

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

REGENSEN

GENNEM HUNDREDE AAR

AF

KNUD FABRICIUS

LINDENS 100 AARS JUBILÆUM

INDLEDNING

I første Vers af Regensens Nationalsang hedder det som bekendt om Christian IV:

I Fredens milde Palmeskygge
Et Lærdomstempel han vil bygge,
Som trodser Tid og Evighed,

og atter og atter besynges i Regenssangene »Kong Christians Gaard«. Den Opfattelse, at Kongen har bekostet Regensens Opførelse, maa siges at være grundfæstet. Og dog er det en Kendsgerning, som er fastslaaet for mindst hundrede Aar siden (saaledes af Rasmus Nyerup ved Regensjubilæet 1823), at Regensens ældste Bygning er betalt med Kommunitetets Midler. Det er saaledes i Virkeligheden Kommunitetets Grundlægger, vor Renæssancekonge, Frederik II, der ogsaa har Hovedfortjenesten af Stiftelsen af Kollegiet, som rejstes mange Aar efter hans Død. Der er ved nærmere Betragtning intet overraskende heri. Vor populæreste Konges Fader overgik ham i Virkeligheden i aandelig Interesse. Men med Hensyn til Regensen bør det billigvis erindres, at Christian IV's Hjælp her heller ikke var fornøden, dertil havde Frederik II ved sin rundelike Gave af Kommunitetsmidlerne sørget godt nok for Studenterne.

Men dette er ikke det eneste Punkt, hvor Regenstraditionerne er paa Vildspor. Carl Ploug begyndte 1846 en Sang med:

Kong Christians Mure stande lige trygge,
Som for Aartier, saa endnu idag . . .

og saa er Forholdet i Virkeligheden det, at der i vore Dage kun staar en ringe Rest tilbage af den i 1623 opførte Regens. Regensen i sin nuværende Skikkelse, d. v. s. de tre gamle Fløje, stammer i Hovedsagen fra Tiden efter Københavns Ildebrand 1728, da den oprindelige Bygning næsten helt gik op i Luer.

Ogsaa naar man kommer nærmere til vore Dage, kan Traditionen øve Uret, eller den kan alene fæste sig ved visse Personligheder, men samtidig kaste Glemsel over andre, lige saa fortjente.

Ved Siden af Christian IV's Navn er i det almindelige Omdømme to andre knyttede til Kollegiet, Plougs og Hostrups. Regensen er for mange stadig Plougs og Hostrups Regens. Det er sandt, at deres Sange stadig lever herinde, og det med Rette, men heraf følger ikke, at vi ukritisk skal stille os paa deres Side i de gamle indregerensielle Stridigheder. I det hele vilde man dog tage fejl, hvis man identificerede Regensen med et bestemt Afsnit af dens Udvikling. Man kan siden Hostrups Dage skelne mellem forskellige Perioder med deres særprægede Regenskultur. Og der var ogsaa Mænd paa Bjerget før Plougs Dage. Før Aar 1800 er Skaren dog for langt borte, til at vi kan skelne de enkelte Ansigter, men naar vi drejer om Hjørnet til det 19. Aarhundrede, møder vi ikke blot et nyt Afsnit, Romantikens Tid, da et Samliv med Sang og Sold begynder under Gaardens unge Lind, men vi ser ogsaa enkelte Skikkelser træde frem i Mængden som toneangivende Personligheder, især Digttere. Efter den paafølgende Periode, Gammelliberalismens, Nationalliberalismens og Skandinavismens Tid, hvor Politikere som Ploug fører Ordet, kommer Tredsernes Overgangstid med de tre H'er (Harald Holm, Hørring og Hørup) og Efterromantiken (Ernst v. d. Recke), Firsernes Provisorieperiode, da Joh. Ottosen genskaber noget af Røret fra Tredivernes Generalforsamlinger o. s. v., o. s. v. Saaledes er Regensen ikke blot en Mikrokosme, der afspejler de Beyægelser, som virker i hele Landet, den er ogsaa en selvstændig Organisme, hvor et særpræget aandeligt Liv stadig udfolder sig under vekslende Førmer.

Den almindelige Regenstradition behøver altsaa historisk Prøvelse. Det er dog kun om det sidste Aarhundredes Udvikling, det efterfølgende Skrift skal tale, idet Forfatteren er gaaet ud fra den Forudsætning, at Reinhardtts paalidelige Bog endnu ikke har udtjent, og at det snarest er en Fortsættelse heraf, som er fornøden. Imidlertid vil vi søge noget længere tilbage end til det Aar, 1848, hvor med Reinhardt ender, da det sidste Afsnit af hans Værk (1818—1848) er ret summarisk, og denne Periode dog rummer Forudsætningerne for Forstaaelsen af den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede. Aaret 1818 maa i denne Forbindelse komme til at staa som et naturligt Udgangspunkt. Da fik Kommunitetet den Indretning, hvorunder det har virket i den følgende Menneskealder.

FØRSTE KAPITEL

REGLEMENTET AF 1818

DEN lille Verden, som hedder Kommunitetet og Regensen, har sjældent gaaet fri for Virkningerne af Forandringerne i den større. Det er da heller ikke til at undre sig over, at en saa indgribende Amputation, som Norges Adskillelse fra Danmark 1814, kan spores helt ind paa dette særlige Omraade.

Nu skulde der altsaa spares. Allerede i Juni spurgte Universitetsdirektionen det theologiske Fakultet, som indtil 1845 alene havde Styrelsen af disse Stiftelser under sig, om, hvor stor en Nedgang i Alumnetallet man kunde regne med som Følge af de norske Studenteres Afgang. Fakultetet svarede først i Oktbr. og søgte da at nedstemme Forventningerne saa meget som muligt. De norske Alumners Tal kunde anslaaes til en Femtedel af det samlede Antal af Kommunitetsalumner, som efter Forordn. af 1788 var 154. Men at indskrænke Pladserne med 30, ansaa man ikke for forsvarligt, thi selv om Studentertallet i Danmark i en Række Aar havde været synkende, saa at der i den senere Tid havde været et ganske rigtigt Forhold mellem Ansøgenes Tal og de ledige Pladser, viste Latin-skolernes overfyldte Klasser, at det i Fremtiden vilde gaa omvendt. Man anbefalede derfor Universitetsdirektionen at nøjes med at inddrage 20 Pladser, nemlig i de første fem Aar aarligt fire. Og hertil føjede man de vægtige Ord: »De inddragne Pladser burde efter Facultetets Formening anvendes til at forøge Stipendiet for de meest trængende og værdigste Alumner.« At indskrænke Regensalumnernes Tal (100), var ikke hensigtsmæssigt, da Værelserne nu en Gang var indrettede paa et bestemt Antal, og hvad den dertil hørende Opvarmning angik, mente man filosofisk, at »Brænde er af al Understøttelse den meest hensigtsmæssige for den Studerende, efterdi den lokker ham til at blive hiemme«. ¹

Hvis Universitetsdirektionens Forespørgsel har været et Skud for Boven af Kommunitetet, har man ikke fundet noget at kapre i Skuden og ladet den sejle videre. Men den truede Institution tog nu selv Initiativet og gik over til Angreb. I Febr. 1815 havde Regensprovsten, Rasmus Nyerup gjort opmærksom paa, at det i Følge Reskr. af 17. Maj 1791 var Kongens Vilje, at de privilegerede Alumn-

Fig 1. Peter Erasmus Müller.

ners Antal skulde indskrænkes, og at Skoleholderen ved de 32 Mænds Skole kun skulde have Understøttelse saa længe, indtil det københavnske Skolevæsen var blevet forandret. Dette maatte nu siges at være indtruffet ved den nye Skolelovs Udstedelse.²

Det theologiske Fakultet tog dette til Udgangspunkt for en Aktion, der er dateret samme Dag, som Napoleon fra Elba gik i Land i Cannes. Af de tre ordinære Professorer samlede de to, den berømte Saksoforsker Peter Erasmus Müller og den noget mindre berømte biografiske Forfatter Jens Møller, om en fælles Indstilling til Direktionen. Den er skrevet og sikkert ogsaa

forfattet af den første af disse; den vidner om hans sædvanlige »gennemdannede Humanitet«. Direktionen havde af deres tidligere Udsigt set, »hvor stort Overskuddet af Communitetets Indtægter var i forrige Aar, og hvor liden en Deel deraf blev anvendt til sin egentlige Bestemmelse, at afhielpede de Studerendes Trang«. — Hermed er en Streng anslaaet, som desværre har maattet tone gennem de senere historiske Fremstillinger af Kommunitetets Skæbne lige til vore Dage. — De indsendte derfor et Forslag til en Forhøjelse og en hensigtsmæssigere Fordeling af Stipendierne ud fra selve Fundatsens Princip, at det er bedre, nogle faar en skikkelig Hjælp, end at mange nyder alt for lidt. Dels vilde man derfor indskrænke Nydelsestiden, dels ønskede man at forhøje Stipendierne og indføre en Gradsskala. I Stedet for den hidtilværende

»Klosterdaler« pr. Uge for alle uden Forskel, foreslog man indført tre Grader (1 Rbd. — 1 Rbd. 3 Mrk. — 2 Rbd.), og ved Uddelingen af Tillæggene skulde der alene ses hen til Studieflied, saa at de fik Karakter af Belønningspræmier. Til Gengæld nedsattes Tallet paa Kommunitetsalumner til 134, heraf 60 af laveste (1ste) Grad, 50 af 2den og 24 af 3dje*, og idet Professorerne tiltraadte Nyerups Forslag om at befri Kommunitetet for Skoleholderen ved de 32 Mænds Skole, tilføjede de, at det samme burde gælde »i Tiden lidt efter lidt ogsaa for de øvrige Privilegerede«.

Med Hensyn til Adgangen til Stipendierne vilde man skærpe Betingelserne. Af Dimittenter fra en offentlig Skole skulde kun de være adgangsberettigede, som havde oppebaaret Skolelegater og til første Eksamen — et halvt Aar efter Artium — mindst havde opnaaet g i Hovedkarakter; af Gratister fra Skoler, som ikke havde haft Legater, samt af privat dimitterede, de, som enten havde Udmærkelse til Artium og var uformuende, eller som med Hovedkarakteren mg var blottede for al Understøttelse. Endelig stod Adgang aaben for Kandidater med begge Dele af anden Eksamen — et Aar efter Artium —, der mindst havde opnaaet Haud illaud. Kommunitets- og Regensstipendierne tildeltes kun paa 2 Aar, derefter skulde man ansøge om Forlængelse, og denne maatte kun bevilges paa 1 Aar ad Gangen, saaledes at Nydelsestiden højst var 4 Aar. Men baade til disse Forlængelser og til Oprykning i Graderne krævedes akademisk Flid, som for ikke-theologiske Studenter Vedkommende, der ikke kunde være Fakultetets Medlemmer bekendte, skulde bestyrkes ved Anbefalinger fra vedkommende akademiske Lærere.

Den samlede aarlige Udgift til Stipendier paa Kommunitetets Budget vilde herved blive 9516 Rbdl. S., hvortil kom Regensstipendierne af Ligbærererkassens Overskud (27000 Rbdl.), nl. 2400 Rbd., og en foreløbig Udgift til 10 privilegerede Alumner paa 520 Rbd., altsaa ialt 12436 Rbd., der betegnedes som »den mindste Pengehjælp, som af Kommunitetets Midler bør uddeles til trængende studerende, og den er mindre i sig selv, end hvad Fakultetet foreslog 1796, nemlig 9000«. Unægtelig et meget beskedent Beløb i Sammenligning med Nutidens Udgift! Det betegnede en lille Nedgang i Forhold til de 14456 Rbd., som var den hidtilværende Udgift for de 154 Alumner.

* Ogsaa det egentlige Regensstipendium, der udredtes af Ligbærererkassens Overskud med 20 Rbd. pr. Hoved, skulde forøges med 20 Tillægsportioner til de »mest udmærkede Regensianere«.

Af særlig Interesse i de to Professorers Forslag er dog det Afsnit, som tager Sigte paa en Fremme af den egentlige Videnskab. Mens den normale Maksimumstid, som sagt, var 4 Aar, foreslog man at gøre den Undtagelse, at de Alumner, som til theologisk Embeds-eksamen havde faaet Udmærkelse, eller som anbefaledes fortrinligt af *andre* Eksaminatorer efter deres Eksamen, skulde kunne faa For-

Fig. 2. Ove Malling.

længelse for endnu et Aar. Ja, hvis en Kandidat i Løbet af denne Tid vandt en akademisk Præmie eller ved andre Vidnesbyrd godtgjorde, at han ofrede Videnskaben hele sin Tid, skulde han kunne opnaa endnu et 6te Aar. Dog maatte han i saa Fald endnu ikke være befordret til Embede. Der er her gjort et Forsøg paa at skabe et højere udviklet Led i Organismen, der fører Tanken hen paa »fellows« i de engelske Kollegier. —

Det tredje Medlem af Fakultetet, den gamle Prof. Hornemann, havde ikke paa alle Punkter kunnet slutte sig til sine Kollegaer og indsendte derfor et Separatvotum. Hvad der skilte dem, var, at han ikke følte sig

overbevist om, at der hvert Aar skulde findes det normerede Antal udmærket flittige, som fortjente Oprykning til 2den Grad, rent bortset fra, at der maaske ikke forelaa de tilstrækkelige Midler. Han ønskede derfor, at man aarligt i Febr., naar man kunde overse de økonomiske Forhold og Alumnernes Forhold, skulde træffe Bestemmelse om Størrelsen af den Sum, der kunde anvendes og Størrelsen af Gradstillæggene. »Jeg nægter ikke, mig synes, ved denne Indretning vandtes alt. Al Usikkerhed forsvandt, og man stod ikke Fare for at komme til kort med sin Beregning enten over de udmærket flittiges Antal eller om Kommunitetets Overskud.« Havde Hornemann kunnet følge med i Universitetsdirektionens Drøftelser, vilde han have haft den Tilfredsstillelse at se, at han i sine økonomiske Betæneligheder fandt Medhold hos selve det første

Medlem, den brave Geheimekonferensraad og kgl. Historiograf Ove Malling, der i Forhandlinger plejede at lade ethvert Standpunkt komme til sin Ret. »Den gamle Dr. Hornemanns Bemærkninger fortiene uden Tvivl ogsaa Opmærksomhed«, skriver han. »Under lave Capitelstaxter og høi Sølv Værdie kunde man maaske komme til kort i Balancen ved at sætte Stipendierne i Sølvværdie, naar Communitetet harsaa væsentlige Indtægter i Korn eller sammes Betaling efter Capitels-taxt.« Malling fremførte derfor et ejendommeligt, men tiltalende Forslag, nemlig, »om man ikke bedst satte Stipendierne i Korn, der evalueredes efter Capitelstaxt. Da gaar man sikkerst frem og er vis paa at kunne holde hvad man lover, thi Maalestokken for Indtægt og Udgift er da den samme«. Det var altsaa et lignende Forhold, han tænkte sig skabt, som det der har været Tilfældet med Præstelønningerne lige til vore Dage. Det kan dog allerede her bemærkes, at hverken Hornemanns eller Mallings Forslag fik nogen praktisk Betydning ved Planens nærmere Udførelse.

Det theologiske Fakultet havde foreslaaet, at den nye Ordning skulde tage sin Begyndelse fra Frederik VI's Kroning, der jo fandt Sted d. 31. Juli 1817. Malling fandt dette »gandske passende« og mente, at man saa havde Tid nok til at overveje Sagen. »Jeg ønsker inderligen, at det som nu bestemmes, maatte kunde være sikkert og varigt.« Men det skulde snart vise sig, at denne Frist blev langt overskredet. Der gik i Virkeligheden halvfjerde Aar, før man var naaet til Vejende.

Grunden hertil er ikke let at indse. Maaske hang den sammen med, at Universitetsdirektionen efter Hertug Frederik Christian af Augustenborgs og to andre Medlemmers Udtræden var blevet en saa faatallig Forsamling, at de enkelte Medlemmer ikke kunde afse tilstrækkelig Tid til denne Sag. Foruden Malling bestod den nemlig kun af Overbibliotekar Moldenhawer og den unge Professor Laurids Engilstoft. Først i 1817 blev den forstærket med Biskop Mynster og Prof. Viborg, foruden at Andreas Bjørn Rothe igen traadte ind. Men det er ingenlunde sagt, at Grunden maa søges her. Thi den Mand, som kom til at sætte sit Præg paa Reformen, havde Sæde i Direktionen hele Tiden igennem. Det var Engilstoft.

Den berømte historiske Forelæser og Forfatter var under fransk Paavirkning tillige en initiativrig Reformator, der navnlig tumlede sig med Forkærlighed paa Forvaltningens og Skolevæsenets Omraader. Han stod i sin bedste Kraft, og han var Sjælen i Universitetsdirektionen i disse Aar.

Der forelaa et Forarbejde i Direktionen, en Række Grundsætninger af Hertugen af Augustenborg, der desværre er udaterede, men hvorom der i hvert Fald kan siges saa meget, at de maa stamme fra en rum Tid før 1814. Ogsaa her møder vi, ligesom i Fakultetets Flertals-Forslag, Tankerne om forskellige Grader, om strengere Eksamensfordringer og om Vidnesbyrd hvert Halvaar for udvist Flid. Selv

Fig. 3. Laurids Engelstoft.

den Anskuelse, at en Kandidat kan beholde Stipendiet som videnskabeligt Legat, findes ogsaa her, ligesom den Tanke, at Tillægstipendier, som ikke kan bortgives paa Grund af manglende værdige Ansøgere, skal lægges til Kapitalen, minder om Prof. Hornemanns. Alt er dog ganske forskelligt i Enkelthederne fra det theologiske Fakultets Udkast (Eks. 4 Grader i Stipendiet). Det var dette dobbelte Materiale, som forelaa til Benyttelse for Universitetsdirektionen, d. v. s. for Laurids Engelstoft.

Hurtigt gik Arbejdet altsaa ikke fra Haanden. I Begyndelsen af Decbr. 1816 indløb der en ny Paamindelse fra Theologerne

til Direktionen.³ Tilgangen fra Skolerne til Universitetet var nu vokset saa voldsomt, at der ved sidste Uddeling havde været 43 Ansøgere til 15 ledige Kommunitetspladser. Man indstillede, at 22 af de forbigaaede, som var meget trængende, maatte faa et Gratiale paa 20 Rbdlr. hver. Hermed var et nyt Princip bragt i Anvendelse. Men hertil føjede man det Ønske, at ogsaa Kommunitetsalumnerne skulde faa en lignende Gratifikation, altsaa et Dyrtidstillæg, som det der var bleven Embedsmændene tilstaaet. Alumnerne oppebar nemlig i endnu ringere Grad end Embedsmændene, hvad der oprindeligt var blevet dem lovet og forsikret. »Communitetet er den rigeste Stiftelse i Landet, dets Indkomster ere mere end tilstrækkelige til at opfylde den kgl. Stifters paa det bestemteste tilkiendegivne Øjemed, at sikkre fattige Studenter fri Kost. Dette Øjemed opfyldes imidlertid ikke ved en

Eneste, thi selv den Nøisomste kunde ei bespises for de 4 Mrk. S. V., han ugentligen modtager. Det var altsaa blot en liden Deel, af hvad der skyldtes Alumnerne, naar disse erholdte et til Klosterdaleren svarende Gratiale.« . . Det har sin Betydning her at se den Sammenligning anvendt mellem Forpligtelserne over for Alumnerne og over for Embedsmændene, der senere saa ofte er bleven hævdet.

Endelig, i Slutningen af Marts 1818, kom den glædelige foreløbige Meddelelse til Fakultetet, at et nyt Reglement var paa Trapperne. To Maaneder senere, 23. Maj, fulgte et Udkast til et saadant til Theologernes behagelige Overvejelse. Man mente heri, ikke at kunne overskride Tallet 130 for Kommunitetsalumnerne, da der oprindelig havde været 100, og nu oven i Købet de norske fragik. Dette var endda over en Tredjedel mere, end hvad Christian VI havde fastsat 1732. Nedsættelsen fra 154 til 130 skulde ske i Løbet af tre Aar. Inden for de tre Grader foretrak man Tallene 60 — 40 — 30 i Stedet for de foreslaede 60 — 50 — 24. Herved kom der et større Tal i den øverste Grad, og den for enhver Grad bestemte Sum blev lige stor(!). M. H. t. Adgangen til Stipendiet kunde man ikke tiltræde, at Privatister skulde kunne opnaa det allerede i deres første Aar, da den private Undervisning var den kostbareste. Derimod stilledes Gratister fra Skolerne paa lige Fod med Stipendiater, naar begge Parter havde mg i Hovedkarakter. Islændere, Færinger og Grønlændere skulde vedblive at være privilegerede som hidtil, derimod opførtes det nye Krav for Studenter fra Frederiksborg Skole, at de skulde være de samme Betingelser underkastede som de øvrige studerende. Engelsestoft havde herom skrevet i Udkastets Motiver: »Der skiønnes ikke at være mindste Grund, hvorfor Frederiksborg Skole, som nu i alle Henseender er sat paa lige Fod med de andre Skoler, skulde nyde noget Privilegium . . .« Angaaende candidati philosophiæ med mindst haud og med Hensyn til en Varighed af Stipendiet for 4 Aar fulgte man det theol. Fakultets Forslag, men naar dette havde været stemt for, at Udnævnelserne kun foretoges paa to Aar, og man derefter forlængede med et Aar ad Gangen, mente Engelsestoft: »Dette vilde kun volde uforholden Vidtløftighed, thi man vilde dog ikke nægte nogen Forlængelsen paa endnu et Aar, naar han ikke dertil havde gjort sig uværdig; men gjør han sig uværdig, da kan Facultetet altid, efter § 12, indeholde eller fratage Beneficiet«. Derimod stillede Engelsestoft sig som absolut Modstander af Forlængelser ud over de fire Aar, »da saadan Faveur enten maatte blive til Præjudice for trængende Aspiranter, eller anledige extraordinair Udgift. Den eneste Undtagelse

turde maaskee være, om Nogen beviisligen ved Sygdom blev i en længere Tid hindret fra at dyrke sine Studier«. Men saadanne »enkelte Undtagelser« burde bestemmes i hvert Tilfælde for sig og aldrig gøres for mere end et halvt Aar. Hermed brast Haabet om Oprettelsen af de »fellow«-Stillinger, som Peter Erasmus Müller havde interesseret sig saa meget for. Kandidaterne blev simpelthen henviste til Borchs og Elers' Kollegier, der den Dag i Dag er deres magre Trøst. Men der ligger i Virkeligheden et Stykke Karakteristik af de to Historikere i deres forskellige Holdning til dette Spørgsmaal.

Ogsaa paa andre Punkter holdt Direktionen igen over for Fakultetet. Man vilde ikke gaa med til at lade særligt flinke Alumner være »Springere« ved Oprykningen til de højere Grader, men alle, der kunde præstere Flidsattester, skulde være berettigede til efter et Aars Forløb at avancere. Man fandt heller ingen Grund til at søge nogle Regensstipendier forhøjede af Ligbærerens Overskud. Derimod var man enig med Fakultetet i, at man efterhaanden burde komme bort fra de ekstraordinære Kommunitetsstipendier til uvedkommende, men man mente ganske vist, at man ikke behøvede at sætte dette i Forbindelse med Planen. I Udkastets § 15 stod der foreløbig, at medens Universitetspedellerne samt Sognepræsten, Kapellanen og Kateketen ved Trinitatis' Kirke beholdt deres Stipendier, skulde disse straks bortfalde for Skoleholderen ved de 32 Mænds Skole og for Landmaalerne, de grønlandske Seminarister, Vaisenhusinformatorerne og den astronomiske Observator, saa snart de nuværende Indehavere af Stillingerne fratraadte. Det kan med det samme bemærkes, at hele Paragrafen udgik af den endelige Fundats.

Engelstofts øvrige Afvigelser fra Fakultetsforslaget var mindre betydelige, men ret praktiske. Over for forsømmelige Studenter, som ikke tilhørte det theologiske Studium, vilde han lade Fakultetet forhøre sig hos vedkommende Fakultet, ikke hos Konsistorium; som Tiltrædelsesdatoer satte han 1ste Novbr. og 1ste Maj, som ogsaa var de akademiske Semestres Begyndelse, i Modsætning til de tidligere: 22de Novbr. og 22de Maj.

Man kan spørge om, hvorfor Universitetsdirektionen, der dog i Principet: En effektivere Hjælp forbundet med en skarpere Kontrol, fulgte Fakultetet, i Udførelsen viste sig saa meget mere paaholden. Forklaringen maa vel søges i de almindelige økonomiske Forholds Elendighed, der gjorde, at de højere Myndigheder heller ikke nu kunde staa for Fristelsen til at flæns i Kommunitetets Sider. Kommunitetet skulde stadig vedblive at yde sit Bidrag til Universi-

tetets almindelige Drift. Mallings havde udregnet, hvor meget de to Institutioners aarlige Indtægt beløb sig til omregnet i Korn (Tdr. Byg). Resultatet var 8656 Tdr., hvoraf omtrent de to Tredjedele stammede fra Kommunitetet. Men af den samlede Udgift, 7587 Tdr., gik over fire Syvendedele til Universitetsprofessorerne, mindre end tre Syvendedele til Kommunitetets Stipendier*. Det var aabenbart ret uegentligt, at man kunde kalde Universitetsundervisningen gratis for de studerende.

Da Fakultetet fik Lejlighed til at udtale sig om den nye Fundats, var aabenbart Hovedspørgsmaalene afgjorte. Men man stred mandeligen for at redde, hvad endnu reddes kunde. Man foreslog 6. Juni, at hvis der ikke fandtes 70 Stipendiater, som var kvalificerede til de højere Grader, skulde Fakultetet kunne have over 60 paa det laveste Stipendium, naar blot det samlede Antal ikke overskred 130. Denne Tillægsklausul lykkedes det at redde. Det samme galdt om det Forslag, at Nedsættelserne skulde strække sig over en fire-aarig i St. f. en tre-aarig Periode. Med Hensyn til Frederiksborgerne sluttede man sig til Engelstofts Tanke, at de skulde opfylde de samme Betingelser som andre Skolers Disciple. »I sidste Aar vilde af 10 Dimitterede kun Een være bleven Stipendiat, naar Privilegiet havde været indskrænket til dem, som vare erkjendte Laudabiles i Examen Artium«. Men med denne Begrænsning ønskede de Skolens Privilegium bevaret, da der herfra kom et uforholdsmæssigt stort Antal Trængende. Dog skulde Privilegiet kun gælde for 2·Studenter, men de øvrige burde »som hidindtil, concurrere ved at udarbejde et Specimen Latinitatis«. Herom kom dog Fundatsen ikke til at indeholde nogen Bestemmelse.

Man slog ogsaa et Slag for de Privatister, som var dimitterede af Fædre o. l. Uvist, af hvilken Grund, imødekom ogsaa her Direktionen Fakultetet og tilstod Privatisters Adgang »under særdeles Omstændigheder«. Det vigtigste Fremskridt, som naaedes, var imidlertid Retten til at indstille værdige Ansøgere, som ikke havde opnaaet Stipendiet, til Gratialer. Herom stod nemlig intet i Udkastet, skønt der jo fandtes Praksis for, at dette tidligere havde fundet Sted. Dog burde Udgiften hertil ikke overstige 500 Rbdlr. aarligt. Under disse Forhold var det mindre væsentligt, at Direktionen ikke optog et Forslag, der gik ud paa, at betydelige Summer af Oplagspenge fra Skolerne skulde diskvalificere ved Ansøgningerne om Kommunitet. Et Separatforslag fra Prof. Hornemann om, at Stipendierne skulde

* Endda beregnede han ekstra 700 Tdr. til videnskabelige Apparater.

betales forud og i to maanedlige Rater, havde mødt Modstand hos hans Kollegaer, som dels mente, at dette kun vilde føles som en Lettelse i den første Maaned, dels, at »flere smaa Summer, udbetalte til forskiellig Tid, af hvilke hver for sig er utilstrækkelig til at dække en større, fast og nødvendig Udgift, lettere friste til letsindig og ubetænksom Anvendelse af det Erholdte end en større Sum paa een Gang«. Tanken blev da heller ikke optaget af Direktionen.

Fakultetet stræbte altsaa til det sidste at faa det bedst mulige ud af den »barberede Puddel«, og Direktionen kom det virkelig i Møde inden for den lagte snævre Ramme. Efter at Fundatsudkastet var blevet omarbejdet i Henhold til de fremkomne Ønsker, fandt der endnu kun een betydningsfuld Tilføjelse Sted, idet Engelstoft i § 4 fik indført en ny Betingelse, nemlig at alle som havde faaet Stipendiet lige efter Studentereksamen, inden et Aars Forløb skulde underkaste sig begge den filosofiske Eksamens Prøver med mindst Haud illaud i Hovedkarakter. Hermed var Fundatsen færdig, i Hovedsagen lig Direktionens første Udkast med Fakultetets Rettelser. Den var i en sjælden Grad de danske Historikeres Værk, først og fremmest P. E. Müllers og Engelstofts, men ogsaa med Bidrag af Ove Malling, Rasmus Nyerup og J. Møller. Saa blev den forelagt Kongen, og d. 30. Juli 1818 underskrev han den, uden at have ønsket Ændringer af nogen Art. Den blev Kommunitetets Grundlov i 30 Aar, saa længe Enevælden stod i Danmark.

ANDET KAPITEL

»FOR FATTIGE STUDENTER«

KOMMUNITETETS Formuesforhold er oftere bleven berørte i det foregaaende. De theologiske Professorer havde 1815—16 paa-peget, at kun en lille Del af dets Indtægter anvendtes til sit Formaal, og at skønt Kommunitetet vel var Landets rigeste Stiftelse, ikke en eneste af Studenterne var i Stand til at ernære sig af den Understøttelse, der bødes ham. Der er Grund til at begynde med at undersøge, hvorledes den Stiftelse, hvoraf Regensen var et Led, blev styret økonomisk efter 1818 indtil det Tidspunkt, da en ny Statsforfatning og en ny Fundats omtrent samtidig brød igennem. Har de samme Anker Gyldighed for det 19de Aarhundredes Vedkommende.

Frederik den Andens kongelige Gave fra 1569 bestod af 153 Bøndergaarde paa Sjælland og Falster samt Kongetienden af 92 Sogne sammesteds, en Jordejendom, der i Matriklen 1688 blev beregnet til 1080 Tdr. Hartkorn. Lige til 1843 blev denne Formue økonomisk bestyret for sig af en særlig Kvæstor, uafhængig af Universitetets Ejendom, ligesom dens Anvendelse laa i Hænderne paa en Direktion, der var forskellig fra Universitetets. Først i Slutningen af d. 18. Aarh. havde en egentlig Kapitaldannelse begyndt at finde Sted, der i 1786 kun var naaet til o. 32000 Rd. Kommunitetets aarlige Indtægt bestod i den følgende Tid foruden af Jordebogsafgifter, Tiender og Kapitalrenter tillige af Konsumtionsfrihed, Bryggerret, Ligbærer-kassen paa Regensen (fra 1811) m. m., og den viste en glædelig Stigning. Mens den i 1785 havde været o. 16300 Rdlr., var den i 1832 — vi forbigaar i denne Forbindelse 1810—14, der paa Grund af de forvirrede Pengeforhold ikke lader sig inddrage i Sammenligningen — naaet til o. 75000 Rdlr.* De sidste femten Aar før 1848 skuffede ikke de Forventninger, man ud herfra kunde gøre sig, navnlig steg Land-

* 1840 opgiver Fakultetet den i sin Skrivelse ¹⁵/₇ til Univer.dir. til kun 60.000 Rbd.

gilderne og Tienderne mægtigt i de glimrende Landbrugsaar i Slutningen af Fyrrerne. I 1847 var Indtægten o. 106000 Rdlr., og det maa tillige erindres, at Pengene nu atter havde samme Værdi som i d. 18. Aarhundredes Slutning. Følgen var, at Kommunitetet i Aarene 1837—47 — bortset fra de Bidrag til Universitetet, som straks skal blive omtalte —, i Gennemsnit havde et aarligt Overskud paa 20000 Rdlr., og at den rentebærende Kapital, som i 1836 havde været o. 373000 Rdlr., til Trods for et stærkt Fald i Aaret 1843—44 (fra 466000 til 254000 Rdlr.) dog ved Periodens Slutning nogenlunde havde bevaret sin Højde. I 1847 var den nemlig 341000 Rdlr. Af Indtægten anvendtes der saaledes i Trediverne og Fyrrerne i Følge Fundatsen af 1818 til Stiftelsens egentlige Formaal, Studenternes Understøttelse, ikke mere end en Sjattedel, ja tilsidst endog kun en Ottendedel.⁴

Naar Overskuddet ikke blev endnu større, skyldtes det, som man ser, at Midlerne anvendtes andet Steds. Man kan til en vis Grad give Prof. H. N. Clausen Ret, naar han 1844 forsvarede et lille Bidrag til Istandsættelse af Trappegangen i Elers' Kollegium med den Begrundelse, at det maatte »erkendes at ligge Kommunitetets oprindelige Bestemmelse nær . . . at komme de øvrige Studenterstiftelser til Hjælp med Tilskud«, og nogle Aar tidligere havde man da ogsaa ydet samme Kollegium et Laan paa 2000 Rdlr.⁵ Ingen vil vel heller hænge sig i, at man ydede 75 Rdlr. til Tagrender til Valkendorfs Kollegium, da dette ikke selv kunde bekoste dem(!), eller at man betalte en Restaurering af Kollegiets Indre med Udgravning af Kældrene.⁶ Mere betænkeligt maa det forekomme, at Kommunitetet bidrog 441 Rbd. til en ny Udvidelse af Professorboligen i Kommunitetsbygningen ud mod Nørregade, thi det var jo kun af Navn, denne Bygning længere havde noget med Kommunitetet at gøre.⁷ Men kommer vi til selve Universitetet, maa man sandelig undre sig.

Det var ikke nok med, at Kommunitetet i Ny og Næ maatte yde rentefri Forstrækninger eller rentebærende Laan til Professorboligers Istandsættelse og til Botanisk Have, Summer der i 1837 var stegne til o. 173000 Rbd., da man efter kgl. Ordre med et Pennestrøg slettede dem af Regnskaberne. Hertil kom fra gammel Tid faste aarlige Bidrag fra Kommunitetet til Universitetet, f. Eks. en Prosektors Lønning (helt tilbage til 1750), Dyrtidstillæg til Professorerne, Lønninger til Universitetsbibliotekets Personale, Bidrag til Botanisk Have o. s. v. Det samlede Beløb af disse Bidrag, der forøvrigt begynder til meget forskellige Tider, er for Tiden før 1836 bleven beregnet til

o. 172000 Rbdl., altsaa næsten det samme som Forstrækningerne. Hermed er man dog ingenlunde naaet til Enden. Den største enkelte Udgift, som Kommunitetet havde til Universitetet, var Bidraget til den nye Universitetsbygning, der blev færdig 1836. Kommunitetet maatte i første Omgang 1831 af med 80000 Rbd. i Sølvs og 10000 i Sedler, 1832 pressedes det yderligere for 21400 og 1833 for 20000. Endnu i de følgende Aar kom hertil anselige Summer, saa at det samlede Bidrag blev o. 159000 Rbd. I et Øjeblik Vanskelighed maatte Kommunitetet derfor 1837 selv laane i Banken, skønt kun 5000 Rbd.!

Men der var ingen Skaansel. Ved Normalreglementet 1836 bestemtes det, at Stiftelsen »indtil videre« foruden de tidligere Bidrag skulde yde 10000 Rbd. aarligt af sit Overskud til Universitetet, og otte Aar senere kapitaliseredes denne Afgift med 250000 Rbd. Hermed skulde jo de 10000 være bortfaldne, men det bestemtes alligevel, at der indtil 1849 skulde ydes andre 10000 aarligt, hvorefter ny Bestemmelse skulde tages(!). Afgiften til Universitetet i Følge Normalreglementet bliver for Tiden 1837—47 ikke mindre end 451000 Rbd.

Lægges Forstrækningerne og de ældre Aarsbidrag sammen med Tilskuddene til Universitetsbygningen og Afgifterne ifølge Normalreglementet faas den Totalsum 955000 Rbdl. som Kommunitetets Bidrag til Universitetet.⁸ Det allermeste heraf falder inden for Tiden 1814—48. Man kan formodentlig regne med, at mellem Halvdelen og Tredjedelen af Kommunitetets aarlige Indtægter i denne Periode gik til Universitetet. Kuriøst lyder det derfor, naar Universitetet 1839 foreslog strøget nogle Udgifter ved Eksaminerne (til Lys, Varme, Opsyn o. l.), som kun beløb sig til 360 Rbd., og som hidtil var bleven dækkede af Kommunitetet. Nu motiveredes Udslettelsen med, at de »aldeles ikke vedkom« Kommunitetet, og det »neppe vilde være passende« efter Normalreglementet at lade dette bære dem. Man kan ikke lade være at tænke paa Ordet om en Pølse i Slagetiden.⁹

Denne Fremgangsmaade, at disponere over Kommunitetets Midler til Universitetets almindelige Behov, blev ikke alene i Datiden betragtet som berettiget, den har ogsaa i senere Tider fundet en Forvarer, nemlig ingen mindre end H. Matzen i »Kjøbenhavns Universitets Retshistorie« (II, 336 f). Matzen støtter dette paa tre Grunde. Først betragter han Kommunitetets Ejendom som en Del af Universitetsgodset »i videre Forstand«, hvilket bl. a. bevises ved Udtrykket i Reskr. af 11. Maj 1792 (»Universitetets Jordegods, saa vel det til Professorernes Underholdning henlagte som Kommunitetets«). Der-

næst søger han en Begrundelse i selve Fundatsen af 1569, hvor der i Fortalen skal staa, at Stiftelsen er sket »for at fremme og udvikle Universitetets Virksomhed«. Endelig mener han, at det maa fremgaa af, at Kommunitetets hele Eksistens vilde blive meningsløs, hvis ikke Universitetet eksisterede.

Der kan sikkert imod denne Argumentation rejses alvorlige Indvendinger. Selv om Kommunitetsgodset 1792 betragtedes som Universitetets Ejendom, fremgaa det jo netop af Citatet, at det havde et andet Øjemed end at understøtte Professorerne. Fundatsen af 1569 siger i Virkeligheden noget ganske andet, end hvad Matzen udlæser deraf. Frederik II henviser til, at saa vel Christian I som hans »kære Herre Fader« har forsørgt Professorerne med Jordegods og Rente, hvorfor han selv har besluttet sig til at tænke paa de fattige Studenter. Det er om at understøtte 100 fattige Studenter, »at de med Tiden kunde være nyttige at bruge udi Religionen og udi andre Maade Riget til Tjeneste og Bedste«, han først og sidst taler, og den som forandrer noget i Fundatsen, trues med »Guds evige Hævn og Vrede«. Paa intet Sted taler Kongen om at fremme Universitetets almindelige Virksomhed. Hvad endelig Matzens tredje Grund angaar, behøves der vel ingen Ord for at paavise, at vi her staar over for en simpel Fejlslutning,

Men selv Matzen erklærer, at der kun kunde være Tale om til Universitetets andre Fornødenheder at anvende Kommunitetets Overskud »ud over, hvad der behøvedes til en rigelig Fyldestgjørelse af dets særlige principale Øjemed«. Lad os da undersøge, om denne Fordring skete Fyldest.

Som vi saa, var der i 1816 43 Ansøgninger til 15 ledige Kommunitetspladser. For at lindre Smerten hos de forbigaaede fik man ved Fundatsen 1818 Gratialerne; 500 Rbd. aarligt at uddele i Portioner à 20 Rbd., altsaa ialt 25 Portioner. Tallet viste sig hurtigt altfor lille, og allerede i Novbr. 1820 tiltog Fakultetet sig derfor den Frihed at anvende, hvad der sparedes paa de egentlige Stipendier i Aarets Løb, til Ekstra-Gratiale. Dette var i Grunden ulovligt og stred mod § 12, først i 1833 blev man dog klar herover. »Imidlertid blev den sædvanlige Vedtægt fulgt indtil videre denne Gang,« noterer Regensprovsten i sin Dagbog.¹⁰ Men samtidig var Ansøgernes Antal steget i en forfærdende Grad. Da den nye Provst F. C. Petersen første Gang opgjorde Status, i Maj 1830, var der 138 Ansøgninger til 16 ledige Pladser af første Grad; Aaret efter 157 Ansøgninger til 30 Pladser; i Novbr. 1831 var Tallene 146 og 18; i Maj 1832 139 og 17 og i Maj

1833 157 Ansøgere om 18—19 Pladser.¹¹ Ser man bort fra de smaa Gratialer, vil dette altsaa sige, at allerede i Begyndelsen af 1830erne kunde kun hver ottende af Ansøgerne gøre sig Haab om at finde Øre for sin Bøn.

Det maa indrømmes, at Kommunitetsbestyrelsen gjorde sig hæderlige Anstrængelser for at raade Bod herpaa. Da Universitetsdirektionen 1835 havde forespurgt, om de fundatsmæssige 500 Rbd. slog til, svarede man, at et stort Antal trængende Studenter hidtil havde savnet Hjælp, og at det kun var Uvished om den rette Maade at hjælpe paa, som hidtil havde holdt Fakultetet tilbage fra at indsende Forslag herom. Gratialerne syntes ikke rigtigt hensigtsmæssige; bedre var det at understøtte et større Antal Studenter med Huslejlighed og Brænde. Man tænkte sig i Øjeblikket nærmest at gennemføre dette ved at bygge en tredje Etage oven paa Regensens nordre Fløj (mod Krystalgade).

Foreløbig foreslog man dog Gratialesummen fordoblet (1000 Rbd.), men da Gratialer paa 20 Rbd. var baade for meget og for lidt, for meget, fordi den forholdsvis betydelige Sum fristede til en uforstandig Anvendelse, og for lidt, fordi den kun faldt een Gang, proponerede man en Fordobling af Gratialerne, men saaledes at Summen da skulde udbetales kvartalsvis i Løbet af et Aar. Ogsaa en Forlængelse af Gratialerne paa et halvt til et helt Aar opstillede man som ønskelig; man kunde jo inddrage dem i Tilfælde af manglende Flid.

Man vil huske, at Stipendiets laveste Grad var paa 1 Rbd. ugentlig, d. v. s. 52 Rbd. aarligt, og altsaa i Virkeligheden ikke synderlig større end den Sum, 40 Rbd., hvortil Gratialet ønskedes forhøjet. Hvad man vilde, var altsaa omtrent det samme, som en Udvidelse af Antallet paa Kommunitetsalumneplasser til 155, hvilket var omtrent lig med Antallet før Reduktionen 1818. Men Kommunitetet opnaaede end ikke Svar paa sin Indstilling.¹²

Halvtredje Aar senere tog man atter Sagen op. Man havde da opsporet, at Universitetet tænkte paa at sælge Gaarden Nr. 34 (nu Nr. 13) i Store Kannikestræde, som hidtil havde været benyttet til Professorbolig. Man foreslog da, at Kommunitetet efter lovlige Vurderings Pris skulde overtage Ejendommen, som forholdsvis billigt kunde indrettes til Bolig for «et ikke ubetydeligt Antal Studerende». Man behøvede sikkert ikke at angribe Kapitalformuen, men vilde kunne bestride hele Udgiften af Overskuddet for 1837. Ejendommen var fortrinligt skikket hertil, da den laa nær ved Universitetet, og der tillige var Plads nok til at indrette en Gaard eller Have inden for den.

Fakultetet blev ikke staaende ved disse Antydninger. Det lod udarbejde en Plan med Tegninger for Ombygningen, som viste, at der uden at flytte de gamle Skillerum i Bygningen for en Udgift af 4300 Rbd. kunde indrettes 23 Beboelseslejligheder, hver paa 2 Værelser med Brændekammer. Den samlede Udgift vilde blive o. 15000 Rbd., og med Skatter og Afgifter vilde hver Lejlighed aarlig komme til at staa i 42 Rbd. For den Pris vilde ingen Student andetsteds kunne faa et anstændigt Logis. Hertil kom den Værdi, som den gode Beliggenhed og Muligheden for Samliv mellem Alumnerne yderligere gav Stedet. Det var heller ikke uden Betydning, at den Gade, som forbandt de to Universitetskirker, Frue og Trinitatis, blev bevaret som akademisk Gade.

Skønt det ikke siges udtrykkeligt i Planen, maa man dog pege paa Muligheden af her, ligesom paa Regensen, at indføre Kontubernal-systemet, saa at der altsaa blev Plads til ca. 44 Alumner (ikke 46). Den sidste Lejlighed skulde nemlig tilfalde »en ældre Studerende eller Litteratus« som Inspektør. Dette er Planen til, hvad der er blevet betegnet som »Filial-Regensen«.

Fakultetet føjede til Udkastet følgende Bemærkning: »Paa en Tid, hvor der er disponeret over en stor Deel af Comm.s Indtægter til Øiemed, som ligge *fiernere* for denne Stiftelses egentlige Virksomhed, synes det netop at ville være saa meget mere passende, om Comm., ved en Udvidelse af sine Stipendier til de Studerende, offentlig lagde for Dagen, at ved hine Bestemmelser var Stiftelsens Virksomhed for sit egentlige Øiemed saalidet bleven indskrænket, at der endog kunde tænkes paa at forøge denne.« Dette var taktfuldt udtrykt, men det gjorde da ogsaa lige saa lidt Indtryk paa Universitetsdirektionen som Henvendelsen i 1834.

Atter gik der en lignende Pavse, men i Juli 1840 tog Fakultetet for tredje Gang Bladet fra Munden. Stødet hertil var givet af Regensprovst Petersen, som i 1838 havde foreslaaet et maanedligt Tillæg af 2 Rdl. for hver Alumne. Tanken blev taget op af Prof. Hohlenberg, som i en Rundskrivelse søgte at vinde sine Kollegaer inden for Fakultetet derfor. Han ønskede dog, at Tillægget for Alumner af øverste Grad skulde være større; 12 Rdl. om Maaneden var efter hans Mening ikke for meget. »Ønskeligt, om det lod sig gjøre ved et forhøiet Stipendium at forpligte Alumnerne til ikke at informere, men at anvende deres Tid til Studeringer og afgive Beviser derpaa.« Men ogsaa Kommunitetsalumnernes Antal syntes ham altfor ringe. »150 vilde ikke være for meget. Da de Privilegerede optage en saa stor Deel

af det nu bestemte Tal, synes det passende at bestemme, at dette (130) blev uforandret, men at samtlige Privilegerede vare udenfor det; derved vilde vindes i det høieste 20 Pladser aarlig, som oftest heller ikke mindre.« Hohlenbergs Ideer fandt først Tilslutning hos H. N. Clausen, der ogsaa fandt det »et altfor stærkt Misforhold, at ikke Mere end $\frac{1}{6}$ af Comm.s Indtægter anvendes til det egentlige Øiemeds Opnaaelse«, men for-

øvrigt var der ingen Uenighed inden for Fakultetet om Spørgsmaalet. Følgen blev da, at det i Sommeren 1840 — Skrivelsen er konciperet af Clausen — henviste til sine to tidligere forgæves Henvendelser og betonedes atter og stærkere m. H. t. Kommunitetet, at »der især i den seneste Tid er disponeret over en betydelig Del af dens overskydende Indtægt til Øjemed, som ligge *saa fiernt* fra dens oprindelige Bestemmelse, at denne lettelig kunde synes ikke at blive holdt tilbørligt i Sigte«. Endnu var der dog, efter alle Ydelser til Universitetet, et aarligt Overskud paa 6000 Rbd. at operere med. Man henviste da

Fig. 4. H. N. Clausen.

til Fundatsen af 1569 og Klausulen heri, at et eventuelt Overskud skulde anvendes til Klæder, Bøger o. l. for Alumnerne. Man erklærede det for »iøinefaldende, hvor høist utilstrækkelig den Understøttelse, som ydes Comm.'s Alumner er til at »underholde«*, saaledes at de skulde kunne være i Stand til at anvende Tiden nogenlunde udeelt paa deres Studiers Fremme. Hvor ringe Vederlag, der er bleven Alumnerne til Deel for den oprindelige Forplejning in natura, behøver ikke at udvikles.«¹⁴

To Maaneder senere stemtes Tonen endnu en Oktav højere. Fakultetet indsendte da en ligefrem Protest til Universitetets Konsistorium mod den konstituerede Kvæstors Betænkning om en Sammensmeltning af Universitetets og Kommunitetets Midler og mod, at Fakul-

* I Anførselstegn i Originalen.

tetet ikke var blevet hørt i Sagen. Konsistorium havde i Stedet nedsat en Komité, som havde anbefalet Sammensmeltningen med den Begrundelse, at Pengeunderstøttelsen til de Studerende maatte anses for tilstrækkelig. Herimod ansaa Fakultetet det for sin Pligt »at erklære det for vor Overbeviisning, at det, der for Tiden fra Comm.'s Side gjøres til Understøttelse for de Studerende, ingenlunde svarer til, hvad man i vor Tid, med Hensyn til Manges store Trang og til Stiftelsens Evne, med Billighed kan vente, og at det derfor vilde være uforsvarligt ikke at udvide dens Virksomhed . . .« Man maatte »paa det bestemteste« andrage paa, at der ikke toges nogen Beslutning, som hindrede Kommunitetet i, nu og i Fremtiden, at virke efter sin Plan, og man bad om, at denne Erklæring som Bilag maatte følge med til Universitetsdirektionen.¹⁵

Denne Optræden fra det theologiske Fakultets Side i Aarene 1834—40 er det tilvisse til Ære, thi skarpere kunde under Enevælden — og for den Sags Skyld heller ikke i vore Dage — den ene Institution ikke udtrykke sig over for den anden, som tilmed var den overordnet. Fakultetet bestod i disse Aar af Professorerne H. N. Clausen, Hohlenberg og C. E. Scharling; de to første af disse var grebne af Tidsalderens frisindede Tanker, den sidste var mere konservativ, men et karakterfuldt Pligtmenneske, saa der er næppe Grund til at tilskrive noget enkelt Medlem Fortjenesten for Fakultetets Holdning.

Fakultetet havde i 1840 ført sit Angreb paa en snævrere Basis end tidligere, nemlig paapeget, at ikke en Gang de normerede 130 Kommunitetsalumner fik en Understøttelse, der kunde siges at svare til deres Udgift for Kost, end sige til Klæder og Bøger. Det er selv sagt meget vanskeligt at drage Sammenligninger, men vil man t. Eks. parallelisere Forholdet mellem Kornpriserne og Stipendiets Størrelse 1840 med det tilsvarende Forhold ved Aarhundredets Udgang (1901), ses det, at medens Rugen efter sjællandsk Kapitelstakst 1840 kostede 8 Kr. 4 Øre pr. Td. (1841—42 endog 10—11 Kr.) og Stipendiet var 12 Kr. maanedligt i Gennemsnit for de tre Grader, var Rugprisen 1901 9 Kr. 69 Øre, men Stipendiet til Gengæld 32 Kr. (fra 1. April endda 40 Kr.). Heraf fremgaar det vel, at Fakultetets Anker 1840 ingenlunde var ubegrundede, og at Stillingen for Alumnerne var væsentlig ringere end to Menneskealdre senere. —

Det maa være til Trøst under denne Udvikling at dvæle ved, at der i det mindste paa eet Punkt blev vist Humanitet fra de øverste Universitetsmyndigheders Side, nemlig i Forholdet til de Fæstebønder, fra hvem en væsentlig Del af Kommunitetets Indtægter

stammede. Skattetrykket var endnu i Slutningen af Trediverne saa tungt, at de paa andre Maader maatte lettes, derfor blev man ved med at forny den kgl. Resol. af 1819 om Nedsættelse med en Fjerdedel af de planmæssige Arvefæsteafgifter. Først i 1842 ophørte dette, og til Gengæld tilstodes der Bønderne en Grundforbedringshjælp. Man havde egentlig tænkt paa, at lade dem beholde Nedsættelsen mod en Forhøjelse af Indfæstningen, men dette frafaldtes atter ud fra den Betragtning, at det var uheldigt ved Bøndernes Tiltrædelse at beskære den Kapital, som de kunde anbringe i Ejendommen. I Stedet for gav man dem 1842 Lov til at frigøre Fæstegaardene for en Fjerdedel af Arvefæsteafgiften, mod at den kapitaliseredes med det 25 dobbelte Beløb, men dette har maaske været for skrappe Betingelser, thi i de fire følgende Aar benyttede kun een Gaardmand sig af Tilladelsen.¹⁶ Saa kom de glimrende Aar i Slutningen af Fyrrerne, som mægtigt forbedrede Landbostandens Kaar. Meget betydelige Ofre var det dog altsaa ikke, som Direktionen bragte i denne Sag. —

Efter den Behandling, vi nu har set Kommunitetet blive til Genstand for, er der egentlig ikke noget forbavsende i, at man i 1843 tog Skridtet fuldt ud. For at indskrænke Administrationen havde man allerede lagt Sorø Akademis Depositum og den alm. Skolefond ind under Universitetskvæsturen, hvorved man sparede en Bogholder og en Kasserer. Men da denne Beslutning toges, paalagde Kongen samtidig Direktionen at overveje, om der ikke kunde foretages en yderligere Koncentration af Embedsmaskineriet ved at »fritage« det theologiske Fakultet for Bestyrelsen af Kommunitetets Jordegods og Kapitaler og ligeledes henlægge dem under Kvæsturen.

Fakultetet selv mente ganske vist, at der ingen Anledning var til Forandring, og at det kunde have sine Betæneligheder at overlade alle de økonomiske Anliggender til Kvæstor alene. Dog indrømmede det, at Professorernes videnskabelige Virksomhed nødvendigvis maatte lide ved et saa stort Sidearbejde. Nærmest tænkte man sig, at en forretningskyndig Mand burde stilles i Spidsen under Kontrol af et Udvalg af Professorer. Nogen egentlig Plan hertil havde man dog ikke udarbejdet.

Men den af Konsistorium nedsatte Fem-Mands-Komité, (hvoraf forøvrigt de to, Clausen og Hohlenberg, var Theologer og den tredje Regensprovsten) gik ind paa, at Foreningen under Universitetskvæsturen fandt Sted, dog under Kontrol fra Professorernes Side. Hvorledes denne Kontrol skulde udøves for virkelig at blive effektiv, var imidlertid det store Spørgsmaal. Navnlig tænkte man sig, at de

to Professorer, som var valgte til Inspectores Quæsturæ, skulde have deres Myndighed udvidet, saa at deres Tilsyn virkelig blev betydningsfuldt. Den øverste Myndighed i økonomiske Spørgsmaal blev dog Universitetsdirektionen. Hvad Stipendievæsenet og Styrelsen af Regensen angik, skulde de ligesom de akademiske Legater og de øvrige Kollegier blive under Professorernes Bestyrelse. En anden Sag var det, om denne, som hidtil, alene burde være det theologiske Fakultet. Kommiteen foretrak, at den lagdes i Hænderne paa 3 af Konsistorium valgte Professorer, saaledes at kun en af disse behøvede at være Theolog.

Konsistorium sluttede sig i det hele til Udvalget, og Universitetsdirektionen gjorde heller ikke væsentlige Forandringer deri. Den imødekom dog ikke Konsistoriums Ønske om, at dette fik den øverste Afgørelse i de økonomiske Sager, men sluttede sig paa dette Punkt til Kommiteen med den Motivering, »at Kommunitetsmidlerne, der have selvsamme Oprindelse som selve Universitetets, og derfor, skjønt bestemte til et særeget og noget mere indskrænket Øjemed end hine, i en ganske anden og mere egentlig Forstand end Legaternes Midler kunne siges at være Universitetets, maatte behandles efter de selvsamme Regler som ere gjeldende for disse«. Dog blev der givet Konsistorium et lignende Løfte, som det havde modtaget 1837 vedrørende Universitetsmidlerne, nemlig at der ikke, uden at dets Betynkning forinden var indhentet, skulde blive truffet nogen Forandring med »Substansen« af Kommunitetets Formue.

Den 15. Decbr. 1843 faldt saa Øksen, den kgl. Resolution, hvorved Kommunitetet udslettedes som selvstændig Institution. Fra 1. Jan. 1844 henlagdes dets Midler og Ejendomme under Kvæsturen under Tilsyn af Kvæsturinspektørerne, men med ændret Indretning af disse sidstes Stilling. Ogsaa Lighæringvæsenet forenedes med Kvæsturen. Bestyrelsen af Stipendievæsenet og Regensen forblev derimod hos Professorerne, foreløbig hos det theologiske Fakultet, men med Udsigt til en snarlig Ændring heri. Dog herom mere senere.¹⁷

Det er formodentlig gaaet Læseren paa samme Maade, naar han gennemgik Kommunitetets økonomiske Historie 1814—48, som Forfatteren, da han skrev derom: Han har haft en besk Smag i Munden. Han har endda kunnet forstaa, om man i Frederik VI's fattige Dage, da der ingen Statsmidler fandtes til kulturelle Formaal, maatte ty til en kraftig Hjælpekilde, men det maa staa for ham som noget ganske andet, at man fortsatte dermed i 1830erne og i Christian VIII's

lykkelige Aar. At man baade da og nu svigtede Stiftelsens egentlige Formaal for at støtte fjernere liggende Opgaver, kan vel kun betegnes som uforsvarligt. Men man maa indrømme, at det ikke — som hidtil formodet — var den frie Forfatnings Indførelse, som gav Stødet til Overgrebene over for Kommunitetet. Rigsdagen har i denne Henseende kun gaaet i Lære hos Enevældens Mænd.

TREDJE KAPITEL

ET BESØG PAA REGENSEN CA. 1818

FOR at ryste det dystre Indtryk af os, som det forrige Kapitel har vakt, bøjer vi nu en Foraarsdag 1818 fra Kannikestræde ind gennem den mørke Port til Nr. 2. Portens Mørke forstærkes af Ligbærerkontoret, som har til Huse her, thi efter at Regensianerne fra 1791 har ophørt med personlig at udnytte Ligbærerprivilegiet, drives Virksomheden paa det gamle Sted til Indtægt for Kommunitetet, men gennem lønnede Haandlangere. Et Blik kaster vi paa Provsteskabet med Opslagene og bemærker, at selv den vennesele

Jeg har faaet at vide, at for
nogle Vinduer, enkelte Gange
er flaaet Vand ned i Gaarden.
Denne Ulfen er vel nu ~~stærkt~~
væn, den her kendes bedre som
og firsere Bulker! — langt mere
Udfalden end nogle, der tilbringe
i Tiden; men den vil ikke
finde Sted. Derfor bliver
dermed, og det freen fra dette
Sted, i Mangel af en egen
Politiven for Tilstedelsen.

Regentens
d. 2. August 1813.

R. Nyerup.

Fig. 5. Rasmus Nyerups Opslag om Vandspild.

Rasmus Nyerup har sine Betæneligheder over for Sang og Vandspild i Gaarden: »Hvad Sangen forresten angaaer, begriber jeg ikke, hvorledes mine Commilitoners fine og rensede Smag kan tillade dem at dvæle ved saadanne Viser som »Filia mea dilectissima.« Saa opluges vi ganske af det Væld af Sol og Farver, der strømmer om os, naar vi træder ud i Gaarden.¹⁸

Det er den samme Gaard som nu, og dog forskellig. Ikke blot er den aaben mod Vest, hvor Krystalgades (til 1818 Skidenstrædes) Huse truer med at marschere ind over den lave Spærrmur og nogle uanselige Smaabygninger. Men ogsaa de tre eksisterende Fløje, der staar, væsentlig i samme Skik, som da de

Fig. 6. Regensgaarden ca. 1832.

genopførtes efter Branden 1728, kun med den Forskel, at den søndre Længe til Højre for Porten er bleven forhøjet med en Etage i Slutningen af 18. Aarh.; — disse tre Fløje ser ud og ser dog ikke ud som nu. Endnu ned i d. 19. Aarh., f. Eks. ved Regensjubilæet 1823, blev Mure og Skorstene overstrøgede med rød Kalkfarve og derefter affugede med hvid Farve, saa at der dannedes en kunstig Murflade oven paa den virkelige. Forarges man, maa man huske paa, at det samme fandt Sted med vore skønne Herregaardsbygninger i Renaissancestil to Aarhundreder tidligere.

Midt i Gaarden rager den lyse Lind op, det Træ, som allerede paa denne Tid betegnes med Tillægsordet »det ærværdige«. Den er den Dag i Dag det levende Minde om det 18de Aarhundredes mest sym-

patetiske Regensprovst, Andreas Christian Hviid, som havde plantet den den 12. Maj 1785 til Minde om Fødselen af sin Søn, »Lindens Broder«. Selv naar der kun er Tale om at skildre Regensens Udvikling i d. 19. Aarh., kan man ikke komme helt uden om denne Mand, hvis Tænkemaade gennem hans Efterfølger Nyerup kom til at leve længe ud over hans egen Tid. Derfor er hans Billede efter Dajons Marmorrelief medtaget i denne Bog.

Hviid blev ikke en Gang 40 Aar gammel. Med Rette. Han egnede sig ikke til at ældes, han bærer

Fig. 7. Andreas Hviid.

han bærer Ynglingepræg og skal staa med det i Regensens Annaler. En ejendommeligt fin, lidt veg Skikkelse, præget af en Idealisme, som man kan møde den hos det 18. Aarhundredes Sønner. I sin første Ungdom havde han læst Rousseaus »Emil«; han kalder dette »de lykkeligste Øjeblikke i mit Liv, thi det forekom mig, at jeg hørte den guddommelige Orpheus syng sine første Hymner . . .« Saa havde han i sin Studenter-tid været Regensianer og se-

nere boet paa Borchs Kollegium, men et virkeligt Indtryk af ham faar man først gennem hans Rejsedagbog fra Foraaret 1777, da han opholdt sig i Göttingen. Da fandt hans Naturkærlighed sig smukke Udtryk, han glædede sig over de mange Smaahaver ved Professorernes Huse, men endnu mere over Livet paa Landet, og han udbrød: »Denne Tid har været mig meget fornøielig, thi det halv udbredte Grønne, især paa Hekkerne, har, jeg veed ikke hvad for noget, usigeligt behageligt for mit Øie. Jeg gaar derfor hele Timer allene og betragter disse nydelige fine krøllede Dele med en Art Tendresse og behagelig Tungsindighed, som Naturens stille Betragtning altid efterlader i Gemyttet. Jeg vilde derfor nødvendig døe om Foraaret, thi det var, synes mig, som at døe fra en deilig Brud; men kaldte Naturens Herre, naar Løvet falder . . . , da vilde jeg glad see den bedre Verden«. Man forstaar, at han ved Afskeden fra Göttingen kunde sige: »Til et Par af mine smaa Træer seer jeg som til en døende Veninde.«

Saa kom Hviid endelig hjem efter en treaarig Studierejse og blev

1781 titulær Professor og Provst ved Kommunitetet og Regensen. Hans Fag var de orientalske Sprog. Han gik helt op i sin dobbelte Gerning. Hans Venner vidner, at han drev Studiet »med en friere Sjæl, end mange pleier«, og at han samtidig med en Uegennytte, der oversteg hans Evner, sørgede for alle sine Alumner. Men han havde ogsaa Initiativ: Han ankede over, at Kommunitetspladserne — i Modsætning til i Göttingen — alene besattes med Theologer, og over de altfor store Udgifter, som Regensianerne havde ved at udstyre deres Værelser med Stole, Spejle, Vinduesomhæng og Sengeklæder. Han virkede overordentlig afdæmpet, trængte sig aldrig frem og kunde ikke faa sig til at sige noget, som lignede Smigreri. »Selv den, som han agtede i Hjertet, kunde han ikke rose lige i Øinene.« Men skønt hans Væsen var Mildhed og Blidhed, tilsyneladende uden heftige Lidenskaber, elskede han Tænkefriheden over al Ting. Heri lignede han sine bedste samtidige. Man forstaaer, at de fandt, at hos ham stod »mange ypperlige Forstandens og Hiertets Egenskaber i en sielden Forbindelse«, at Baggesen mindedes den altfor tidligt bortrevne i »Labyrinthen«, og at Nyerup omtalte ham med Kærlighed i sine Skrifter. Men ikke en Gang sit Ønske om Dødsøjeblikket fik Andreas Hviid opfyldt; han døde, faa Dage før Sønnen og Linden fyldte deres tredje Aar. —

Den store Lind midt i Gaarden var forøvrigt ikke det eneste Træ her. Til højre under Kirkefløjen stod der tre mindre Lindetræer, som var plantede 1803 ved S sammenskud af 69 Alumner, (heraf 21 Normænd og 4 Islændere), efter at de havde revet et ældre Træ, som voksede paa Stedet, om. Det fjerde Træ gik ud allerede det følgende Aar, 1804. Derimod fandtes endnu ikke i Nyerups Tid Pendanterne i den modsatte Ende af Gaarden.¹⁹

»Kirkefløjen« bar for saa vidt med Urette sit Navn, som der kun i tyve Aar, fra 1635 til 1656, havde været regelmæssig Gudstjeneste heroppe, indtil Trinitatis' Kirke kunde tages i Brug. Men Salen brugtes endnu regelmæssigt til de theologiske Kandidaters Dimisprækener, og efter Universitetets Brand 1807 var det Skik, at de officielle Universitetsfester fandt Sted her. Til højre for Opgangen til Kirkesalen havde Underbetjenten sin Bolig, den saakaldte »Regenskro«, hvor ikke blot Alumnerne, men ogsaa deres Gæster kunde faa alle mulige Spise- og Drikkevarer. Paa Billedet fra 1832 ser man, at der var to Indgangsdøre til denne Fløj, hvad der hang sammen med, at der i nederste Stokværk fandtes en Række Alumnekamre i den saakaldte »Kirkegang«.

Underbetjentens Kollega, Portneren, havde sin Lejlighed i selve Regensporten til højre.

I Regensgaarden færdes Alumnerne, saaledes som Billedet fra

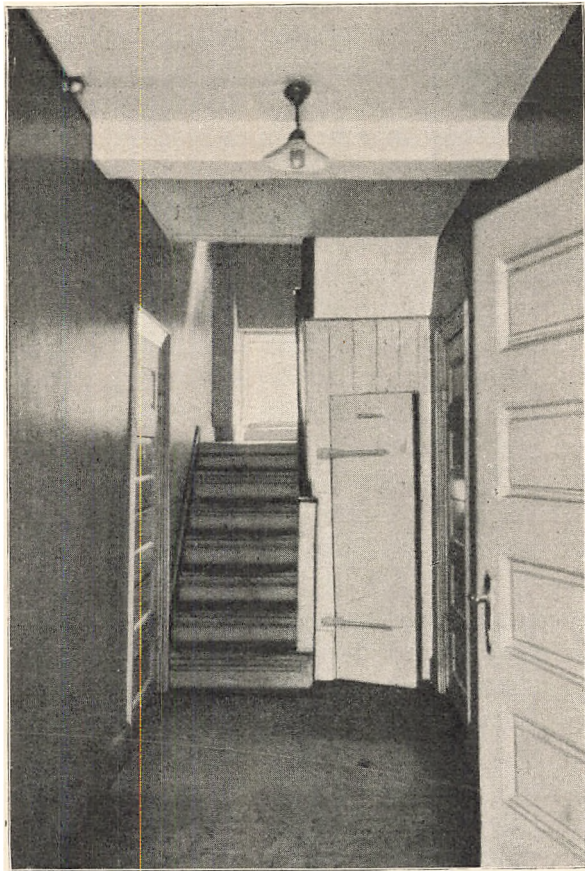

Fig. 8. Fjerde Gang med Trappe.

1832 viser os dem i deres Skødefrakker, Kasketter eller høje Hatte og med lange Piber, og omtrent paa samme Maade maa de have set ud i 1818. Eller de sidder inde i den lille Have bag ved Plankeværket i Gaardens Vestende. Haven er Nyerups, men han har stillet den til Regensianernes Raadighed. Det er intet Under, at man en Majdag foretrækker Opholdet her frem for i de mørke Dobbeltkamre, hvor to og to Kontubernaler bor sammen. Kun tre Enkeltmands lejligheder findes nemlig paa hele Gaarden. Noget hyggeligt Indtryk gør disse Regensværelser med deres

kalkede Vægge og Bræddeloftter ingenlunde, selv om Jernstængerne er forsvundne fra Vinduerne, efter at Alumnerne 1792 havde lovet ikke at ville være saa »nedrige« at benytte dem som Indgangsdøre paa den Tid af Natten, da Porten var lukket. Ogsaa med Renligheden var det saa som saa. Gaard og Gange oplystes om Aftenen af Tranlygter og Tranlamper, og nogle Steder, som paa 1. og 2. Gang var Trapperne lige til 1845 saa smalle, at Alumnernes Møbler ikke kunde bringes op ad dem, men man maatte hejse dem op fra Gaarden til Gangvinduerne paa 2. Sal og føre dem ind gennem disse.²⁰ —

Men hvorledes var de Menneskers indre Habitus, som færdedes her for hundrede Aar siden? Vi er i Poul Møllers og Christian Winthers Dage, før den Tid, da politisk Interesse havde grebet Studenterverdenen. Datidens Alumne er skildret æstetisk af to samtidige Forfattere, den ene en ret ubetydelig Aand, den anden derimod en af vore ypperste. Tagne tilsammen maa de vel siges at have omsejlet det daværende regensielle Fastland.

Professor Hornemanns Svigersøn Balthasar Bang havde ganske vist ikke selv været Regensianer, men som Dreng havde han i 1790erne boet paa det nærliggende Borchs Kollegium, og som Student havde han sikkert hyppigt gæstet herinde. Det Billede, han i fjerde Akt af Lystspillet »Kjøbenhavn« tegner af Regensen, bygger maaske snarest paa Ungdomserindringer, men der er ingen Anledning til at tro, at det ikke skulde stemme ganske godt med Forholdene ved 1820.

Student Volmar kommer ind paa Scenen, et Regensværelse, og ombytter sine fine Klæder med »den gamle Studenterfrakke, med Flidens hundrede Tegn overalt«. Saa giver han sig i Lag med sit Maaltid: Kolde Kartoffler med Salt og tyndt Øl, og derefter skal han i Gang med Genesis, Testamentet og Kollegiehefterne. Hans døve Opvarter Thomas gaar ham til Haande, og en anden Student, der skal ud i Selskab, laaner hans Kjole. Men saa kommer en gammel sjællandsk Bondekarl ind med gode Sager til Volmar fra hans Moder i Provinsen; — i Stedet for at faa Drikkepenge, fylder Bonden selv Volmars tomme Lommer; — og nu skal der naturligvis straks holdes Studenterpicnic paa den nye Føring. En Kreds af Venner samles, man synger latinske og danske Sange. De sidste bevæger sig over d. 18. Aarh.'s Emner: Fællesskab i Ejendom, Broderskab, Venskab og Moderen derhjemme. Endelig holder Volmar Tale: »Skulde vi engang blive gamle Philistre, og Egoismens Dødningekulde snige sig feberagtig om i vore Aare, . . . da tiltræde vi en Pillegrims Reise herhid til vor gamle Regents, vi sætte os et Øieblik ned paa Bænken ved den ærværdige Lind, . . . og dersom hver Funke af Ungdommens rene Ild endnu ikke er gandske udslukt i vort Bryst, saa maa den lue op paa nye i al sin Klarhed . . .«²¹

Det er et lidt fattigt Indtryk af Regensen, som Bang gengiver, fattige er baade de ydre Kaar og det aandelige Liv, men der findes aabenbart en vis latent Idealisme, som kun venter paa en værdig Genstand for at kunne bryde ud i høj Lue.

Poul Møllers »danske Students Eventyr« er saa velkendt, at der ingen Grund er til at dvæle ved dens Indhold. Her skal kun peges

paa et Par Forhold. Det er af Poul Møllers Historie indlysende, at den først og fremmest bygger paa Regensindtryk, at den danske Student er Regensianer. Dernæst maaler man bedst den danske Students Højde og Skulderbredde ved at jevnstille ham med en udenlandsk Frænde.

Poul Møllers »krøllede Frits« er aabenbart stærkt beslægtet med den tyske »Døgenigt«, som Eichendorff skildrede i »Aus dem Leben eines Taugenichts«. Begges Attributer er Tobakspiben og Violinen (eller Guitarren); Frits — ligesom Chr. Winther paa Regensen — spiller den »siddende skrævs i det aabne Vindue, saaledes at det ene Been hang ud i den frie Luft, det andet i Stuen«. Begge sværmer de for den »sneelvide« Pige og giver deres Stemninger Udtryk i lyriske Digte. Begge er de Galninger med et straalende Humør, klatrer i Træerne og kaster Huerne op i Luften af Glæde. Men navnlig er de begge grebne af denne evige Higen bort fra det magelige Liv, som trætter dem, ud paa Vandring, mod Lykken, mod dette jeg ved ej hvad.

Men der er en Forskel mellem dem, som synes at ligge dybt i en national Modsætning. Frits er saa rødkindet, at man ikke undrer sig over, at han inderst inde ser ironisk paa sig selv, ikke er tilbøjelig til at tage sig selv helt alvorlig i de »store Øjeblikke«. Og hvad han ikke er, er de gennemsunde Studenterskikkelser, som omgiver ham eller samles med Piberne om »den glødende Theevandspunsch«. Stryger man alle de spekulative Talemaader, faar man Billedet af den danske Student, som han er til alle Tider; den let paavirkelige, men tillige trofaste Kammerat, som nok skal sørge for at trække sin Ven ned i Frakkeskøderne, hvis han staar i Fare for at forsvinde i den blaa Æther. I Sammenligning med den navn- og blodløse tyske Yngling er den danske Student Bertel Muldets Frænde. Naar Studenten stræber ud i Verden, har han som Bondedrengen i Poul Møllers Digt den Bagtanke, at »komme hjem med en Kongemø i min Arm til min Moder igjen«. —

De privilegerede og uprivilegerede Kommunitets- og Regensalumner var dog ikke de eneste, som havde Bolig paa den gamle Gaard. For ikke at tale om, at man stillede sig overvættets liberalt over for enhver, der ønskede at have en Slægtning eller Ven boende hos sig som Gratist (»Gris«), — et Forhold, som der senere bliver Anledning til at vende tilbage til, — havde en hel Række ekstraordinære Alumner Værelser herinde. 1815 ansøgte saaledes Viden-skabernes Selskab om at faa sit Privilegium vedrørende Danmarks

Kortlægning udvidet, saa at der blev stillet et tredobbelt Kammer til Landmaalernes Raadighed. Regensprovsten fraraadede Bevillingen, men Fakultetet tilbød dog Selskabet det begærede paa 2. Gang Nr. IV.²² Ligeledes fandtes der paa denne Tid enkelte Vicedekaner tilbage som et Minde om den forlængst forsvundne Klosterbespisning med Disputatserne; i Provstens Fraværelse plejede en saadan at fungere som Viceprovst. 1815 ansøgte af disse Professor Odin Wolff, der tillige var Kommunitetets Arkivar og i 24 Aar havde boet herinde, men nu som gammel Pebersvend mente at kunne behøve »nogen mere Bekvemmelighed end den, der kan erholdes i en Stiftelse for unge Studerende, som i de Aar naturligviis ikke føle den isolerte Forfatnings Ubehageligheder«, om en Huslejehjælp til Erstatning for Boligen. Fakultetet gik gerne med til at give ham 100 Rdlr. S., da »denne Sum kunde ansees for at være givet til de Studenter, der i hans Sted flytter ind paa Regensen«.²³ Hvor mærkelige Forhold, der iøvrigt kunde trives, kom op i 1827.

Da viste det sig nemlig, at en forhenværende Vaisenhuslærer, cand. theol. Andreas Thostrup, havde haft et Dobbeltværelse til sin Raadighed i 27 Aar, uden at bebo det varigt. Han støttede sig paa en kgl. Resol. af 24. Jan. 1800, hvorefter han havde Lov til at beholde Waisenhusets tredje Plads paa Kommunitetet og Regensen saa længe, »indtil han paa anden Maade er befordret«. Thostrup havde siden 1800 kun gjort faa og forgæves Forsøg paa at opnaa gejstligt Embede, han var en velhavende Mand, som boede ude i Byen og kun benyttede sine Regensværelser til Oplagsrum for Møbler. I de sidste tre Aar havde han hverken Dag eller Nat opholdt sig derinde, og ogsaa tidligere havde han en Tid boet ude i Byen og kun af og til vist sig paa Gaarden. Men opgive sit Privilegium vilde han paa ingen Maade. Regensprovsten Nyerup havde flere Gange forgæves foreholdt ham »det Inhumane og Ubarmhertige« i at nægte fattige Studenter Brugen af Værelserne. Som eneste Svar »brugte han den Underfundighed at flytte ind paa Værelserne en Nats Tid eller to, for strax efter igien at flytte ud«. Thostrup var aabenbart hverken til at hugge eller stikke i. Endelig brød Nyerup overtvært, han fik Fakultetet med til en »Interims-Afbenyttelse« af Værelserne, begrundet paa den almindelige Sætning, »at ingen Regentsianer havde Lov til at ligge udenfor Stiftelsen«. Videre turde man aabenbart ikke gaa, thi da Værelserne med Magt var bleven rømmede, og Thostrup klagede højtlydt og truede med Domstolene, svarede Fakultetet meget høfligt og lovede ham at faa Værelserne tilbage, »hvis de nogensinde igien skulde have Lyst eller

Lejlighed til virkelig at beboe Værelser paa Regensen«. Man havde altsaa ikke Mod til at søge den gamle kgl. Resolution ophævet, end sige til paa egen Haand at faa det urimelige Forhold med slige »Studiøsi perpetui« ryddet ud af Verden.²⁴

Dette er ikke det første Bevis, som vi har mødt paa Rasmus Nye-

Fig. 9. Rasmus Nyerup.

rups Omsorg for sine Regensalumner. Med Rette siger han om sig selv, at han udførte sit Opsyn over Regensianerne »med saadan Maadehold, at disse fra Tid til Tid have lønnet mig med Bevis paa Velvillie og Hengivenhed«. Der er dog kun een Dom i Samtiden om, at dette er altfor beskedne Ord. Den kærlige Omhu, hvormed han tog sig af Regensianernes Anliggender og trængte ind deri baade i stort og smaat, var en meget bedre Grund til hans Popularitet. Uden at sætte sin Værdighed til, kunde han omgaas dem paa lige Fod, og hans Advarsler og Raad blev ikke misforstaaede, da det var tydeligt, at de kun fremgik af

faderlig Velvilje. Samtidig var han ved sin jevne Optræden, sin akademiske Flid og Begejstring for Videnskaben, sin Pligt-opfyldelse og sit hele Privatliv et Forbillede for Alumnerne. Derfor er det mere smukt end træffende, naar han i sine Breve taler om, hvor langt bedre som Provst Rahbek vilde have været: »Bragt Institutet i langt større Celebritet«, som han karakteristisk for begge Mænd udtrykker det.

Naar Nyerup faldt saa godt til som Regensprovst, forstaar man det ud fra hans Afstamning og hans Karakter. Han var en typisk Fynbo. Det træder rent primitivt frem i hans Jevnhed i Omgang med alle, i hans varme Følelse for Hjem og Hustru — »Dine Lovtaler over Kjønnet istemmer jeg af fuldt Hjerte«, siger han til Rahbek; — i hans Trofasthed over for Vennekredsen; i hans Kær-

lighed til de historiske Minder, saa at det ogsaa fyldte ham med varme Stemninger at leve paa det historiske Sted, Regensen; endelig i hans utrættelige Hang til at samle, forbedre og forskønne. Han kunde som sin Landsmand, den anden fynske Rasmus, til Valgsprog have taget Ordene om at skylde sit Fædreland — med Fyn som Udgangspunkt — alt, hvad man kan udrette. Hele hans Liv er præget af denne Virketrang paa folkelig Grund, ligefra Ungdomsaarenes Indsamling af de gamle Folkebøger til Manddommens System med vore literære Skatte og Virksomhed for Oldsagerne Bevaring. Han staar i Virkeligheden som vor første Folklorist, og naar han i 1807 drømmende fantaserede om et Fremtidens Nationalmuseum, en Drøm som han knapt tænkte sig gaaende i Opfyldelse, ser man, at han hører til den Del af vor Befolkning, der er bleven betegnet som »Danmarks Fantasifolk«.

Trænger man dybere ind i hans Væsen, og beskæftiger man sig med selv de smaa Ting, møder man ogsaa her stadig den fynske Fæstebondes Søn, opvokset under trange Kaar: Hans Kærlighed til Naturens Gaver, ikke blot de materielle; — Fr. Sneedorff driller ham i hans Ungdom med hans Svaghed over for Fløde —, samt hans Trang til som gammel Mand med barnlig Glæde at sanke Kællingtandblomster ved Foraarstide uden for Byen; hans Lyst til at nævne Sagerne med deres rette Navn, hvad han selv over for Rahbek undskylder som »plat eller durt«; hans instinktmæssige Sym- og Antipatier (»Jeg vil aabenbare Dig en Naturlyde, som undertiden falder mig til Besvær: jeg kan let faae Væmmelse og Ækel for noget);«

Fig. 10. Opgangen til Provsteboligen (fra 1744).

endelig hans ypperlige Indfald og kaade Udsagn. Endnu paa sine gamle Dage kunde han dristigt udbryde mod »Literaturtidenden«: »Her har vi igjen den evige Snak om det uigjenfødte, rationalistiske, det forvorpne 18de Aarhundredes Psalmecommission, som ikke vilde lade Satan gaae og brøle og sluge Mennesker, og som ikke troede, at Syndere blive rene ved at vaske sig i Lammets Blod, eller ved at deltage i Rudelbachs »store Naademaaltid« . . .

Men det ses allerede af disse sidste Ord, at han var ogsaa d. 18. Aarh.s Barn. Han havde paa fynsk Bonde-Grundlag nedfældet dets religiøse Skepticisme, saa at han fra første Færd havde været besluttet paa ikke at bruge sin theologiske Attestats til at søge Præstekald. I senere Aar var navnlig Grundtvig ham en Rædsel — ikke blot som Digter —, og det er vel ham, han sigter til, naar han 1824 triumferende meddeler sin gamle Ven Rahbek, at »Hyklerpræsten« var bleven udpebet, da han hospiterede ved Prof. Hornemanns Forelæsninger. Men han havde ogsaa som saa mange af det gamle Aarhundredes Mænd bevaret Oplysningstidens Frihedsidealer, først og fremmest Kærligheden til det dyrebareste, Trykkefriheden. Som den store Literat, han var, laa den ham jo ogsaa særligt paa Sinde. Og, skønt han var den loyale Undersaat, kom der under Sammenbrudet 1814 det Øjeblik, da han ønskede at kunne skrive paa Tysk, og da hans Kritik over Regeringspolitikken førte til Udbrud som: »Da Cæsar blev overmandet og myrdet, havde han Omsorg for at falde med Anstændighed; jeg tviler paa, at Eftertiden vil sige det om os«. I de følgende usle Aar sagde han om sig selv, men næppe med fuld Ret, at han havde tabt Lysten til al Anstrengelse i saadanne Tider. I 1820erne var han til Gengæld varm for Grækernes Frihedskamp, og endnu i sine sidste Aar fulgte han med levende Deltagelse Frihedsbevægelserne i Frankrig, Nederland og Sverige. Med dette sidste Land forbandtes han jo ogsaa ved d. 18. Aarhundredes gamle literære Skandinavisme. Karakteristisk nok var den Skikkelse, der fyldte hans Tanker i disse hans sidste Dage, den skaanske Bondefører for Oppositionen, Nils Månsson. »Det er mig en Pokkers Bonde. Hans Mage findes ikke fra Elven af og til Sundet«. Og han sammenlignede med Vemod den Tilslutning, han fandt i sit Land, og den tilsvarende Udvikling i Danmark. »Saa langt staae vi »i saa Henseende« tilbage for vore Naboer hinsides Sundet«. —

Nyerup tilbragte næsten Halvdelen af sit Liv paa Regensen. Han havde baade boet der som Alumne og Dekan, før han 1797, 38 Aar gl., flyttede ind i Provsteboligen som Vikar for Vennen Baggesen.

Skønt han først 1814 fik den fulde Provstestilling, havde han i disse 17 Aar haft alle de med den forbundne Pligter. Ejendommeligt nok tiltog Kongen sig 1814 for første Gang Retten til at beskikke Regensprovsten, mens denne Ret tidligere havde hvilet hos det theologiske Fakultet. Rasmus Nyerup kom til endnu i 15 Aar at beklæde Stillingen, saa at han i alt havde den inde en Menneskealder, længere end nogen anden Regensprovst. Samtidig var han Professor i Literaturhistorie, Bibliotekar ved Universitetsbiblioteket og Udgiver af utallige Bøger og Tidsskrifter.²⁵

Han havde til Huse i den nuværende Provstebolig, der med sin Trappe og sine Døre den Dag i Dag vel staar som den mest uforandrede Del af den gamle Regens, der genopførtes efter Københavns store Ildebrand 1728. Denne Ramme passede til det deri indfattede Billede, thi til sin Død forblev den milde Lærde baade i Indre og Ydre — Knæbenklæder! — en ægte Søn af d. 18. Aarhundrede.

FJERDE KAPITEL

RASMUS NYERUPS SIDSTE AAR

DET sidste Decennium af Nyerups Regensregering, Tiden 1819—29, blev i mange Henseender den tidligere Tid ulig. Dette skyldtes ikke saa meget nogen Forandring hos ham selv, som at Regensianerne ved Periodens Slutning var bleven væsentlig forandrede. »Den krøllede Frits«, den danske Romantiks sunde Søn med det lyriske og upolitiske Præg, han hvis eneste Interesse for offentlige Anliggender var en latent Fædrelandsfølelse, havde da vejet Pladsen for en ny og forskellig Type. 1820erne var ingenlunde den døde Tid i Danmark, som man ofte forestiller sig.

Til en vis Grad havde »Frits« ogsaa været et efterblevet Led i Udviklingen. I vort Naboland Tyskland havde Napoleonskampene givet Stødet til et kraftigere, mere almeninteresseret Studenterliv. Det var ikke noget Tilfælde, at af de 11 Grundlæggere af det ældre »Burschenschaft« havde de 9 været Medlemmer af »Lützows wilde, verwegene Jagd«. Men det var heller ikke tilfældigt, at Grundtvigs Forsøg i Januar 1814 paa at rejse Danmarks Studenter til Kamp for Fædrelandet var løbet ud i Sandet. Mens vore Studenter i de følgende Aar var fængslede af Theatret og samlede hele deres Interesse om Tylvtens Udfordring til Baggesen, dannede ved de tyske Universiteter Burschenschaft sig under Løsnen: »Ehre, Freiheit, Vaterland«. Dette var mere, end hvad Poul Møller drømte om, navnlig »Friheden« mere. Selv om Burschenschaft overtog meget fra det tidligere Studenterliv, f. Eks. Duellerne og det snørklede Studentsprog med dets Blanding af Tysk og Latin, var det nye, som tilføjedes, mere og betydningsfuldere: Et stærkt kristeligt Præg, som gav sig Udslag i Fjendskab mod Jøderne, Sans for kønslig Renhed, Modstand mod Spil og broderlig Følelse over for de andre Samfundsklasser. Endnu laa der intet politisk Program heri, man sværmede i Almindelighed

for Tysklands Enhed og Uafhængighed og var af Anskuelse snarest konservativ. Men med Ordet »Freiheit« var opstillet et Princip, der senere maatte føre til en radikal indrepolitisk Partidannelse.²⁶

Noget heraf er os heldigvis fremmed og blev aldrig optaget af danske Studenter. Dette gælder t. Eks. om Jødehadet. Da »Jødefejden« udbrød i Septbr. 1819, afholdt Regensianerne sig ganske fra at deltage i disse Gadeoptøjer, hvorved adskillige Jøder fik deres Ruder slaæede ind af Pøblen. Men Alumnerne opnaæede ikke desto mindre Ubehageligheder, da en patruillerende Løjtnant med sit Mandskab misforstod dem, brød ind i Gaarden og regalerede adskillige af Beboerne med Kolbeslag og Sabelhug. Ja, den gamle Portnerske blev saa forslaaet af Soldaterne, at hun maatte gaa til Sengs. Nyerup gik ved denne Lejlighed som ellers tappert i Ilden for sine Alumner. Han lod ikke blot indrykke en Erklæring i Adresseavisen, der stemplede enhver som Løgner, som paastod, at Regensianere havde deltaget i Røret, men han klagede ogsaa til Politidirektøren (der forøvrigt ikke kunde befatte sig med Sagen), og han androg gennem Konsistorium hos Universitetsdirektionen om Fyldestgørelse for Regensianerne, der »i alle deres Ytringer gave tilkende, at de ansaa det langt under deres Værdighed at blande sig i Pøbel Opløb«. Resultatet blev, at Kongen paabød Nedsættelsen af en Kommission til Sagens Undersøgelse, og Nyerup noterer med Stolthed i sin Selvbiografi, at »Dommen, der blev publiceret d. 11. Okt., faldt ud til Regensianernes Fordeel«.²⁷

Men i det følgende Aar, 1820, anslaaes der nye Toner inden for den danske Studenterverden, der i mange Henseender minder om, hvad vi har hørt inden for Burschenschaft. D. 5. Juni holdtes et af de mange Aftenmøder i Regensgaarden, som i de sidste Aar var bleven saa almindelige, men denne Gang havde Studenter fra hele Byen Adgang hertil. Det var dette Møde, som gav Stødet til Studenterforeningens Oprettelse en Maaned senere, fordi det theologiske Fakultets Dekan, Prof. J. Møller, havde vakt almindelig Misstemning ved sit Paabud om, at Mødet skulde slutte Kl. 12. Men naar det lykkedes at skabe en saa kraftig Samling om den nye Forening lige fra dens Begyndelse, hang det sikkert ogsaa sammen med den Styrkelse af Samfølelsen, som fremkaldtes ved Chr. Winthers og Henrik Krøyers nye Studentersang.

»Her under Nathimlens rolige Skygge« har — ikke mindst paa Grund af sit Omkvæd — givet Anledning til mange Kommentarer i det forløbne Hundrebaar, sidst ved Jubilæet 1920 til en aandfuld

Analyse af C. Dumreicher. Og dog er der maaske endnu ikke peget tilstrækkeligt paa, i hvor høj Grad Sangen kræver Kendskab til Burschenschafts Tankegang for at forstaas fuldtud. Et Par Aar tidligere, ved Wartburgfesten 1817, var denne traadt frem baade i Tale og Sang. Her proklameredes straks i Begyndelsen, at man vilde fejre »den frie Tankes Genfødsel og Fædrelandets Redning«, og netop om de samme to Ledemotiver drejer den danske Studentsang sig. Thi »Frihed« er ikke politisk, men aandelig Frihed, og »Aanden« er Sandhed og Retfærdighed. Det samme Billede af de Studerendes Virksomhed som Aandens Havemænd mødes begge Steder, og de virker i den venligste Forstaaelse med de øvrige Samfundsklasser. Naar endelig Chr. Winther tilsidst opfordrer Kredsen til at besegle sit Løfte med et Haandslag, ender de tyske Studenter ganske paa samme Maade — efter at have brændt Tyranniets Skrifter og Symboler paa Wartenberg ved Wartburg — med at synges:

Auf! Auf! Mein deutsches Vaterland,
Ihr Brüder, reichet Euch die Hand
Und schwört: so woll'n wir's halten.

Fra dette Øjeblik er der i adskillige Aar en umiskendelig Indflydelse af tysk Studenteraand paa dansk, og som ydre Kendetegn behøver man blot at pege paa Chr. Winthers burschikose Dragt med den bare Hals og den lille Hue, eller paa Studentsprogets Terminologi, der lige til Plougs første Atellaner bevægede sig i Pereater, Burscher, fidele Brødre og Filistre. Men naturligvis, af den Lidenskab, der i Tyskland drev Medlemmer af Burschenschaft til Attentatet som Kampmiddel mod Tyannerne, er der i Frederik VI's Danmark intet Spor*.²⁸ —

Foruden sit større Efterspil, Studentereforeningens Grundlæggelse, fik Festen i Regensgaarden ogsaa et mindre, af særlig regensiel Karakter. Alumnen Henrik Krøyer havde sammen med de to andre Formænd for Festen faaet Nyerups Tilladelse til Gildet mod at indestaa for, at der ikke skulde finde nogen »Uorden« Sted. Ikke desto mindre udbragte Krøyer selv den Aften et Pereat for Prof. J. Møller paa Grund af hans Paabud om Tidspunktet for Mødets Afslutning. Krøyer blev senere stævnet for Dekanus for at faa sin

* Ejendommeligt hedder det 1829 i en Rejsedagbog fra Sorø, at de ældste Elever, som boede paa en derværende „Regens“, „gjorde sig al Umage for at kontrastere med Studenterne i Kjøbenhavn og overhovedet søge at indføre saa meget af det tyske Burschevæsen som mulig; . . . den ene Burschevise veeg for den anden . . .“

Irettesættelse, men stejlt afviste han at tage derimod og stod fast paa at have handlet ret. Først »efter længe vedholdende Vægning og uden Tegn til Fortrydelse« lod han sig tilsidst bevæge til Afbigt. Fakultetet mente ogsaa i den følgende Tid at have Grund til stadig Misfornøjelse over ham. Institutsbestyrer Gorm erklærede sig villig til med Ed at bekræfte, at Krøyer sammen med Student Fasting paa Elers' Kollegium havde anholdt ham ved højlys Dag i Kannikestræde og trukket ham ind i Kollegiets Port, hvor Krøyer med opløstet Stok truede Gorm med Prygl, fordi han ikke efter Fastings Anbefaling havde villet antage ham til Lærer ved sit Institut. Fakultetet erklærede sig moralsk overbevist om Sandheden af Institutbestyrerens Ord. Da nu hertil kom, at man ansaa Krøyer for ustadig — han havde skiftet Studium fra Medicin til Zoologi —, og mente, at han ikke kunde være synderlig trængende, naar han baade havde kunnet tillade sig den Udgift at deltage i Gildet og at være Medlem af den nye Studenterklub, saa blev Konklusionen, at Fakultetet i Efteraaret ved den almindelige Omflytning nægtede Krøyer Oprykning fra 2den Grads Kommunitetsstipendium til 3dje. Krøyer fandt sig ikke tavs heri, han klagede til Universitetsdirektionen over Fakultetet. Professor P. E. Müller havde oplyst ham om, at Grunden til Forbigaaelsen var hans, Krøyers, Optræden ved Regensfesten, men hertil havde han for det første at bemærke, at han den Gang havde faaet Løfte om, at Sagen skulde være glemt; dernæst, at Fakultetet efter Fundatsen den Gang kun kunde give ham en Irettesættelse. »Jeg ved jo ikke, hvor mange Gange det theologiske Facultet kan finde det passende, end videre at straffe mig«. Naturligvis fik han intet ud heraf. Müller forsvarede sig med, at naar man den Gang ikke havde straffet ham, fulgte ikke, at man nu skulde lade ham

Fig. 11. Henrik Krøyer.

sig den Udgift at deltage i Gildet og at være Medlem af den nye Studenterklub, saa blev Konklusionen, at Fakultetet i Efteraaret ved den almindelige Omflytning nægtede Krøyer Oprykning fra 2den Grads Kommunitetsstipendium til 3dje. Krøyer fandt sig ikke tavs heri, han klagede til Universitetsdirektionen over Fakultetet. Professor P. E. Müller havde oplyst ham om, at Grunden til Forbigaaelsen var hans, Krøyers, Optræden ved Regensfesten, men hertil havde han for det første at bemærke, at han den Gang havde faaet Løfte om, at Sagen skulde være glemt; dernæst, at Fakultetet efter Fundatsen den Gang kun kunde give ham en Irettesættelse. »Jeg ved jo ikke, hvor mange Gange det theologiske Facultet kan finde det passende, end videre at straffe mig«. Naturligvis fik han intet ud heraf. Müller forsvarede sig med, at naar man den Gang ikke havde straffet ham, fulgte ikke, at man nu skulde lade ham

»ascendere«, og Direktionen svarede da ogsaa med ganske at afvise Klagen.

Henrik Krøyers senere Historie tilhører ikke Regensen, hverken hans Grækenlandsfærd 1822 som Filhellen eller hans betydningsfulde Virksomhed som Professor i Zoologi. Selv var han senere tilbøjelig til at indrømme, at den Modstand, han i sin Ungdom havde mødt, »især skyldtes min egen Ubesindighed«. Men Billedet af en selvstændig, frihedskærlig og noget rethaverisk Personlighed bør ikke udviskes af det første Blad af Regensens Historie. Han er egentlig d. 19. Aarh.s første Regensianer.²⁹

Foreløbig fik han ingen Efterfølgere. Uroen var udløst ved Studenterforeningens Dannelse, man ønskede vel heller ikke at skabe nye Ubehageligheder for den elskede Nyerup, som paa egen Haand havde tilladt Festen 1820. Da Regensianerne i Septbr. 1822 tog Initiativet til en Studenterhyldest paa Sorgenfri af den hjemvendte Prins Christian Frederik, formede den sig ganske ufarligt som en lyrisk-patriotisk Festlighed med Sang af Oehlschläger til Musik af Berggreen.³⁰ Ganske samme Præg havde den Højtidelighed, som Aaret efter, 1823, holdtes i Anledning af Regensens Tohundredaars-Jubilæum, og som er 1820ernes mest iøjnefaldende Begivenhed herinde. Af nærliggende Grunde skal den omtales lidt nærmere.

Rasmus Nyerup gjorde tre Uger i Forvejen det theologiske Fakultet opmærksom paa, at der var en stærk Stemning blandt Alumnerne for en Jubelfest »i den behagelige Sommertid«, men at der laa en Vanskelighed i, at man ikke kendte den virkelige Indvielsesdag 1623. Maaske havde der slet ikke fundet nogen Indvielse Sted. Ved Hundredaars-Jubilæet 1723 havde man til Mindefesten valgt Aarets sidste Dag; Indholdet havde været en Tale i »Regenskirken«, hvortil Provsten havde indbudt ved et trykt Program. Nu foreslog han i Stedet 1. Juli som Frederik II's Fødselsdag, thi »det var *Overskuddet af Indtægterne af hans Donation*, som Kong Christian IV lod anvende til at bygge Regentsen for« (Udhævelserne Nyerups).

Efterat Fakultetet havde sluttet sig til disse Tanker, saaledes at Nyerup skulde skrive »Programmet«, men selve Talen paa Grund af hans Alder og Svagelighed holdes af P. E. Müller, og efterat man dertil havde føjet en Bevilling til Regensens Oppudsning i Dagens Anledning, — den kom til at koste 654 Rdlr., — tog imidlertid Alumnerne Affære. De valgte fire Kammerater (Jespersen, Høyberg, Henningsen og Holm) til »Bestyrere« af den Fest, som de ønskede at knytte til den officielle Højtidelighed. Disse udtalte over for Professorerne:

»Vi mene, at alle Studerende, som interessere sig derfor, uden Hensyn til om de have været eller ere Regentsianere, bør, saavidt Pladsen tillader, kunne deeltage i Festen«. Gaarden skulde illumineres ved Lys i Vinduerne og Lamper i Træerne, der burde anbringes et Transparent med Christian IV's kronede Navnetræk og Valgsprog ud til Købmagergade. Man tænkte sig at begynde ved 8-Tiden med »et tarveligt Aftensmaaltid med kold Spise«, mens Honoratiores samtidig for Betaling fik et Par Retter varm Mad i en Sal skraas over for Regensen i Købmagergade Nr. 2. Senere skulde alle samles i Gaarden til Sang med Musikledsagelse, og Kl. 10 kunde Illuminationen fange an. »Længer end til Kl. 12 antages naturligvis Festen ikke at kunne vare.« Man endte med den fine Antydning, at Facultetet skulde »ei alene billige, men ogsaa understøtte dette vort Taknemligheds Offer«. Nyerup sluttede sig ivrigt til dette Program: »Alting forekommer mig at være vel overveiet. Dog — tilføjede han — kan det maaske synes, at en Transparent til Hæder for Christian IV er en Udmærkelse, der enten maatte have sit Udspring fra selve Facultetet, eller slet ikke finde Sted.« Heri var dog de theologiske Professorer ikke enige med ham; de ansaa det tværtimod »ikke for passende at anvende noget af Stiftelsens Midler til Transparenter eller anden Zirat«. Det endte med, at det hverken blev Fakultetet eller Provsten, men Regensianerne selv, der afgjorde Kompetencestriden ved at tage sig af Christian IV og lade opstille et Transparent med hans Brystbillede og »Regna firmat pietas« uden for det mellemste Kirkevindue. Nyerup udbad sig derimod Tilladelse til paa egen Bekostning at anbringe et Transparent til sin Ungdomsven Hviids Minde paa Træet midt i Gaarden. Om det er blevet til noget dermed, fremgaar dog ikke af Beskrivelsen af Festen.

Facultetet gik virkelig med til at »understøtte« Alumnernes Forslag, det paatog sig Udgiften med Belysningen af Vinduerne til Gaarden og af den store Lind. Alumnerne synes at have ventet sig noget mere og ikke at have været fuldt tilfredse. De fire Bestyrere svarede, at man ønskede selv at betale en Illumination til Gaden, »især da Publicum nu har hørt saa meget om Festen og sikkert venter det«. Alle Alumnerne vilde »deltage i den ubetydelige (Hm!) Bekostning derved«.

Der er allerede i disse Forberedelser adskillige Træk, som fængsler Opmærksomheden. Skønt der er langt til Klokkestillingens Opretelse, ser man Regensianerne straks paa egen Haand vælge deres Repræsentanter, og Professorerne svarer med et venligt Kniks:

»Bestyrernes Navne ere allerede Borgen for, at alting vil skee sømmeligen«. Et vist latent Selvstyre har sikkert til alle Tider bestaaet paa Gaarden. Dernæst føler Regensianerne sig ikke saa meget som Korporation, men snarere som en Slags Repræsentanter for alle Studenter, som anses for interesserede, og som man gerne vil have med. I det »tarvelige Aftensmaaltid« kom da ogsaa 383 Mennesker til at deltage, og lægger man dertil de 70 Honoratiores fra Købmagergade, var der altsaa langt flere Ikke-Regensianere end Regensianere til Stede i Gaarden om Aftenen. Dog har der vel nok været en Del »afdøde« (o: Udflyttede), med ved Festen d. 1. Juli.

En ganske mærkelig Episode, der imidlertid er forbleven ubekendt til vore Dage, knytter sig endnu til Festforberedelserne. Statsminister Ove Malling mindede Kong Frederik VI om, at Regensurets Klokke i sin Tid ogsaa havde kunnet benyttes til Ringning ved højtidelige Lejligheder, men da den var bleven misbrugt ved et Opløb 1793 af nogle Ikke-Regensianere, var det den Gang ved kgl. Befaling blevet paabudt at hindre sligt for Fremtiden, hvorfor man havde taget Knebel og Tov bort fra Klokken. Nu mente Malling, at der forelaa en passende Lejlighed til at glæde Studenterne og styrke deres Loyalitet ved at give dem »den ringende Klokke« tilbage, »ikke fordi en saadan Ringning har i og for sig selv saa megen Værd, men fordi dens Afsavn ved Høitideligheden ideligen minder om en begaaet Forseelse og et derover tilkiendegivet Mishag af Landets Fader«. Han pegede desuden paa, hvor mærkelig Tonen havde forandret sig i de forløbne 30 Aar, saa at de københavnske Studenter nu udmærkede sig ved Orden og Sædelighed frem for andre Universiteters, ja selv Aanden i den nys oprettede Studenterforening var et Bevis herpaa. Hvis Regensianerne fik Klokken tilbage, kunde den i Fremtiden anvendes ved Doktordisputatser og lignende Højtideligheder, der, medens Universitetsbygningen laa i Ruiner, holdtes i Regenskirken, og for at undgaa eventuelle nye Misbrug, kunde man indrette det saaledes, at Tovet endte i et aflaaet Rum, hvortil Regensprovsten havde Nøglen(!). Men Kong Frederik VI resolverede d. 21. Juni egenhændig fra Rensborg paa denne Ansøgning, at »da Vi nu ikke nøie erindre Anledningen til, at Ringningen med bemeldte Klokke blev afskaffet og derfor ikke kunne bedømme Sagen«, skulde det have sit Forblivende ved den tidligere Beslutning.

Festen forløb iøvrigt programmæssigt og smukt, saaledes som det fremgaar af den officielle samtidige Beretning. Ved Middagstid bevægede de indbudtes Skare sig fra Provsteboligen over i Kirke-

salen, hvor Berggreens Kantate blev afsunget, og Peter Erasmus Müller talte Latin. Hovedvægten kom dog til at ligge paa Aftenfesten under Linden. Den ydre Ramme herom skildres af Regensens gamle Historieskriver paa en ligesaa karakteristisk som uovertræffelig Maade: »I et af Kirkevinduerne ud til Kjøbmagergade saaes i Transparent Stifterens Brystbillede, omgivet af en Stjernekrands, og hans bekendte Valgsprog »Regna firmat pietas«. Inde i Gaarden var der op mod Nabobygningens Muur opreist en 5 Alen høj Hække af Grangrene [altsaa for at skjule Medaljens uskønne Revers!], behængt med farvede Lamper; i dens Midte brændte Christian IV's transparente Navnetræk, nedenfor saaes to mod hinanden vendte Løver og atter her Valgsproget, og paa hver sin Side knæisede to høje blussende Kandelabrer. Mangfoldige farvede Lamper smykkede den gamle Lind og hang i Guirlander omkring den hele Gaard, der desuden oplystes ved tændte Fakler og Lygter samt ved Glandsen fra de illuminerede Vinduer — og over det Hele brændte endnu oppe paa runde Taarn Kong Christians transparente Navnechiffer. Runde Taarn var iøvrigt ikke det eneste Punkt udenfor Regentsen, der ved sin Udsmykning forherligede dennes Fest: ogsaa største Delen af store Kannikestræde, mange Bygninger paa store og lille Kjøbmagergade, i Krystalgade og Landemærket, ja selv det fjerne Valkendorphs Kollegium vare illuminerede.«

Det Billede, som udfoldede sig herinde, da gamle og unge mødtes i den milde Sommeraften, og Basuner lød oppe fra Rundetaarn, var Rammen værdig, men forskellig fra Juniaftenen 1820. Ikke om Selvhævdelse og Protest, men om det fælles Grundlag sang man denne Gang, først og fremmest i »Kong Christian lægger ned sit Sværd«. Var det de tilstedeværende Autoriteter, der herigennem lagde deres Tryk paa Forsamlingen? Næppe alene; der var paa Forhaand en anden Stemning ved denne Fest end tidligere. Derfor peger Jubilæumsaftenen 1823 ikke fremefter, men den hviler i sig selv og har dog sin Værdi. Blottet for Mislyd, som den var, førte den — med Reinhardts Ord — til, at »for samtlige Tilstedeværende staaer endnu den 1. Juli 1823 som et af de smukkeste Minder fra Studenterdagene.«

Det uundgaaelige Efterspil var ogsaa af en behageligere Art end 1820. Fakultetet havde, som det vil erindres, ikke stillet sig synderligt rundhaandet over for Alumnerne og bl. a. overladt disse selv at betale Udgiften til Gildet i Gaarden. Det skrev senere til Universitetsdirektionen, at man ikke havde anset det for passende, »at anvende Noget blot til Zirat for Aftenens Fest, eller ved forud at love Regen-

zianerne Understøttelse at foranledige end flere Udgifter«. Nu viste Regensianernes Regnskab imidlertid en samlet Udgift paa 874 Rbd., og et Underskud paa 93 Rbd. Dette Underskud foreslog Fakultetet Direktionen at dække, hvilket ogsaa skete. Vi ser nu let, at Følgen heraf for Fakultetet blev, at man i Fremtiden kunde hævde at have baaret Hovedudgifterne ved Jubilæet, nemlig Bygningens Reparation (654 Rbd.), Gaardens Illumination (64 Rbd.) og Underskuddet (93 Rbd.), ialt 811 Rbd., mens Alumnerne kun overtog 781. At ogsaa Regensianernes Stemning er bleven forbedret herved, tør formodes.²¹

En anden Sag var det, at Jubilæet 1823 gav Anledning til, at man i mange Aar derefter holdt aarlig Stiftelsesfest d. 1. Juli. Da Nyerup var gaaet i sin Grav, og en ny Aand herskede paa Regensen hos Provst og Alumner, kom det ikke til at gaa saa harmonisk til som ved den første Lejlighed.

Men Nyerup var nu selv ved at blive gammel, og dette kunde ikke undgaa at sætte sit Præg paa hans Ledelse af Regensen i 1820erne. Allerede længe før Jubilæet havde han klaget over Svagelighed. Ved sin Hustrus Død 1818 havde han følt det, som om han havde mistet sin »halve Sjæl«; fra da af maatte hans yngste Datter styre Huset for ham. Aaret efter mistede han Synet paa det højre Øje, og i Tyverne led han stadig af Rosen i Benene, saa at han ikke kunde vandre ud til sin gamle Ven paa Bakkehuset og drøfte fælles Interesser, literære Emner, med ham. Af sin eneste Søn, der døde tidlig i Vestindien, havde han nærmest kun Sorg. Han følte sig ensom og skrev allerede 1824 vemodig til Rahbek: »Du har storlig Ret, at det bliver mere og mere øde om os, da en efter anden pikker af«.

Fire Aar senere havde Nyerup en tydelig Følelse af, at han havde overlevet sin Tid: »Dag for Dag føler jeg mere og mere, at jeg bør gaae ud af Scenen og lade de yngre raskere Acteurer træde op«. Det var ikke blot Hukommelsesevnen, som aldeles var svunden, men da Molbech udgav sin Anthologi, indrømmede Nyerup beskedent, at denne forud for ham havde »de moderne æsthetiske Grundsætninger, som vi i vor Tid ingen Ahnelse havde om«. Ikke en Gang denne forsonlige Grundstemning over for Nytiden kunde han altid bevare. Ikke nok med, at han til det sidste vedblev at hakke paa sin gamle Rædsel, Grundtvig: »Vel var han engang en Stjerne paa vor poetiske Horizont, men nu skinner han ikke mere end en Praas eller Siv.« De Bemærkninger han tilføjer om Grundtvigs Digt ved sin Moders Død, er virkelig vittige. Men ogsaa den nyeste Skole, »Heibergs spidsfindige Dialektik og Skolastik« fyldte ham med Uvilje. »Bliver

han ved at skrive det dunkle, abstrakte, for jævn Menneskeforstand uforstaaelige Sprog, saa maa jo dog Flyveposten omsider gaae ind . . . Det er Tiden, som har skaffet os disse Fosterbørn af Gøthes, Schlegelernes, Tiecks, Schellings og Hegels Skole, vore Hejbergere, Haucher, Hjorter, Molbecher, Adolf Boyer, Sibberner o. fl., som, ifølge Naturens Orden, skal løse os af.«³²

En Trøst for ham i denne Nedgangsperiode var det, at han ved sin Flid og Fordomsfrihed bevarede Ungdommens Sympati. Den kulminerede vel i Okt. 1826, da han paa Skydebanen fejrede sit 50 Aars Studenterjubilæum, og ved sin Hjemkomst til den illuminerede Regens modtoges af Studenterne med Sang som »Vor ældre Broder Du!«³³ Med Iver varetog han da ogsaa stadig Regensianernes Interesser; saaledes fik han i 1824 paa Grund af Tyveri af Tran til Lamperne det altfor store Karlehold (33) indskrænket til 12. Sagen lagdes til en vis Grad i Alumnernes egne Hænder, idet Nyerup overdrog det til en halv Snes af de ældste, deriblandt den senere Overlærer F. C. Olsen, at udpege de Karle, som de af Erfaring vidste, at Regensen kunde være tjent med. Listen over de udnævnte Karle blev liggende hos Provsten, som for Fremtiden skulde vaage over en god Supplering af dem. Vistnok ved samme Lejlighed (de nævnes første Gang 1826) indførtes Karleinspektørerne, to Alumner, som af Provsten udnævntes til at have det daglige Opsyn med Karlenes Virksomhed. Aaret efter fik Nyerup gennemført, at Alumnerne ikke blot som hidtil om Morgen, men hver Eftermiddag og Aften kunde faa kogt Vand til The frit hos Portneren. Saadanne Smaareformer vidnede i hvert Fald om, at han aldrig tabte sin Opgave som Regensprovst af Syne.³⁴

Men selv for Regensianerne gik det efterhaanden op, at han havde passet bedre for Stillingen i d. 18. Aarh., hvis uselvstændige Videnskabsdyrkeres Præg han bar. Hans medfødte Magelighed, hans manglende Sans for Sirlighed og Orden bidrog til, at han efterhaanden mere kom til at nyde Kærlighed end Respekt. Selv hans varmeste Beundrer indskrænker sig til at bedyre, at hans Mildhed »i det Hele taget ikke blev misbrugt«. »I det Hele taget«, gentager han, »men ingen Regel uden Undtagelse.« Sandheden byder at tilføje, at der vist snarere er Tale om Undtagelser. Den første af disse er Regenskroen. Denne mærkelige Institution var ikke blot blevet et almindeligt Frokoststed for alle Studenter, den var ogsaa et Centrum for ganske uregensielle Foretagender, f. Eks. Udpibningen af Overskous Skuespil »Farens Dage« paa det kgl. Theater. Nyerup lukkede Øjnene

for alle Misbrug. Ganske belýsende for hans Styrelse er to Opslag i Ska-bet i Porten fra 1825. Den 8. Maj hedder det: »Ingen Sang paa Regentsgaarden maa naturligvis være Følgen af en Klage, som er kommen mig for Øre. Nogle Regentsalumni har nemlig besværet sig over, at Sangen her paa Gaarden forstyrrer dem i deres Studeringer og hindrer dem fra at nyde den Ro, som de ansee sig for berettigede til at kunne gjøre Krav paa. Følgelig maa den Syngen under aaben Himmel, hvormed iaftes atter blev begyndt, forefærtiden aldeles ophøre.« Men saa maa nogle Regensianere have rørt hans Hjerte, for Dagen efter kommer et nyt Opslag: »I Anledning af mine Herrer Commilitoners Skrivelse til mig, som er bleven Vedkommende forelagt, finder man, at Sang paa Regentsgaarden i Tusmørket nok kan tillades.«

Men paa andre Punkter undgik han ikke Konflikter. D. 4. Decbr. 1826 ansøgte 17 Alumner om at »maatte dispenseres fra et ved denne iøvrigt ypperlige Stiftelse utaaaleligt Tjenerdespotie«. Det var den to Aar gamle Indretning med de 12 faste Karle — »Opvartere«, som de ogsaa kaldtes, — der følte af dem som en Indskrænkning i en gammel Frihed. Regensprovsten opfordrede imidlertid de to Karleinspektører (stud. theol. Rosendahl — der endte som Præst i Urlev og Stenderup i Vejle Amt — samt stud. jur. Hjort) til at udtale sig mod de sytten, og selv stillede han sig paa samme Side. To af Alumnerne, deriblandt Ansøgningens Forfatter C. F. M. Sarauw, holdt imidlertid ud i deres Modstand. I Jan. 1827 klagede Nyerup over, at de »illudere den af Facultetet trufne Indretning,« ved at lade en Karl ude fra Byen komme ind og betjene sig paa Regensen. Helt venskabeligt synes denne Dissonans altsaa ikke at være forløbet, selv om den sikkert har opløst sig i Regensprovstens Sej³⁵.

Alvorligere var et Stridsspørgsmaal, som rejstes faa Maaneder før Nyerups Død. Anledningen var, at han paa Fakultetets Befaling havde opslaaet en trykt Bekendtgørelse i Porten, hvorved han indskærpede en gammel Anordning (»Enhver Regensianer skal holde sine Vinduer ved Magt«), og hertil havde føjet den Erklæring, som Repræsentanterne for Regensen havde afgivet 1792, da Jernstængerne blev tagne bort fra Vinduerne, og Porten til Gengæld holdt aaben til Kl. 12 (»dersom Nogen endda skulde være saa nedrig at gaae ind igiennem Vinduerne, at han da strax udelukkes fra Stiftelsen, der kun bør være for honette Folk«). Loven er ærlig, men . . . Der er aabenbart blevet begaaet adskillige »Nedrigheder« mellem 1792 og 1829.

63 Alumner — i Spidsen for disse Chr. R. Arendrup, F. Riegels og

F. Schjøtt — fremkom som Svar paa Opslaget med et Andragende om, at Porten maatte holdes aaben ogsaa efter Kl. 12. Ikke uden Brod mod deres gamle Ven erklærede de, at Fakultetet umuligt kunde være gaaet frem paa denne Maade, »hvis Sagen itide var bleven berørt og fremstillet fra sine rette Sider af Alumnerne selv. Disse og alene disse er det nemlig, for hvilke Regentsens mange og tiltagende Mangler er følelige.«

De mente »med Grund at kunne beklage os.« Selv om det ikke stemmede med god Orden at komme hjem hver Aften efter Kl. 12, var en enkelt Undtagelse dog ingen Uorden. »Et saa liberalt tænkende Facultet« kunde ikke for Alvor ville udelukke dem fra Familieomgang og selskabelige Fornøjelser. Passagen gennem Vinduerne var hidtil bleven ignoreret baade af Politiet og Regensianerne og havde meget sjældent givet Anledning til Misbrug. Nu var de bragte i Forlegenhed ved deres Forgængeres »stærke Ord« om Nedrigheden, som de ikke vilde gøre til deres egne.

Men havde Fakultetet endelig sine Betænkeligheder ved at holde Porten aaben efter Kl. 12 Nat, var »intet lettere« end at finde paa en Maade, hvorpaa de kunde komme ind, uden at Kontrollen med, at de førte et ordentligt og sædeligt Levned, led Skade. Med denne mystiske Udtalelse sluttede Ansøgningen.

Denne Protest gik naturligt nok Nyerup til Hjerte. Han fandt, at man havde forstaaet at følge med Tiden, da Klokkeslettet for Portlukningen, som i det 18. Aarh.s første Halvdel havde været Kl. 9 om Vinteren og Kl. 10 om Sommeren, i den anden Halvdel henholdsvis Kl. 10 og Kl. 11, nu baade Sommer og Vinter var Kl. 12. Men naturligvis: »Ved den Tone, som nu hersker i Kiøbenhavn, kan Alumni desuagtet blive udsatte for den Ubehagelighed, ikke at kunne komme hjem i rette Tid. Aftenselskaberne i Kiøbenhavn ere blevene Midnatsselskaber, Familieballer blir (ved Lirernes Hiælp) hyppigere, og Regentsalumnerne deltage nu oftere i Familieomgang og selskabelige Fornøielser end i den Tid, da jeg som Alumnus laae her paa Stiftelsen«. Da nu Studenterne sagde, at »intet var lettere« end at udfinde en Maade til at komme ind efter 12 samtidig med, at der var Kontrol for »et ordentligt og sædeligt Levnet«, havde han overdraget til Karleinspektørerne (Arendrup og Markmann) samt Riegels paa Alumnernes Vegne at opsætte et Udkast. Men foruden de heri foreslaaede 3 Adgangsmaader kunde han selv tænke sig en fjerde, nemlig at der anskaffedes nogle Nøgler, som deponeredes hos Portneren og af denne udleveredes mod Kvittering.

Saa kunde Portneren om Morgenens afhente Nøglerne og aflevere de indsamlede Beviser til Provsten, for at denne kunne have Overblik over Alumnernes Liv og Færden. — Fakultetet kunde imidlertid ikke følge Provsten i denne Liberalitet. Det henholdt sig til det en Gang bestemte og betragtede det som »aldeles upassende« at overlade det til Alumnerne selv at komme hjem paa Gaarden, paa hvad Tid af Natten de maatte behage. Det højeste, de theologiske Professorer vilde gaa med til, var, at Nyerup paa enkelte Helligdagsaftener maatte paalægge Portneren at sidde oppe til Kl. 1 for at kunne lukke ind, samt at Provsten enkelte Gange i bestemt Anledning lod Alumner, som han havde særlig Tillid til, faa Nøgle. Videre end til dette Fremskridt naaede man da heller ikke i Nyerups Dage.³⁶

Den Kritik, der havde rejst sig mod ham, formaaede dog ikke at sprænge det Hengivenheds Baand, som trods alt knyttede de unge til ham. Da Rasmus Nyerup, 70 Aar gammel, gik bort d. 28. Juni 1829, slog Sympatien for sidste Gang ud i høj Lue, og al Kritik var glemt. D. 2. Juli, efter at Alumnerne havde sunget ved deres »tabte Fader«s Kiste i Regenskirken, bar de den den lange Vej fra Regensen helt ud til Graven paa Assistens Kirkegaard. Med ham bar de ogsaa den gamle fredelige og tillidsfulde Tid ud af Regenssens Port.³⁷

FEMTE KAPITEL

F. C. PETERSENS FØRSTE REFORMER

EFTER en Menneskealders Forløb stod man atter over for en Nybesættelse af Stillingen som Regensprovst.

Stillingen blev dog ved samme Lejlighed underkastet en Forandring. Nyerup havde foruden Provst været Notar ved det theologiske Fakultet, men derimod som overordentlig Professor i Literaturhistorie ikke oppebaaret Løn. Nu blev der truffet den Ændring, at Notariatet bortfaldt, men at Stillingen som Regensprovst skulde kunne overdrages alle Professorer ved Universitetet som Tillægsembede, undtagen Professores ordinarii i det theologiske Fakultet, fordi Provsten var dettes underordnede. Som Følge heraf nedsattes Lønnen, der jo blev en Tillægsløn, fra 500 Rbd. til 300, hvortil kom Fribolig og Brændsel. Men til Gengæld skulde Provsten kunne beholde sit Embede, naar han som Professor blev Medlem af Konsistorium, hvilket betød, at han fik de tabte 200 Rbd. tilbage.

Angaaende Besættelsesmaaden herskede der Tvivl. Fakultetet hævdede, at Fundatsen af 1777 § 3, hvorefter det selv skulde antage Provsten, stadig stod ved Magt, og at den kgl. Forordning af 3. Juni 1809 (om Ophævelsen af Kalds- og Birkeret) kun kunde gælde for Præste- og Dommerembeder. Det kedelige var imidlertid, at Professorerne ganske vist tidligere havde kaldet Provsten, men at det sidste Gang, nemlig da Nyerup 1814 var bleven »virkelig« Provst, havde været Kongen, der efter Universitetsdirektionens Indstilling foretog Beskikkelsen. Hvad nu? Direktionen dristede sig ikke til selv at afgøre Spørgsmaalet, men forelagde Frederik VI tre Alternativer, nemlig 1) at Kongen skulde beskikke Provsten, 2) at han skulde overlade Fakultetet denne Ret, eller 3) at Fakultetet skulde stille Forslag, men Kongen have selve Afgørelsen. Det er karakteristisk for Kongen, at han ikke en Gang vilde gaa ind paa den beskedne Medvirken, som

bestemtes for Professorerne efter det sidste Forslag. Han valgte det første Alternativ.

Endnu stod det tilbage at vælge mellem Ansøgerne. Der var ialt 9, af disse gik imidlertid de tre straks fra, Professor J. Møller som Medlem af det theologiske Fakultet, og to andre paa Grund af manglende Kvalifikationer. Af de tilbageværende seks Herrer (F. C. Sibbern, F. C. Petersen, H. N. Clausen, Rasmus Rask, G. Begtrup og C. Molbech) saa man bort fra Begtrup, der paa Grund af sin Tunghørighed stod i ringe Forbindelse med Studenterverdenen. Herefter var Sibbern den ældste »og besidder alle de Egenskaber, som for denne Stilling formentlig udfordres«. Men da han samtidig var rykket ind i Konsistorium, ansaas han hermed for forsørget. Den næste i Anciennitet var Petersen, der ansaas for »vel skikket« og trængende. Universitetsdirektionen indstillede hans Udnævnelse til Kongen, og d. 17. Nvbr. 1829 beskikkedes han til Regensprovst.³⁸

Altsaa: Uden nogen virkelig Mandjævning, men først og fremmest efter Anciennitetshensyn afgjordes dette Spørgsmaal. Skønt der umiddelbart efter Petersen i Rækken kom en Mand som Clausen, der hørte til Universitetets betydeligste Lærerkrafter, kunde han ikke komme i Betragtning. Den Tanke kan ikke afrystes, hvor forskellig Regensens Historie vilde have udviklet sig, hvis han i 1830erne og 1840erne havde staaet som Institutionens Leder.

F. C. Petersen fik en Instruks, der forøvrigt var den samme som Rasmus Nyerups fra 1818. Foruden at efterkomme de trykte Fundatser, Reglementer og Anordninger, skulde han i de enkelte Tilfælde følge de Bestemmelser, som Fakultetet gennem Dekanen meddelte ham. Disse tilsigtede navnlig »at vedligeholde Orden og gode Sæder imellem Stiftelsens Alumner. Bemærker Præpositus, at Uordner have indsneget sig, haver han, hvis disse ikke ved en »admonitio paterna« [faderlig Formaning] kunne forebygges, at indberette disse til Fakultetets Dekan«. Iøvrigt skulde Provsten holde Bog over alle Alumner med Notitser om, naar enhver havde faaet Stipendiet. Han skulde overvaage, at de alle boede paa Regensen; til Bortrejse uden for Ferierne krævedes det theologiske Fakultets Samtykke. Maanedligt skulde han udbetale Kommunitets- og Regensstipendiet, og et Par Dage efter Udbetalingen tilsende Dekanen de indkomne Kvitteringer. Endelig var det hans Pligt to Gange aarligt, i April og Oktbr. at modtage Ansøgningerne om nye Pladser, paase, at de var forsynede med de fornødne Attester, gøre Uddrag af dem og rubricere dem efter Dekanens Bestemmelse.³⁹

Det er de samme Bestemmelser — bortset fra det sidste Punktum — som den Dag i Dag har Gyldighed, skønt der ikke længer forelægges Regensprovsten nogen Instruks til Underskrift ved hans Embedstiltrædelse.

I Professor F. C. Petersen havde Regensen faaet en Forstander af en ganske anden Støbning end Forgængeren. Petersen var en Dukse- natur med Udmærkelse til alle sine Eksaminer, lige til den theolo- giske Embedseksamen 1811. Han var bleven optaget i Bakkehus- kredsen og gik her under Navnet »den bedre« eller »den bedre Græ- ker«. Skønt hans Breve til Kamma Rahbek er holdt i en fortroligt spøgende Tone, viser de ham dog navnlig som indgaaet med den satte Del af Bakkehusets Venner: Med »Fader Æolus«, alias »Dan- marks lærdeste Præst«, Provst Engelbreth i Lyderslev, med »gamle« Werlauff og med J. P. Mynster. I eet Punkt mindede Petersen om Nyerup, nemlig i hans Uvilje mod Uklarheden og Fanatismen hos Grundtvig. Han fortæller saaledes Kamma, hvorledes Mynster har forelæst for ham »af de mærkværdige Aktstykker, som virkelig ere mærkværdige Bidrag til paa den ene Side at karakterisere Dumhed, Forvirring i Sindet, Overmod, Hyklerie etc. etc., og paa den anden Side sand Christelighed og sand Fornuft, som ingen af os tager i Betænkning i en saare udmærket Grad at tillægge *vor* Præst«. Men der er ogsaa her en Forskel mellem Nyerup og Petersen, den For- skel, som fulgte af, om man levede samtidigt med Bastholm eller med Mynster.

Men Petersen var ikke blot en lærd Yngling, han var ogsaa en skrøbelig og pylrende Natur, der gav Kamma Rahbek en lang Skil- dring af, hvad han havde lidt paa en lang Rejse med sin Familie, om den »fortvivlede« Nat i Køge under en Dyne, som vejede mange Lispund, og om hvorledes han havde maatte afbryde Rejsen og vende tilbage til København. Han var et udpræget Stuemenneske, som nok kunde lide at blive forkælet, og da han som 26aarig Kan- didat havde faaet Huslærerplads hos Grev Baudissin paa Rantzau ved Plön, talte han vel om sin Længsel efter »det kiære Bakkehus, der i Sandhed hører til det Kiæreste, jeg her paa Jorden har fundet«, men han hyggede sig samtidig rigtigt i de velstaaende holstenske Forhold. Han besøgte det nærliggende Kiel og tilbragte nogle sær- deles behagelige Dage sammen med den berømte Prof. Dahlmann, der forøvrigt saa »ganske forskrækkelig urgebürgisch« ud; han over- værede ved samme Lejlighed her en Fejde mellem Studenterne og Haandværksburscherne, som tvang de sidste til at udvandre fra

Byen for nogle Dage. »Jeg har set lidt af det tydske akademiske Liv i Nærheden. Det er dog herligt at tilbringe nogle af sine Ungdoms-aar i fuldkommen uafhængig Frihed. De bedre tage herfra en Skat med sig, som i Livets paafølgende Forhold er af uberegnelig Værd. Misbrugene opveie langt fra ikke det Gode«. — Det er ikke de Betragtninger, som man vilde vente af den senere Regensprovst Petersen. Varigere Betydning har det vel, at han fik sit Ophold i Holsten i den sidste Periode, da et frugtbart Samliv var muligt mellem danske og tyske i Følelsen af, at de var Borgere inden for samme Stat. Petersen fik her sin Helstatsfølelse styrket, samtidig med at han delte sine holstenske Venners Sympati for de preussiske Troppers Tapperhed i Kampen mod Napoleon og nærede Medfølelse med de arme Kiel-Professorer, der ogsaa rantes haardt af Statsbankerotten 1813*.

Efter halvandet Aars Udlændighed vendte Petersen tilbage til København, og samtidig med at han disputerede for Doktorgraden over et filologisk Emne (*Æskylos*), søgte han med Held at faa Foden indenfor ved Universitetet. Godt og vel 30 Aar gammel lykkedes det ham saa at realisere det for unge Videnskabsmænd almindelige Ønske om en Udenlandsrejse. Han havde valgt klassisk Arkæologi til sit Specialstudium, og man spørger med nogen Interesse om, hvor vidt den lærde Ynglings Vingefang var vokset. Ogsaa nu foreligger der autentisk Materiale til Besvarelse heraf, Brevene til den faderlige Ven Mynster. Med Iver ser man ham heri studere de sydtyske Kunstsamlinger, særlig i Dresden og München; »dog, jeg har Gud skee Lov den Egenskab at kunne lade berømte Mænd i Roe og berømte Samlinger useete, naar de ikke nærmere angaae mig, hvormed jeg dog ikke gandske vil sætte mig i Classe med den Engellænder, der efterat han ved sin Ankomst til en vis Bye havde faaet den Underretning, at der slet ingen Mærkværdigheder var, udbrød: Herren være Lovet! og blev der flere Uger«. Ivrigt sysler han da ogsaa med den Tanke, at skabe en Afstøbningssamling i København, hvad der vilde være saa vigtigt for Videnskaben og Kunsten. Og at han er i Stand til at føle ægte Begejstring for sit Emne, fremgaar af hans Omtale af en Afstøbning af den berømte Gruppe paa Monte Cavallo i Rom: »Saa uenig man end er om Mesteren og Tiden, saa vist er det dog, at den hører til det høieste, menneskelig Kunst nogensinde har frembragt«. Paa den anden Side

* Dahlmanns Gage paa 500 Daler udbetaltes i „blaae Sedler“ og blev saaledes kun 100 Dir. i gode Penge, hvoraf han skulde betale de 96 i Husleje.

vidner det om hans sunde Udvikling, at han slutter sig til »den vistnok sande Grundsætning«, at Kopiering af Mesterværker ikke er nogen virkelig Skole for en Kunstner.

Men ikke for ingen Ting sysler han kun med, hvad der »angaar« ham, d. v. s., han er den lærde Specialist uden Evne til at favne om den Verden, han er bleven sluppet ud i. Paa nydeligt cicero-niansk Dansk bekranser han ganske vist Dresden; »baade Natur og Kunst have forenet sig i at gjøre dette Sted ligesaa behageligt som lærerigt«; men man ser let, at Roserne er af Papir. Papirerne er selvfølgelig i Orden, men virkelig Kunst- og Natursans skorter det paa. Petersens Breve vidner om Orden og maalbevidst Energi, ja Stræberi, men de er tørre, der er ingen Lidenskab i dem, ja knap nok godt Humør. Derimod kan der nok være et satirisk Glimt i Øjet, som naar han fortæller, at »Steffens paa Svadas Vinger flyver en Tour om i Tydskland; det fortjener at bemærkes, at han ingen Knebelsbarter har«. Formodentlig var det lignende Grunde, der her dikterede hans Aversion, som over for Grundtvig. Petersen havde egentlig aldrig været ung, det fremadstormende og kaotiske var hans Væsen inderligt imod. Hans Begejstring for det kielske Studenterliv havde været temmelig overfladisk. Inderst inde har han altid været den samme, som naar han senere satte »den litteraire Pøbel og samvittighedsløse Radicale« paa den ene Side i Modsætning til »enhver fornuftig og sindig Mand« paa den anden.⁴⁰

Dyden belønner sig selv og vorder end ydermere belønnet. Fra 1818 indtog F. C. Petersen den mere ansete end indbringende Stilling som ekstraordinær Professor i klassisk Filologi ved vort Universitet, saaledes at han navnlig dyrkede Arkæologien. Han var en flittig og omhyggelig Universitetslærer, der var vellidt af sine Studenter paa Grund af sin Omsorg for dem. Han viste ogsaa den Interesse at træde ind i Studenterforeningen 1823, paa et Tidspunkt da Regeringen aabenbart var ganske beroliget med Hensyn til dens Tendens. Men af Originalitet var der ikke meget i hans Værker, og det er karakteristisk, at han lagde en stor Del af sit emsige Arbejde i Virksomheden som Redaktør af »Maanedsskrift for Litteratur«, hvor Molbech var en af Hovedbidragyderne. Men er der ikke megen Saft i Petersen, har han til Gengæld en ikke ringe Portion Kraft, og det gør helt godt at se, med hvilken Fasthed og Retlinjethed, han røgter sit Hverv. Han var ikke en af de rige Aander, men han var en Mand helt igennem. Han skulde komme til at lægge lignende Egenskaber for Dagen i sin Stilling som Regensprovst.

Fra den Dag, den knapt 43aarige F. C. Petersen tiltraadte sit Embede, begyndte han at føre den Dagbog, »Diariet«, som endnu er bevaret med et lille, regelmæssigt skrevet Bind for hvert af de tredive Aar, da han ledede Regensen, og danner en af de vigtigste Kilder til dette Tidsrums regensielle Historie. Men den er kun et

Fig. 12. F. C. Petersen.

af de mange Minder, som endnu bestaar om hans Virksomhed. I Provstearkivet og det theologiske Fakultets Arkiv møder man Mængder af hans omhyggeligt udarbejdede og smukt skrevne Indberetninger og Betænkninger, som vidner tydeligt om, at Regensen aldrig før eller siden har haft en Foresat, der med en saadan Energi gik op i sin Opgave. Et enkelt Træk skal her anføres. Da han i Novbr. 1835 havde gennemgaaet Trangsvidnesbyrdene ved Ansøgningerne om Kommunitetspladser, noterede han i Dagbogen: »Jeg har anvendt 6 Dage aldeles udelukkende paa dette Arbejde, med Undtagelse af Forelæsningsti-

merne og den Tid, jeg d. 19de anvendte til Modtagelsen af de nye Alumner«. ⁴¹

Denne Interesse og Energi var tillige parret med et stærkt Initiativ. Et af de vigtigste Resultater heraf var vel den Udvidelse, han kort efter sin Tiltrædelse fik gennemført af Kommunitetsalumnernes Antal. Allerede Nyerup havde peget paa det betænkelige i, at de islandske Studenter uden Hensyn til Trang som særligt privilegerede gik forud for fattige danske studerende til det stærkt begrænsede Antal af Kommunitetspladser, ja oven i Købet straks fik dobbelte Portioner af Stipendiets første Grad. Universitetsdirektionen havde dog heroverfor peget paa Fundatsens bindende Bestemmelser, og da Nyerup ikke kunde anvise nogen praktisk Udvej, førte hans Beklagelse til aldeles intet.

Nu tog imidlertid F. C. Petersen paa ny Sagen op i Septbr. 1831.

Han indrømmede det rimelige i, at Islænderne havde et Fortrin for Danskerne, da de saa godt som aldrig ved deres Ankomst til Universitetet kunde gøre Regning paa at finde Familie eller Bekendte, som tog sig af dem, og da Sproget — i hvert Fald i Begyndelsen — maatte lægge Hindringer i Vejen for, at de kunde tjene noget ved Undervisning. Men det stadigt stigende Antal voldte Ulempe paa Regensen, hvor der var over tre Gange saa mange som tidligere. »Det er da vistnok paa Tide at sørge for, at den Begunstigelse der vises paa den ene Side, ikke skal udarte til Uretfærdighed paa den anden«.

Sammenlignede man Danmarks og Islands Folketal, 1 Million over for 50,000, skulde Islænderne have omtrent 5 Pladser. Han vilde endogsaa gaa til det dobbelte Tal. Men for Øjeblikket fandtes der paa Regensen, 13, og fra Island kunde man efter Sigende vente 8 nye, altsaa ialt 21—22. »Under disse Omstændigheder anseer jeg det for Pligt, paa den mig betroede Stiftelses og paa Videnskabernes Vegne at anbefale denne vigtige Sag til det høiærv. theol. Facultets Overveielse«.

Petersen havde altsaa foreslaaet et Maksimum for de privilegerede Regensalumner. Dette opnaaede han ganske vist ikke. Direktionen indvendte, at da der ikke paa Regensen lod sig indrette flere Beboelseslejligheder for Studenter, kunde man ikke paa dette Punkt hjælpe de uprivilegerede. Derimod udvirkede den en kgl. Resolution for Fakultetet til, »naar ved den halvaarlige Uddeling af Kommunitetsstipendiet de privilegerede Stipendiaters Tal overstiger 20, at uddele lige saa mange Portioner af Stipendiets nederste Grad, som der er flere privilegerede Stipendiater end 20«. Som privilegerede Alumner regnedes Islændere, Færingere og Frederiksborgere, og naar deres Antal oversteg 20, sattes de overskydende altsaa i en særlig Rubrik som »ekstraordinære Privilegerede« uden at regnes med til Kommunitetets ordinære Udgifter. Provsten skrev Sejren med Tilfredsstillelse ind i sit Diarium, men tilføjede med et Suk: »Med Regenspladserne desværre ved det Gamle!!«^{41 a}

Men ogsaa i mindre Spørgsmaal mærker man Provst Petersens reformerende Haand. Den Tilladelse, som Nyerup havde opnaaet til i enkelte Tilfælde at overlade betroede Alumner Portnøgle, fik Petersen straks udvidet til, at der anskaffedes 6 Nøgler, som Alumnerne og Gratisterne i Dagens Løb kunde afhente hos Provsten mod den følgende Dag efter Benyttelsen igen at levere dem tilbage. Antallet af Nøgler maatte hurtigt fordobles, tredobles og firedobles,

men Petersen holdt samtidig nøje Statistik over, hvem der benyttede sig af Tilladelsen. Statistiken er i sin Kuriositet ikke uden Interesse, da man her har et Slags Hjælpemiddel til at maale Regensianernes Deltagelse i det københavnske Selskabsliv og offentlige Liv, vel at mærke, naar man har de to Fejlkilder ved Beregningen in mente, nemlig 1) at der kan være gaaet flere Regensianere paa een Nøgle, og 2) at adskillige har været »nedrige« nok til stadig at foretrække Vinduesvejen. Men det er dog næppe nogen Tilfældighed, naar man gennem hele Perioden 1829—1848 møder karakteristiske Tal — færrest i Sommermaanederne —, fra ca. 280 i 1830 jevnt stigende til c. 980 i det bevægede Aar 1836, derefter noget faldende i Frederik VI's sidste Aar, men atter gaaende stærkt i Vejret i Christian VIII's Tid, indtil man i 1848 passerer de 2000 Udlaan om Aaret. Provsten havde en Succes paa sin Idé med Nøglerne, der sikkert langt overgik hans egentlige Ønske.⁴²

En tredje Arv fra Nyerups Tid var »Grisene«, de Gratister, som efter gammel Skik havde Lov til at dele Værelser med de egentlige Regensianere. Det drejede sig især om Slægtninge, navnlig yngre Brødre, og det maa ikke glemmes, at Forholdet var særligt uheldigt, da Dobbeltværelserne i Modsætning til nu beboedes af Alumnepar. Petersen søgte straks efter sin Tiltræden i April 1830 at faa fastslaet, at »Grisen« i hvert Fald skulde være Student, og skønt Fakultetet til at begynde med svarede ham, at det ansaa det for uvæsentligt, om en havde Artium eller ikke, naar han kun var studerende, og at dette var netop »i den fromme Stiftelses velgørende Aand«, saa kunde Petersen med Triumf lidt senere tilføje i Dagbogen: »Denne Regel siden forandret og vedtaget, at kun Studenter«. Samtidig vedtog Fakultetet paa et Møde, at Gratister i det mindste skulde have Non contemnendus til 1ste og 2den Eksamen, og at Kandidater overhovedet ikke kunde indehave Pladser som Gratister.

Det er klart, at en Reform paa dette Omraade ikke straks kunde blive hilst med Glæde af alle Alumner. Navnlig var det vanskeligt at komme den Uskik til Livs, at Regensianernes mandlige Slægtninge, naar de kom i Besøg til Hovedstaden, betragtede Regensen som det billigste Hotel. Provsten maatte endda undertiden kæmpe med dobbel Front; det kunde t. Eks. hænde, at en Alumne, der forgæves havde bedt om at maatte have sin Fader boende hos sig, bag hans Ryg senere gik til Fakultetets Dekan, Prof. J. Møller, og her fik Tilladelsen. Ligeledes maa det undre, at Fakultetet, et halvt Aar

efter at have vedtaget Bestemmelsen om Kandidaterne, i Nvbr. 1830 dog gav en Kandidat Bevilling paa at bo herinde. Petersen protesterede tappert mod den Slags Overgreb, og i Septbr. 1834 tog han Skridtet fuldtud og indsendte til Fakultetet en Betænkning om det gamle Gratistvæsens fuldkomne Afskaffelse. Der var da kun otte »Grise« tilbage, og han godtgjorde, at Indretningen med disse løse Elementer, der var unddragne al Kritik ved Indflytningen, kun førte til Dovenskab og Driveri. Svaret blev da ogsaa en Resolution om, at slige Bevillinger for Fremtiden kun skulde gives »under ganske særegne Omstændigheder«. Aaret efter ønskede atter en Alumne sin Broder som Gratist, men Fakultetet fulgte »for Principets og Følgernes Skyld« Petersen og sagde Nej. Samtidig oprettedes nye faste Gratistpladser for de Kommunitetsalumner, som ikke straks kunde faa Regens, altsaa Boliger uden dertil hørende Regensstipendium. Dette var jo noget ganske andet end de tidligere Gratister og fuldstændigt forsvarligt. Men — et Par Maaneder efter lod Fakultetet alligevel den Regensalumne, som havde søgt for sin Broder, faa Lov til at have ham hos sig! Saa vaklende var den øverste Styrelse af Regensens Anliggender.⁴³

Atter et Punkt, hvor Provst Petersen straks efter sin Tiltrædelse søgte at tilvejebringe en Forandring, var med Hensyn til den lille Have bag Plankeværket ud til Krystalgade. Benyttelsen af Haven var af Nyerup overladt til Alumnerne; den nye Provst, der havde Hustru og Smaabørn, havde imidlertid ingen Lyst til at give Slip paa sin Ejendom. Det er let forstaaeligt, at denne Beslutning ikke kunde vinde almindeligt Bifald paa Gaarden, og Misstemningen gav sig Udtryk i anonyme Plakater »fra dem, som benytte enhver Leilighed til Opposition«. Petersen opslog saa »efter Aftale med nogle af Alumnerne« — han foretrak altid at søge en vis folkelig Støtte — en Seddel i Porten, hvori han opfordrede dem, som mente at have Ret til Haven, til at henvende sig til ham. »Jeg benytter Leiligheden til at anmode dem, som maatte have havt Bekostning med Haugen, at opgive mig deres Udlæg, da jeg med Fornøielse vil give Enhver den ham tilkommende Godtgjørelse«. At denne spydige Tilføjelse ikke forfejlede sin Virkning, er klart; han fik Lov at beholde sin Have i Fred. Om Skridtet var humant og klogt, bliver et andet Spørgsmaal.⁴⁴ Men maaske har det været under Indtrykket af, at der var en Misstemning at besejre, at Provsten kort efter tog Initiativet til at skabe noget, som maatte formodes at være meget velkomment for alle Regensianere.

Da Prof. F. C. Petersen fik den Tanke, at der ogsaa burde gøres noget for Regensianerne i aandelig Henseende, var dette noget ganske nyt i Regensens Annaler. Men lad ham skildre det med sine egne Ord!

D. 7. Septbr. 1831 skriver han i Dagbogen:

»Overbeviist om Gavnligheden af en Læse-Indretning paa Regentsen har jeg allerede for længere [Tid] siden talt med Alumnen H. S. Krarup derom. Jeg har forleden Dag opsat nogle skriftlig derom, og viist det til nogle af Alumnerne, som have viist megen Interesse derfor. Ogsaa har jeg foreløbigt talt med Prof. Clausen, som meget ønsker Iværksættelsen deraf.

^{18/9}: Prof. Clausen har talt med Prof. Møller, der ogsaa er enig, og vi tør vente Understøttelse af Facultetet; jeg har derpaa forandret mit Udkast. . . og leveret det til Alumnerne (af hvilke allerede de fleste have erklæret sig for Sagen), for at give Sagen en Impuls, og som mit Votum i Sagen«.

Udtalelsen har ogsaa den Interesse, at den synes utvetydigt at afgøre Spørgsmaalet om Prioriteten til Ideen om Regensens Læseforening. Paa et senere Tidspunkt blev den Mening hævdet, at det var Krarup (død allerede 1835 som cand. theol.), som var Tankens Ophav, og denne Mening er bleven forsvaret indtil vore Dage, saaledes i H. Plougs Bog om hans Fader. Det er dog kun Traditionen, som støtter dette; fra Krarups egen Side synes Kravet aldrig at være blevet hævdet. Hvis Petersen ikke taler Usandhed, er Forholdet altsaa dette, at han, efter (forgæves) at have pirret ved Krarup, senere har maattet vende sig til en noget større Kreds for at faa Regensianerne til selv at tage fat. Bag Kulissserne har han været den drivende Kraft.

Den 23. Septbr. holdt da Alumnerne Møde i »Kirken« og valgte en Komité, bestaaende af J. H. Bang (senere Overlærer paa Sorø), Th. Müller og Krarup, til at udarbejde en Plan og en Ansøgning til Fakultetet. En Uge efter samlede Provsten Udvalget hossig, gennemgik dets Plan og aftalte forskellige Ændringer deri. Henimod Midten af Oktbr. kunde han saa indsende det ændrede Udkast til Bestyrelsen med en kraftig anbefaling, der bl. a. indeholdt et Løfte om, at han skulde vaage over, at den nye Institution kom til at virke i sit videnskabelige Øjemed. Ansøgerne selv talte derimod om at ville »fremme sand Aandskultur og et frit videnskabeligt Studium«, og de mente, at dette især skete »ved Betragtning af Verdensbegivenhederne og Iagttagelse af de Frem- og Tilbageskridt, Tiden fører med sig baade i Videnskab og Kunst, ved Læsning af videnskabelige Undersøgelser af almeeninteressante Gjenstande og ved *Omgang med videnskabeligt*

dannede Mennesker«. Paa Regensen kunde der let skaffes et passende »*Samlingssted til fri gensidig Meddelelse*«, der ofte var blevet savnet, da Underbetjentens Beværtning ikke var hyggelig, og Studenterforeningen var for dyr.

»*Samlingssted til fri gensidig Meddelelse!*« Var Petersen klar over, at der her blev sat noget i Bevægelse, som han egentlig ikke tilsigtede, og som kunde vokse ham over Hovedet?

Han gik i hvert Fald uforstyrret og rask videre. Da Fakultetet i Begyndelsen af Decbr. forlangte hans Betænkning over Alumnernes Plan, indskrænkede han sig til at bemærke, at der i § 8 (om Inspektørernes Sammenkaldelse af en overordentlig Generalforsamling) maaske burde tilføjes, at den skulde være tilladt af Fakultetet eller Provsten. Ligeledes ønskede han Lukketiden sat til Kl. halv Elleve om Vinteren. Iøvrigt anbefalede han Sagen paa det varmeste. Fakultetet tiltraadte hans Forslag, saaledes at Provsten skulde give Tilladelse til ekstraordinære Generalforsamlinger. Det udtalte tillige sin Frygt for uheldige Konsekvenser af Bestemmelsen i § 5, nemlig at stiftende Medlemmer af Læseforeningen skulde kunne vedblive at staa i den indtil to Aar, efter at de havde forladt Regensen. Herefter rettede man sig da ogsaa paa den endelige Generalforsamling d. 18. Decbr. 1831, saa at Perioden nedsattes fra to Aar til et og kun galdt for dem, der i Løbet af det første Aar gik ud fra Gaarden. Nu havde i det Hele Planen antaget fast Form; Kommunitetsbestyrelsen stillede med Universitetsdirektionens Samtykke de to Regensværelser paa 2den Gang Nr. 4 til Raadighed, udstyrede dem med det fornødne Inventar og sørgede for Opvarmningen, ligesom den lod Kommunitetsbiblioteket bekoste nogle af de fremlagte Tidsskrifter og opstillede nogle Haandbøger derfra i Læseforeningens Lokale. Resten af Bog- og Bladanskaffelserne samt Belysningen maatte Foreningen selv bære. I Spidsen for den traadte tre Inspektører, som hvert Halvaar skulde paa Valg, og det besluttedes, at Forandringer i Grundbestemmelserne kun kunde ske paa en Generalforsamling og med Fakultetets Approbation. Den afgaaende Komité bragte Petersen en Tak for hans Medvirken til Sagens Afgørelse, og paa Aarets sidste Dag, da Lokalet var færdigt, skrev Provsten i sin Dagbog: »Det er aldeles tilfredsstillende. Maatte nu denne Indretning bære gode Frugter!« Den 1. Jan. 1832 begyndte Læseforeningen sin Virksomhed.

Provsten havde hjulpet Rytteren i Sadlen; det skulde nu vise sig, om han kunde ride. Foreløbig tydede alt i den bedste Retning.

Faa Uger efter Aabningen androg en ekstraordinær Generalforsamling paa, at der ogsaa skulde gives Adgang for Kommunitetsalumnerne, og senere paa Aaret lod Inspektørerne fremlægge en Forslagsprotokol i Lokalet, som hurtigt blev Forum for livlige Meningsforskelligheder. Det daglige Tilsyn besørgedes efter Studenterforeningens Eksempel af syv Eforer, en for hver Dag i Ugen, og Tilslutningen var saa flink, at der efter det første Aars Forløb var 106 Medlemmer, deraf de 89 Regensianere, ni Kommunitetsalumner, en Gratist og syv Udflyttere. Tallet steg jevnt og var to Aar senere, i Jan. 1835, 127. Af Aviser holdtes i Jan. 1833 otte københavnske — deriblandt Raketten og Kjøbenhavnsposten —, fra Provinsen den udbredte Aarhus Stiftstidende, af tyske Blade Hamburger Post, Kieler Correspondent, Neue Zeitung og Politisches Journal, men ogsaa en svensk (Swea) og to norske (Christiania Morgenblad og Widar). Hertil kom en Række literære Revyer. Man faar et tydeligt Indtryk af, hvad der interesserede Studenterverdenen før de politiske og nationale Strømningers Opvaagnen. Inspektørerne var meget tilfredse og udtalte, at de »har en dyb og oprigtig Følelse af, hvormeget vi ogsaa i denne Henseende skyldte høitagede Universitetslæreres humane og kjærlige Sindelag«. Fakultetet bevidnede til Gengæld Læseforeningen sin Glæde over Fremgangen og titulerede dens Medlemmer »vore yngre Medstuderende«. Provsten selv gik saa vidt, at han paa en Generalforsamling i Maj Maaned 1833 fik vedtaget den Forandring i Grundbestemmelsernes § 4, at enhver Udflytter, som havde været Medlem af Foreningen, skulde kunne vedblive at staa i den »indtil videre«. Harmonien vedblev uforstyrret i de nærmest følgende Aar, da der mellem Inspektørerne sad saa prominente Personligheder som den senere Historiker C. F. Allen og J. Chr. Schurmann, der blev bekendt som Forstander for Skaarup Seminarium og Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling.⁴⁵

Men lad os atter vende tilbage til de første Aar af det nye Styre. Til alle Tider havde det vist sig nødvendigt at have et Mellemlid mellem Provsten og Alumnerne, som tillige kunde træde i den første Sted under hans Fraværelse, og snart havde man søgt at fylde dette Tomrum med de saakaldte Inspektører, der valgtes af Provsten, snart med en Viceprovst, saaledes som Baggesen og Nyerup havde været det i deres første Regensaar. Men fra 1814 havde disse Pladser staaet ubesatte, og naar Nyerup rejste bort om Sommeren, lod han den sidste af Kommunitetsdekanerne, der havde Værelser paa Regensen, Kommunitetsbibliotekaren Prof. Bloch passe Em-

bedet for sig. F. C. Petersen havde straks Opmærksomheden rettet paa denne Sag. Allerede d. 20. Decbr. 1829 skriver han i Dagbogen: »Bør hver Gang have sin Inspector?« altsaa en Genopliven af de gamle Repræsentanter for Alumnerne. Men han tilføjer kort efter: »Nei, Erfaringen har viist, at unødvendigt«. Ganske vist er der i de følgende Aar Tegn til, at Provsten, naar der om Aftenen var Larm paa Værelserne, holdt sig til en bestemt Mand paa hver Gang og lod ham gribe ind, men det maa dog staa som usikkert, om man allerede i 1830erne havde egentlige Ganginspektører.⁴⁶ Dette saa meget mindre, som man imens var slaaet ind paa en anden, mere farbar Vej. Allerede i Juni 1831 døde Prof. Bloch, og da hans Stilling som Kommunitetsbibliotekar besattes med Prof. theol. Hohlenberg, blev herved hans Tre-Værelers Lejlighed paa Regensen ledig. Det ses ikke af Dokumenterne, om det ogsaa her var Provst Petersen, som tog Affære, men det er mere end sandsynligt, naar man husker paa hele hans Aktivitet. Men Fakultetet pegede i hvert Fald over for Universitetsdirektionen paa »det særdeles Ønskelige, at der findes en ældre Litteratus paa Regensen . . . en ældre, værdig og duelig Academicus, som vil have at antage den Forpligtelse i Regentsprovstens Forfald som Viceinspector at føre Opsynet med den daglige Orden«. Direktionen sluttede sig hertil, men ansaa Fribolig med Brænde for tilstrækkelig Løn for de Forretninger, som Viceinspektøren skulde udføre »og som i Reglen ikke kunne antages ofte at ville forefalde«. Valget blev overladt til Fakultetet, som bestemte sig for Kopist ved det kgl. Bibliotek, Frederik Fabricius.

»Viceinspector«, som han altid kaldtes officielt, fik Bolig paa 2den Gang Nr. 6, altsaa i Nærheden af den nye Læseforening. Der gik imidlertid adskillige Aar hen, før hans Stilling fæstnede sig. I Begyndelsen hører man nærmest om ham, naar han konstitueres under Provstens Sommerferierejser, der forøvrigt sjældent varede længere end fjorten Dage til en Maaned. Efter sin Hjemkomst 1836 takkede Petersen ham baade mundtligt og skriftligt, og Fabricius havde virkelig ogsaa haft en Del Bryderi, baade med den altid urolige P. L. Møller, og med Underbetjenten paa Gaarden, som havde nægtet at lade sin Karl gaa Byærinder for ham. Men det kunde ogsaa hænde, at han blev taget i Brug paa anden Maade. Allerede i Begyndelsen af Juli 1832, da der var Tale om et almindeligt Studentermøde i Regensgaarden, som Petersen for enhver Pris vilde forhindre, satte han »Viceprovsten« paa Vagt nede ved Linden, dels

for at han ved sin Tilstedeværelse skulde skræmme Deltagerne, dels for at han skulde holde Provsten underrettet om Begivenhedernes Udvikling.

Frederik Fabricius (født 1789) var paa ingen Maade noget Dusingmenneske. Han havde arvet sine gode Evner fra sin Fader, Grøn-

Fig. 13. Frederik Fabricius.

landsforskeren, Biskoppen paa Christianshavn, Otto Fabricius, han der »ikke følte sig truffet« af Grundtvigs Dimispræken. Ganske vist havde Frederik ikke Faderens Anlæg for selvstændig Forskning, og han drev det heller aldrig videre end til en underordnet Stilling ved Biblioteket. Men der var i ham en mærkelig Vitalitet, der gav sig Udtryk i et straalende Humør og en Kærlighed til Ungdom og Liv. Ikke for intet var han blandt Studenterforeningens grundlæggende Medlemmer; han var hele Livet igennem et stort Stykke af en Student. Der var dernæst i ham nogen Digterevene og megen for-

mende Sans. Hans Studenterkomedier er bleven overskyggede af Plougs og Hostrups, men næppe fuldt med Rette; da de i vore Dage droges frem af Arkivstøvet, viste det sig, at t. Eks. en Vrvølekomedie som »Aëronauterne« (fra 1836) er morsommere og mere almengyldig end de fleste af Atellanerne. Endelig havde han adskilligt mere Frisind, end der stak i F. C. Petersen, og medens han straks ved sin Tiltrædelse maatte synes velegnet til at træde i Forbindelse med Studenterne, kunde man maaske snarere frygte for Forholdet mellem ham og Provsten.

Det kom til at gaa anderledes. Ganske vist unddrager Forholdet i de første otte Aar sig vore Øjne, da der ingen Breve mellem dem fra denne Tid er bevaret. Først fra 1839 har vi dem, og de danner da en sammenhængende Række. Sagen er den, Fabricius var allerede ved sin Tiltrædelse som Viceprovst saa døv, at hele Tankeudvekslingen

mellem ham og hans nærmeste Overordnede — til Held for os — maatte foregaa skriftligt. De første Billetter fra Fabricius viser os ham imidlertid paa den bedst mulige Fod med Prof. Petersen. Ganske vist var de forskellige, men den næstkommanderende var en loyal Udfører af Chefens Ønsker. Dette var imidlertid ikke alt. I Begyndelsen af Christian VIII's Tid gaar han med en saadan Iver og Forstaaelse op i sin konservative Foresattes Tænkemaade, at man kunde mistænke ham for Øjentjeneri, hvis der ikke fandtes en mere nærliggende og tiltalende Forklaring. Fabricius har aabenbart til en vis Grad kunnet følge den gammelliberale Strømning, der kom til Orde i Begyndelsen af Trediverne i Stænderne. Men da Partiet i Slutningen af Trediverne blev nationalliberalt med Brod mod Helstaten, fandt de to Provster hinanden i Antipati mod dette nye Væsen.⁴⁷

Er det usikkert, om F. C. Petersen har givet Stødet til Viceinspektoratets Indførelse, hersker der i hvert Fald ingen Tvivl om hans Virksomhed angaaende Regenslægens Stilling. Ganske vist fandtes der i Forvejen en saadan, Prof. Wendt, som lønnedes af det Bingske Legat, men paa Grund af det beskedne Honorar tog han sig Embedet lettere, end Provsten fandt tilladeligt. Der synes at have været Rivninger mellem de to Mænd, og i Jan. 1831 frasagde Wendt sig Stillingen. Petersen fik nu gennemført, at Honoraret skulde forøges af Kommunitetets Midler. Først tænkte man sig en Betaling paa 2 Rbd. Sølv for hvert behandlet Tilfælde, uden Hensyn til, om der fandt Sygebesøg Sted eller ej, eller om dette skete en eller flere Gange. Siden gik man over til en fast aarlig Løn paa 100 Rbd. Men til Gengæld skulde Lægen have en Instruks, hvori hans Pligter nøje bestemtes. I August udnævntes cand. med. Crone til Regenslæge. Fakultetet udarbejdede Instruksen, hvorefter det paalaa ham at yde Regensianerne og deres Gratister — altsaa ikke tillige Kommunitetsalunnerne — Raad og Hjælp, saa ofte de henvendte sig til ham eller udbad sig hans Besøg. Derfor skulde han have en fast Træffetid. I Tilfælde, hvor det skønnedes nødvendigt, havde han at sørge for, at den syge blev indlagt paa Hospitalet, nemlig ved at udfærdige en Attest til Provsten, som derpaa udstedte den fornødne Rekvisition til Hospitalet. Under Fraværelse eller Sygdom skulde han stille en paalidelig Stedfortræder, som anerkendtes af Fakultetet. Endelig betingede man sig Ret til Afskedigelse mod den Indrømmelse, at Lægen i saa Tilfælde skulde have Gage til Udløbet af det Kvartal, hvori Opsigelsen fandt Sted.

F. C. Petersen vedblev at have sin Opmærksomhed rettet paa Lægspørgsmaalet og tabte det ikke af Syne. Da Koleraen 1832 gik sin Sejrsgang gennem de europæiske Storstæder og ogsaa truede København, indsendte han Forslag om Oprettelsen af Sygestuer, ikke blot for Regensianere og andre Kollegiers Alumner, men saa vidt muligt ogsaa for andre Studerende, som blev ramte. Den Gang slap man fra Ulykken. Men samme Aar var Provsten paa Nakken af Crone, fordi han ikke havde tilset en syg Alumne, der to Gange havde sendt Bud efter ham. Forøvrigt skal det siges til Crones Ære, at han i det Hele synes at have været meget paapasselig i de fjorten Aar, han var Regenslæge.

H. C. Crone (født 1793) var iøvrigt en ganske udpræget og jovial Personlighed, der — hvis man kan stole paa Vilh. Bergsøes Billede af ham i hans Erindringer — maa have haft visse Betingelser for at blive populær blandt Studenterne. Han kom en hel Del hos Bergsøes Fader, Administratoren paa »den gamle Fabrik« lige over for Regensen i Købmagergade og lagde her et grovkornet Humør for Dagen, der skaffede ham Navnet »Doktor Grumme«. Man maa dog haabe, han har lagt noget Baand paa sit Lune over for Regensianerne, thi efter Bergsøes Fortælling kunde det godt falde ham ind efter et Sygebesøg hos en Koppepatient paa Gaden at daske Næven i en Kollegas for senere at have den Fornøjelse at se ham forvandlet til »en Æbleskivepande«. ⁴⁸

Ogsaa Regensens Bestillingsmænd viede Prof. Petersen megen Opmærksomhed, og i deres Forhold til Alumnerne søgte han at sikre begge Parters Stilling. Da Underbetjenten i Begyndelsen af 1831 ansøgte hos Fakultetet om at maatte faa sit Tilgodehavende hos to Alumner, støttede Petersen, der forgæves havde advaret dem, hans Andragende. Men Fakultetet mente rigtignok i det ene Tilfælde, hvor det drejede sig om et Kommunitetsstipendium, der allerede var anvist til andre Kreditorer, ikke at kunne tilbageholde Pengene deri og indskrænkede sig til at lade Dekanen give vedkommende en alvorlig Paamindelse om at klare for sig. Paa samme Maade søgte Provsten at værne om Regenskarlenes Rettigheder. Allerede i Oktbr. 1830 fik han Fakultetet til at vedtage, at de for Lønrestancer skulde have Prioritet i deres »Herrers« Stipendier forud for andre Gældsansvisninger. Omvendt blev Personalet paa Gaarden set nøje paa Fingrene, at det opfyldte sine Pligter over for Alumnerne, og der vaagedes opmærksomt over Aanden og Tonen. Da en Kone, Madam Bendixen, i Novbr. 1833 overtog Beværtningen i »Regens-

kroen«, efter at Underbetjenten havde misbrugt sit Privilegium, gav Provsten hende ikke blot en Instruks, men underkastede ogsaa hendes Personale en kritisk Vurdering. Ved denne Lejlighed viste det sig, at en af hendes Opvartere tidligere havde gjort sig skyldig i en Sædelighedsforbrydelse, og han blev derfor straks fra Begyndelsen adgangsfornemt paa Regensen. Aaret i Forvejen støttede Petersen Karleinspektørerne, da de ikke vilde gaa med til Benaadning af en Karl, som havde udspreddt det Rygte om sin »Herre«, at han solgte af sit Brænde, og det lykkedes ogsaa at faa Fakultetets Resolution paa, at Karlen skulde fjernes.

Forøvrigt er der her, hvor Talen er om Provstens Reformperiode, Grund til undtagelsesvis at fortsætte Beretningen ud over 1830ernes Midte, til 1836, da han tog et afgørende Skridt m. H. t. Regenskarleholdet. Petersen havde da mellem nogle ældre Papirer fundet det Nyerupske Karlereglement fra 1824 og Forhandlingerne derom samt Optegnelserne om Rivningerne i den følgende Tid. Han indskærpede derfor paany Bestemmelserne, navnlig at ikke en Gang Karlens Sønner burde benyttes til Hjælp, »da dette giver Anledning til Paahæng af Uvedkommende, der i Tiden kan have ubehagelige Følger, og tillige er en Forurettelse mod de andre Karle«. I Dagbogen fortsætter han sine Optegnelser med: »Til de oprindelige Bestemmelser hørte, at Provsten valgte Inspectorer. Jeg finder den nu giældende Vedtægt bedre og ønsker den beholdt for Fremtiden, kun at det meldes Provsten, naar nye Inspectorer tiltræde; hans Ret til at gjøre Indsigelse, hvis det behøvedes, er ham ligefuldt forbeholden«.

Det fremgaar heraf, at de af Nyerup indførte Karleinspektører paa et eller andet Tidspunkt maa være gaaet over fra at være »kongevalgte« til at blive »folkevalgte«. Det er ogsaa muligt, at man tør slutte, at denne Ændring allerede har fundet Sted i Nyerups sidste Aar, saa at Petersen ved sin Tiltrædelse har staaet over for en Kendsgerning*. Men i saa Fald har han søgt at styrke den nye Indretning og samtidig at indføje den organisk i Regensens Legeme. Han lod 1838 Karlereglementet indsende til Fakultetets Approbation, da dette var nødvendigt for Inspektørerne, ikke blot af Hensyn til Karlene, men ogsaa over for Alumnerne. Det viser sig ved

* Den Tanke kan dog ikke afvises, at det mulig er F. C. Petersen, der ved sin Overtagelse af Stillingen som Regensprovst har givet Alumnerne Retten til at vælge Inspektører for Karlene, som de jo selv lønnede. Dette stemmer nemlig godt med det Selvstyre, som han fra første Færd indførte i Læseforeningen.

denne Lejlighed, at Karleinspektørvalget fandt Sted paa Læseforningens Generalforsamling, som altsaa hurtigt maa have udviklet sig til at blive en ret betydningsfuld Folkeforsamling. Provsten savnede endnu en Paragraf i Reglementet om, hvem der skulde have Afgørelsen, hvis der fra Alumnerne blev protesteret mod Karleinspektørernes Bestemmelser, saaledes som det var sket sidste Vinter. Han mente imidlertid, at det vel fulgte af sig selv, at man maatte appellere til ham, eventuelt til Fakultetet, saa at en Tilføjelse ikke var strengt nødvendig. Regenskarleholdet var fra dette Øjeblik bragt i ganske faste Former.⁴⁹

Endnu skal der gøres opmærksom paa den Interesse, som F. C. Petersen straks fra Begyndelsen viste for Regensianernes almindelige Velvære ved, saavidt det var muligt, at forbedre de gamle Bygninger. Hans Ønske var egentlig at faa Regensen sat under stadigt Opsyn af en særlig lønnet Bygningskyndig, men paa hans Indstilling herom fulgte der slet intet Svar fra Myndighederne. Saa tog han personlig fat paa dette uvante Omraade og fik 1831 Fakultetet med til, at der paa de Gange, hvorunder der var Kældre, skulde anbringes ekstra Indskudsgulve med Lerlag mellem dem og de tidligere Gulve, saa at man hindrede den Kulde og Træk, som særlig fandtes her paa Grund af Lufthullerne til Brændet nedenunder. Aaret efter anbefalede Petersen endda et dyrere Forslag, hvorved man kunde opnaa, at der blev mindre lydt mellem Værelserne. Men først 1833 fik man kgl. Resolution paa at kunne begynde, idet der bevilgedes 2000 Rdlr. Sedler til Reparationen. Denne fordeltes over en kortere Aarrække, saaledes at man i Sommerferien begyndte med de 20 mest trængende Værelser, og efterhaanden fik man 1833—35 alle 50 Læseværelser forsynede med Gipsloft, pudsede Væggene og malede Træværket op. Der kan ikke være Tvivl om, at Lejlighederne vandt i Hygge, men Provsten var ogsaa ivrig for at faa Alumnerne til at værne om det opnaaede, bl. a. ved at anbringe Skrabejern paa Gangene i hver Etage. Han vilde i det Hele, at de skulde holde Regensen i Ære, han støttede, om end forgæves, stud. theol. (senere Præst i Klovborg) Søeborgs Forslag om en Badeanstalt, og han gik skarpt i Rette med de Alumner, der under en Reparation havde faaet Lov til midlertidigt at sove i Regenskirken, men slog sig løs deroppe om Aftenen med Sang og Lystighed. Ved Opslag gjorde han opmærksom paa, at sligt var »i sig selv upassende og giver Anledning til ufordeelagtige Domme om Regentsens Alumner og dens Foresatte«. ⁵⁰

Det var ogsaa i F. C. Petersens første Dage, de tre Lindetræer i

Fig. 14. Regensgaarden 1835.

(I Vinduet tilhøjre ses formentlig Prof. F. C. Petersen; nedenfor i Porten studerer to Alumner Opslagene i Skabet).

Vestenden af Gaarden, »mellem Haven og Vandkarret«, plantedes som Panderter til de to andre under Kirkefløjen, men maaske ogsaa for at skjule det Vaskerhus, som Provsten her vilde have opført.⁵¹ Her var jo forøvrigt Hullet i Regensens Front; Trinitatis' Sogns Præstegaard stødte op til Regensgrunden, og efter almindelig Byggeskik vendte den en blind Mur ind mod Regensgaarden. En skønne Dag fik Pastor Rothe den Idé at ville have Vinduer i Muren. Petersen bekæmpede det ivrigt: »Jeg tør vel give Regensens Alumner det Vidnesbyrd, at der for Tiden hersker en Disciplin og Orden, der ikke behøver at skye Nogens Øine, men hvor let kunde man ikke finde det ubehageligt at besees af fremmede, uvante, uvedkommende Øine«. Og da Rothe havde paralleliseret sig selv som »Regentsianernes lovligen rette Siælesørger« med Petersen, svarede denne med barsk Humor: »Dette er formodentlig en behagelig Skierts af Hans Høiærværdighed, og kunde i al Fald giengieldes med den

Bemærkning, at det ikke er første Gang, at en Provst har havt Pligter og Rettigheder, som Præster ingen Andeel har i«. Følgen blev da ogsaa, at Pastor Rothe kun fik Lov til at faa en Slags »œils de boeuf«, nogle højtsiddende Vinduer med en Kasse for.⁵²

Forøgede Kommunitetspladser, Viceinspektør og Regenslæge, Gang- og Karleinspektører, Bygningens Reparation og Læseforening — det var ikke Smaating, som Regensprovsten i Løbet af faa Aar havde forstaaet og formaaet at stille paa Benene. Det vilde have været mærkeligt, om man ikke fra Regensalumnernes Side havde haft Forstaaelse herfor, og om Stemningen over for den nye Regensprovst ikke var bleven paavirket deraf. Vi har allerede mærket dette, da Talen var om den lille Have, og den samme Forstaaelse spores i Virkeligheden i de første Aar over for de Forsøg, som F. C. Petersen gjorde paa at skabe større Læsero og bedre Orden paa den gamle Gaard.

Straks efter sin Indflytning, i Decbr. 1829, da der ved Midnatstid havde været »støjende Gilde« med Sang og Hurraraab paa fjerde Gang, altsaa ved Siden af Provstens Bolig, benyttede han Lejligheden til at proklamere et nyt Princip. Han kaldte vedkommende til sig og gjorde ham »i Venskabelighed« opmærksom paa, at »larmende Commerce« ikke kunde tillades, »da derved de Vaagende forstyrredes i deres Arbeide, de Sovende i deres Hvile, og Stiftelsen sattes i ondt Rygte«. Petersen havde den Glæde, at man fra Studenternes Side forsikrede ham om, at han heri kunde regne paa »alle bedre Alumners Bifald og Bistand«.

Da man kom hen i Foraarsmaanederne, begyndte Alumnerne imidlertid at synge om Aftenen i Gaarden i Henhold til den gamle Tilladelse, der galdt for »Tusmørket«. Petersen, der vilde have Orden i al Ting, aftalte med Fakultetets Dekan, at Sommeraften-Sangen skulde fastsættes til at foregaa i en Time efter Solens Nedgang. Der rejste sig nogen Misfornøjelse over det korte Tidsrum, og over at Sagen var bleven paabudt. F. C. Petersen skyndte sig da, som sædvanlig, med at imødekomme Regensianerne paa det formelle Omraade. Det var en Misforstaaelse, sagde han, at det skulde dreje sig om en Befaling, »thi min Hensigt er netop at grunde min Bestyrelse paa Alumnernes gode Aand, ikke paa Befalinger«. Da »de bedre Alumner« havde udtalt Ønsket om, at Ordenens Haandhævelse maatte overlades til dem selv, og garanteret imod, at der skulde finde Misbrug Sted, gav Provsten Cirkulæret en Paategning om »den sande Hensigt og Sammenhæng«. Sagen synes hermed foreløbig

at være faldet til Ro, men om der i Indrømmelsen laa, at Regensianerne selv skulde holde Justits, fremgaar ikke klart.

I Sommeren 1830 har Provsten vel opnaaet sin Hensigt, men det næste Foraar var det atter galt fat, og han maatte uddele »venskabelige Paamindelser«. Til andre Tider bad han derimod nogle Alumner ved indbyrdes Aftale hindre, at der blev sunget efter Kl. 11, helst endda ikke en Timestid tidligere. Selv fandt han det »meget vigtigt«, at der blev indført en Vedtægt paa Gaarden derom. Megen Sorg havde Provsten i denne Sommer af den senere Operasanger R. Chr. Faaborg, der boede som Gratist herinde, men efter hans Mening med »sit barnagtige og noget forvildede Gemyt« ikke passede paa Stedet. Petersen tog ham meget alvorligt: »Han er et grændseløst letsindigt Menneske, han paalægger sig ingen Baand, hverken for sin egen eller andres Skyld, han har en god Stemme og er en Deel pudseerlig, en Deel finder derfor Behag i hans Nærværelse, og han griber gjerne Leiligheden til Jodlen etc.«. Undertiden aandede Provsten lettere, nemlig naar det saa ud til, at Faaborg vilde forlade Regensen, men til hans Ærgrelse blev der ikke noget deraf, og tilsidst appellerede han i sin Fortvivlelse til »de bedre Alumner« og erklærede, at »den gode Orden og Skik, der i det Hele har hersket paa Regensen, siden jeg overtog dens Bestyrelse, regner jeg til det Lykkeligste og Kiereste, der er mødt mig i min Embedsvirksomhed«. Han lovede, saa længe denne Aand besjælede hans Commilitones, kun at ville hævde Love og Vedtægter »advarende, paamindende, raadende, deels Vedkommende selv, deels middelbart igiennem Andre, og saa privat som muligt«. Ja, han endte med at sukke: »Jeg troer aldrig at have givet F. Anledning til Klage over mig«. Endelig slog dog Befrielsens Time, da Faaborg ved Sommerens Slutning overtog en Huslærerplads paa Landet. »Jeg raadede ham,« siger Provsten, »at blive borte, til han følte med sig selv, at han havde vundet den Roe og Stadighed, han saa høiligen trænger til«.

Hermed var 1831's Kvaler til Ende. I Februar 1832 var der en Alumne, som dristede sig til »Vintersang«, men Petersen fik hurtigt lagt Laaget paa Kedlen. Det samme galdt for Resten den ubegrænsede Sommersang. Han var stolt over sit »Princip« Sejr og skrev: »Sligt skeer nu saa sieldent, at det er af Vigtighed, med Mildhed og Fasthed at holde over den gode Skik«. Ja, han mobiliserede sin klassiske Viden og tilføjede fra Ciceros *Philippica* (V, 11):

Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum sit plerumque robustius.⁵³

Naar F. C. Petersen tog saa højtideligt paa Ord og Toner, kan man let tænke sig, at han var endnu mere paa sin Post over for Handlinger. Allerede i Febr. 1830 fandt han, at det gik »vel vidt« med Sneboldtekampene i Gaarden, og noget var der unægtelig om det, for en Alumne havde faaet et Øje forslaaet, og en Hat var gaaet til Grunde ved samme Lejlighed. Værre var det, naar der var Tale om Skænderi og Slagsmaal. Her er vi inde paa et Omraade, hvor Forskellen mellem Fortid og Nutid maales tydeligst. Det var Islænderne, som var de værste, men de var ingeniunde ene om Skammen for den Slags Optrin. I Juni 1831 gæstede en tidligere Regensianer Schjøtt, der havde forladt København som Cand. theol. med Non contemnendus og nu sad gift som »en Art Herremand« i Jylland, atter Hovedstaden, og Prof. Petersen frygtede straks for, at han skulde »vælge Regentsen til Skueplads for sine Excesser«. Med god Grund. En Aften sent hørtes Larm, den viste sig at stamme fra et Skænderi mellem ham og en Alumne om, hvor vidt Regensen nu var bedre eller værre end tidligere. Petersen slap dog for at blande sig heri og afgøre Spørgsmaalet. Ved andre Lejligheder maatte han næste Morgen give kraftige Røfler til Alumner, f. Eks. paa den livlige 6te Gang. Værst var dog som sagt Islænderne. I Januar 1831 klagede en af disse over, at en Kammerat over for ham havde brugt fornærmelige Udtryk og slaaet ham, ja endog gentagne Gange. Men de fleste andre Islænderes Vidnesbyrd var imod Klageren, der betegnedes som hadefuld og hævnlysten, og man ser, at Provsten sluttede sig til denne Mening. De samme to Herrer i Forbindelse med en tredje, som »ofte taler saa høit med sin skingrende Dialect, at han derved volder Forstyrrelse«, var for øvrigt paa denne Tid de eneste islandske Alumner, som ikke var »skikkelige« og »flittige«, men de gjorde til Gengæld Petersen ikke lidt Ulejlighed. Til sidst tog Politiet sig af dem og arresterede dem en Nat for Gadeoptøjer. At de ikke var i Stand til at opvise Flidsattester ved Semestrets Slutning, tilføjes kun for Fuldstændighedens Skyld.⁵⁴

Mest ængstelig var Provsten vist i disse første Aar for politiske Bevægelser paa Regensen, men næppe med Grund. Det var først, da Stænderforsamlingerne oprettedes 1834, at Interessen herfor bredte sig i videre Kredse. Men Petersen holdt ikke af den aarlige Stiftelsesfest paa d. 1. Juli, der var bleven Skik efter Jubilæet 1823, og hans Ansigt formørkedes, hver Gang den nærmede sig. Første Gang var 1830, da hans særlige Ven Krarup Kl. halv elleve om Aftenen kom op til ham for at bede om Tilladelse til, at Dagen maatte

fejres med Sang og en Bolle Punsch i Gaarden. Petersen gav den ønskede Tilladelse, skønt han egentlig mente ikke at have Ret dertil, men han tilføjede den Betingelse, at det gik af uden Uorden og ikke varede altfor længe. Alt forløb virkelig paa bedste Maade til og med de sidste Sange; det eneste, han havde at udsætte, var, at man i Stedet for at slutte Kl. 12 holdt ud til 1¹/₂. Næste Aar gik det ligesaadan. Der var Dagen i Forvejen kommet en Instruks om Musik, Sang og Gilder, men Petersen fik Stiftelsesfesten undtaget fra denne Regel, og han sagde derfor stolt til en Deputation, at »vi ikke kunne ønske en anden Orden, end den der i det Hele hersker, thi vi maatte da ønske en slettere«. Gildet forløb under disse Forhold ogsaa denne Gang fortræffeligt (»sømmeligt«). »Min Skaal blev drukket med saadan Fynd, og man samlede sig derved saatalrigt for min Dør, at jeg gik ned, tog et Glas og med en lille Tale udbragte Stiftelsens, Regentsianernes og alle brave danske Studenter Skaal«.

I 1832 var der det ubehagelige ved Stiftelsesfesten, at den kom i umiddelbar Følge af den Clausenske Sag. Som bekendt drejede denne sig om, at H. N. Clausen var bleven forbigaaet ved Udnævnelserne til Rektor Magnificus, og at Studenterne til Gengæld bragte ham et Fakkeltog paa Rektorskiftets Dag, d. 30. Juni. F. C. Petersen havde søgt at forhindre Regentsianernes Deltagelse i Demonstrationerne med den Motivering, at det »kunde medføre ubehagelige Følger for Prof. Clausen selv«, og Alumnerne nægtede da ogsaa at deltage i den oprindelige Plan — af Orla Lehmann —, nemlig at bringe Clausen et »Hoch« i selve Regensgaarden. Derimod deltog adskillige af dem i Fakkeltøget. I Forbigaaende kan det tilføjes, at Forholdet mellem Clausen og Petersen ikke synes at have været synderlig varmt, efter at den sidstnævnte var bleven foretrukket som Regensprovst; Clausen omtaler heller ikke fra dette Øjeblik Kollegaen i sine Erindringer.

Begivenheden d. 30. Juni kastede Skygge over den følgende Dag. Provsten var med nogen Grund blevet ked af den gamle Sædvane, at Ikke-Regensianere kunde deltage i Gilder paa Gaarden, og efter Gaarsdagens Erfaring advarede han derimod, men nedlagde intet Forbud. Heri var Regensalumnerne enige med ham, og da en Del »afdøde« indfandt sig med deres bekendte, »dannede der sig en vis Afsondring«. Mod Provsten var derimod Stemningen fra alle Sider god, han fik en Vise og et Vivat, som han besvarede med at gaa ned og udbringe en Skaal for, »at denne Stiftelse stedse kraftigen

maae bidrage til at stadfæste og udbrede alt hvad Godt der opstaaer i Tidens Løb, men at den ogsaa kraftigen maae modarbeide Tidens Vildfarelser og Feil«. Men da han og Fabricius havde trukket sig tilbage, og da paa et endnu senere Tidspunkt de fleste Regensianere var gaaede til Ro, kom Følgen af Fremmedelementernes Nærværelse for en Dag. De skaffede sig Drikkevarer og lavede et nyt Sold, der varede til Kl. 2^{1/2}, hvorpaa de i en oprømt Stemning drog i Skoven sammen med en lille Klynge virkelige Regensianere.

Nu fulgte det værste. Uden for Nørreport stødte Toget sammen med noget Militær, Resultatet blev Arrestationer — ogsaa af Regensianere — med paafølgende Retssag. At der opstod stærk Bevægelse paa Regensen, er selvfølgelig, og Ikke-Regensianerne foreslog et almindeligt Studentermøde afholdt i Gaarden, hvor man skulde abonnere til Procesomkostningerne for de anklagede. »Jeg formoder«, siger Petersen, »at de som gjerne ville spille en Rolle, og for at kunne dette maae bringe en Giering tilveie, dels have villet associere sig med Regents-Alumnerne, dels have villet have et Foreningspunkt, som, naar Studenterforeningen holder slige Umtriebe fra sig, ikke er let at finde uden paa Regentsen«. Men til hans Glæde tog Alumnerne ganske Afstand fra denne Plan, og den paagældende Aften forlod de helt Gaarden, saa at de 30—40 fremmede, som indfandt sig, efter en Ventetids Forløb ikke havde andet at gøre end at begive sig bort i Stilhed. »Jeg har for flere Alumner yttret min særdeles Tilfredshed med den forstandige og besindige Adfærd, Alumnerne have udviist«, ender Provsten sin Dagbogsoptegnelse.

Resultatet blev en Ansøgning fra Alumnerne til det theologiske Fakultet om, at kun Regensianere (og Gratister) maatte deltage i Stiftelsesfesten, og at de nogle Dage i Forvejen maatte udvælge to af deres Midte til at forestaa og lede Festen. Fakultetet føjede imidlertid to andre Betingelser til, nemlig at Festen skulde ophøre Kl. 12, og at de to Formænd skulde stadfæstes af Provsten og være ansvarlige.⁵⁵ Dog herom mere senere. —

Selv om der gaar en lidt pedantisk Aand gennem Prof. Petersens Forsøg i disse første Aar paa at skabe »Orden og Ro«, maa det indrømmes, at de i mangt og meget var berettigede. Selv H. N. Clausen tilstaaer i sine Livserindringer, hvor han omtaler Nyerups sidste Aar, at »den liberale Humanitet manglede sin Modvægt, som nu og da savnedes stærkt hos den Foresatte«. Nu havde man faaet Kontrabalancen, og den følte i Begyndelsen fra alle Sider som berettiget. Da Petersen d. 9. Decbr. 1832 holdt Fødselsdag, omgivet af sine

Venner, kom der en Deputation op til ham og bad om at maatte fejre ham med en Sang (af Ove Drejer). »Alle Vinduer til Gaarden vare illuminerede. Alumnerne stode i en Halvkreds uden for min Bolig, og da jeg kom ned i Gaarden, afsang de den smukke Sang, som de sluttede med Vivat. Jeg holdt en lille Tale, som jeg ikke kan optegne, da den var aldeles Øieblikkets, det overraskede, men ogsaa begeistrede Øiebliks Indgivelse. Jeg hilstes med gientagne Hurrah. Lysene brændte til Kl. 11. Her var saa stille, at ikke en Lyd hørtes«. —

Han følte sig med god Grund som Sejrherrer. Paa Aarets sidste Dag opsummerede han i Dagbogen det vundne: »*Orden, Roe, og Flid* ere tiltagne paa Regentsen. Naar man lever Uge ud og Uge ind, og ikke hører det mindste, der kunde forstyrre nogens Roe, skulde man ikke troe, at man var i et Huus, hvor over 100 unge Mennesker opholdt sig«. —

SJETTE KAPITEL

INDRE KAMPE I TREDIVERNE

Naar Vinteren breder sit Taage-Flor,
Vævet af Byluftens stivnede Dunster,
Over Regentsens ærværdige Gaard,
Dyrker Studenten de lovbundne Kunster:
Contubernalerne, hver i sin Krog,
Sidde saa taust ved den skimrende Lampe,
Sysle, mens Piberne dampe,
Ivrigt med Pen og med Bog.
Lystige Taler i Gaarden ei føres:
Gjennem den stivfrosne Lind
Rasler en skjærende Vind,
Det er den hele Musik, som der høres.
Høiest en Enkelt i ludslidte Ham
Aflægger Kroen i Hast en Visitte,
Slurker en lovmæssig Dram,
Slentrer saa atter til ensomme Hytte.

Men Vinteren flygter, og Vaaren paany
Med qvægende Varme og duftende Blommer,
Med Lærkens Slag under rødmende Skye
Og Nattergals Kluk mellem Granerne, kommer.
Da løses med Jordan Studenten igjen
Af Lænken, som bandt til Collegie-Hefter,
Med Aandens og Hjertets fornyede Kræfter
Frit sværmer i Lundene Frihedens Ven.
Og kommer om Aftnen han hjem til sin Gaard,
Hvor Linden udbreder de venlige Skygger,
Hvorunder alt henved i to Snese Aar
Den danske Student sin Sommerleir bygger,
Da leirer han sig ved det høvlede Bord,
Hvor dampende Bolle fortroligt ham vinker,
Og medens med Brødrene lystigt han klinker,
Hans jublende Sange mod Himmelen naaer.

Med disse kunstløse Vers indledes Regensens ældste Sangbog fra 1833. Som man ser, er Alumnernes Samliv om Vinteren stadig udelukket, kun i den korte Sommertid trives det i det frie. Men Bogens Indhold viser tillige, at det er de gamle Strenges fra Festerne 1820 og 1823, som endnu slaaes, naar man da ikke søger tilbage til de gamle Klub- og Drikkeviser fra det 18. Aarhundrede eller til tyske Sange. Det er højt regnet det ældre Burschenschafts Frihedsideal, som foresvæver Regensianerne paa dette Tidspunkt.

En ny Tid er imidlertid i Frembrud. Ogsaa denne Gang kommer Impulsen fra Tyskland. Som en Forløber herfor stod 1820ernes Begejstring for Hellas og for Polen. Saa omdannedes efter Juli-revolutionen det gamle Burschenschaft, saaledes at Ordet »kristelig« strøges af Programmet, Jøderne fik Adgang, og Liberalismen trængte ind. Det senere Burschenschaft var en politisk Bevægelse.

Til Danmark kom Røret i Slutningen af Tyverne og Begyndelsen af Trediverne. Selv en saa ivrig Monarkist som »Trolddom«s Forfatter P. V. Jacobsen fandt, at der trængtes til frisk Luft i Landet, og skrev i 1830 til sin Ven Adler i Ribe: »Man skulde tro, at Studenternes Hoveder, Borgernes Lommer og Bøndernes Maver ikke drømme om andet, end hvor lykkeligt Danmark er«. ⁵⁶ Men som vi har set, var det ikke til Regensen, Bevægelsen straks forplantede sig. Den Lynafleder for Studenterrørelser, som var bleven dannet ved Studenterforeningens Oprettelse 1820, virkede til en vis Grad saaledes, at den gamle Gaard foreløbig forblev rolig. Det var i Studenterforeningen, den liberale Professor C. N. David optraadte, og naar hans Sange optoges i Regenssangbogen, var de loyale, som naar det hed:

Thi lovlig Friheds bedste Ven
Er han, som bærer Kronen,
Derfor er Kjærlighed igjen
Det bedste Værn om Tronen.

eller:

Ja, Demagog og Jesuit
Dem kjender selv paa tyve Skridt
En god Student.

Den unge Orla Lehmann benyttede ganske vist i Sommeren 1832 Regensgaarden til at bringe en Demonstration for Clausen i Stand, men Alumnerne misbilligede denne Indblanding af Fremmedelemen-ter, og F. C. Petersen tildelte ham bagefter en alvorlig Irettesæt-telse.

Aaret efter, 1833, synes den nye Bevægelse virkelig at have faaet

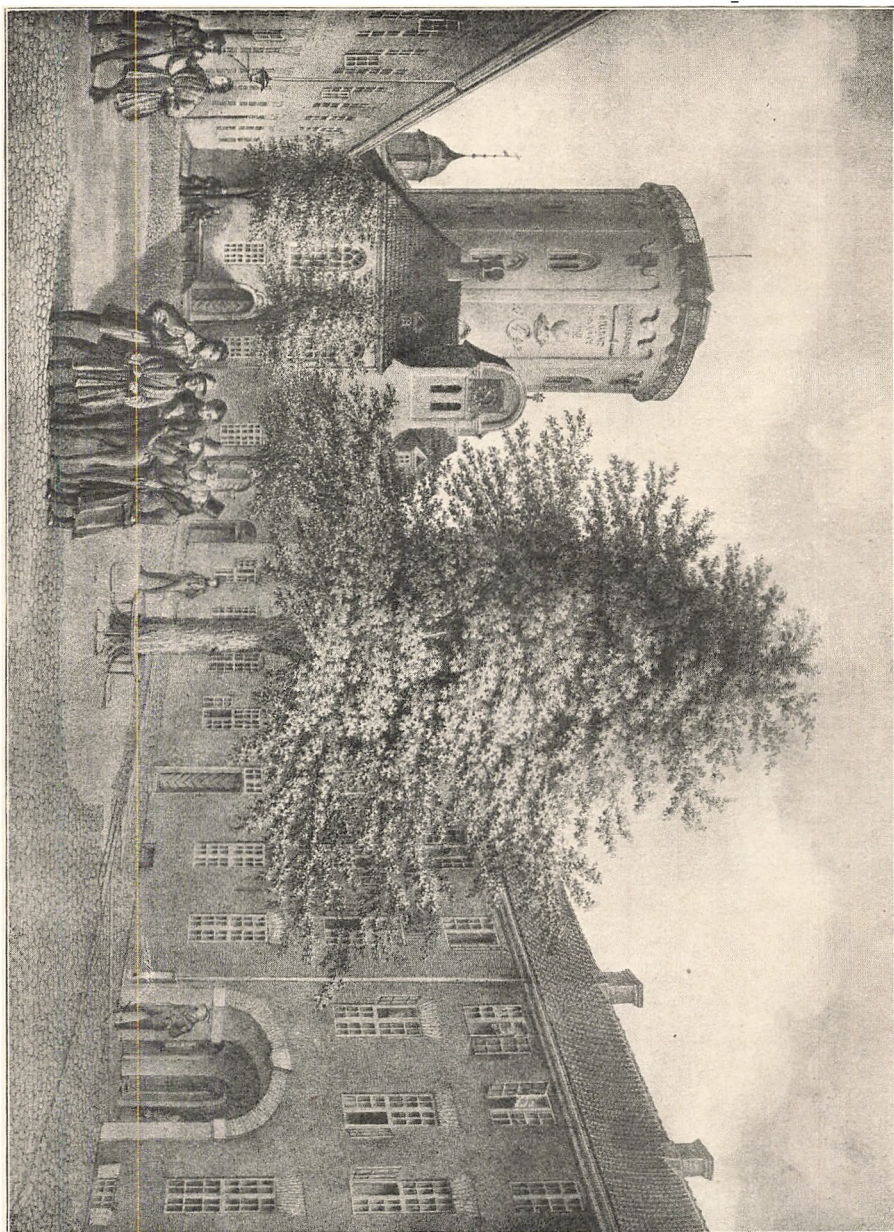

Fig. 15. Regensen 1837. *

* Gruppen i Gaardens Midte omfatter Alumnerne Breinholm, Salomon, Mønster, Trojel, Boethe og Bergenhammer; under Lygten til venstre ses Schøler og Bendix, ved Bordet i Baggrunden Krarup og Sveistrup, over Gaarden gaar Søtoft, i Porten staar Portneren. I Breinholms Værelse (II,3) forfattede Lehmann 3. Decbr. 1839 Studenternes Adresse til Kong Christian VIII; Trojel var en Tid Redaktør af »Aftenbladet« (se Plougs »Sylvesternat«) og senere Birkedommer paa Før, død 1878; V. Schøler, Præst i Vodder, død 1875, og H. Sveistrup, Præst i Rødding, død 1893, ere begge kendte som nationale Førere og Politikere.

Tag i Regensianerne. I dette Aar fik desuden Carl Ploug Bolig herinde. Selv om han ikke fra første Færd staar som den drivende Kraft, bliver han snart det egentlige Hoved for Bevægelsen.

At skildre Liberalismens Historie paa Regensen er til en vis Grad en uløselig Opgave. De bevarede Aktstykker fra Samtiden findes saa godt som alle i Administrationens Brevsamlinger, og man faar gennem dem et ret ensidigt Billede af Udviklingen, nemlig saaledes som den tegnede sig for Regensembedsmændenes og det theologiske Fakultets Øjne. Indtrykket paa Modparten kender vi kun fra Traditionen, men efter hvad vi allerede har lært af Opfattelsen af F. C. Petersen som Regensprovst, er den ingenlunde til at stole paa. De Angreb, der i Mindet rettes mod ham, er for en Del af saa lavtliggende Art, at en Æresoprejsning har været paa sin Plads. Men man maa vogte sig for at gaa til den modsatte Yderlighed og tro, at »hvad der ikke er i Papirerne, heller ikke er i Tilværelsen«. Et efterfølgende Slægtleds løse Tradition afgav tidligere Grundlaget for den historiske Dom over Forholdene. Vi maa nu kombinere fastere og løsere Materiale og paa alle Punkter tage Kritiken til Hjælp for i alt Fald at naa til et rimeligt Skøn.

Det politiske Røre 1833 begyndte med et Forsøg i Marts af Studenter uden for Regensen (med den bekendte Levin som Leder) paa at faa et Møde i Gaarden i Stand for at aftale et Fakkeltog til Kongen. Officielt skyldtes dette Frederik VI's 25 Aars Regeringsjubilæum, men i Virkeligheden laa der vel bagved Agitation for den Stænderforfatning, som var under Udarbejdelse. Forudsat, at dette er rigtigt, staar man altsaa over for en liberal Pression. Provsten gjorde imidlertid straks opmærksom paa, at en saadan Hyldest vilde være Kongen ubehagelig, og det lykkedes ham at forpurre den. Ogsaa fra Regensianerne var der kommet en Fem-Mands Deputation til ham i denne Anledning, deriblandt Alumnerne Kønigsfeldt, E. P. Poulsen, Gerner og Høyer), men F. C. Petersen siger: »Jeg er temmelig overbeviist om, at det mere var et Paafund af dem og deres nærmeste Venner end et almindeligt Ønske«.

Rigtigt er det vistnok, at det endnu kun var et Mindretal af Regensianerne, der var politisk interesseret, thi ogsaa om Studenterverdenen i det hele hører vi, at Flertallet »brøde sig slet ikke om Politiken, uden forsaavidt den gav dem Stof til Vittigheder og Persiflage i Komediernes«. De ældre Akademikere beklagede da ogsaa i de følgende Aar, at dette ændredes, og de mente, at Politiken var Skyld i, at »den gamle Gemytlighed — jeg tør næsten sige — Elsk-

værdighed — forsvandt lidt efter lidt og blev afløst af politiske Diskussioner og bittere Disputer«. Hovedaarsagen hertil søgte de hos en bestemt Enkeltmand: Orla Lehmann. Men det var en naturlig og ubøjelig Udvikling, hvorimod de kæmpede, og deres Modstand blev derfor i Længden betydningsløs.

Foraaret 1833 var i det hele fuldt af Uro paa Regensen. Selv om det ikke direkte var politisk Interesse, som drev Regensianerne til at tage kraftig Del i Protesterne paa Studiegaarden mod den theologiske Professor Engelstoft, som havde krænket Studenterne ved at tiltale dem haanligt ved Eksamensbordet, saa laa der i alt Fald heri en mandig Selvhævdelse, der var beslægtet med den Følelse, der opfordrede til Deltagelse for offentlige Anliggender.⁵⁷

Længere hen paa Aaret, i Begyndelsen af Juni, kom den samme Følelse af, at man havde Ret til at behandles som unge Mænd, ikke som Dreng, til Udbrud over for selve Regensstyrelsen. Som man erindrer, havde det efter Stiftelsesfesten 1832 været et almindeligt Ønske, at den tidligere Adgang for udenforstaaende for Fremtiden skulde ophæves. Fakultetet havde dertil d. 8. August føjet de to Betingelser, at Stiftelsesgildet skulde ophøre Kl. 12 Nat, og at Festens Forstandere skulde være ansvarlige for dens Forløb. Det er karakteristisk, at Professor Petersen først d. 5. Juni 1833 offentliggjorde dette ved et Opslag i Læseforeningens Lokale og samtidig tilbød at konferere med Formændene for Festen om ethvert Punkt, hvor de maatte ønske det. Opslaget endte: »Det være mig tilladt her foreløbigen at bevidne mine kiære Comm(ilitoner) min Overbeviisning, at de ogsaa ved denne Leilighed ville viise, at de fortiene den Agtelse og Tillid, som de mere og mere vinde hos Foresatte og Medborgere ved Orden og Flid, hvis gavnlige og hæderlige Frugter ere Fremgang i Sædelighed og videnskabelig Indsigt«. Denne Kompliment tyder vel snarest paa nogen Ængstelse for Følgerne.

»Jeg bemærkede strax,« siger Petersen, »at man var misfornøiet dermed«. Alumnerne mente navnlig, at man skulde have overladt det til deres egen »Conduite« at holde Orden, og at ingen af dem kunde paatage sig et saadant Ansvar. Forgæves søgte Provsten gennem Samtaler at dæmpe denne Misfornøjelse, paa et Møde i Regenskirken besluttede man ikke at holde Fest paa Regensen og i Stedet drage uden for Byen til Restaurationen »Enighedsværn« paa Vesterbro. Her fandt da Festen Sted d. 1. Juli paa bedste Maade under Deltagelse af Fabricius, to lundensiske Gæster og Halvdelen af Alumnerne. Som man ser, deltog ingen udenforstaaende, og der er heller

intet Tegn til nogen Misstemning mod Provsten personlig. Tværtimod var der ogsaa en Vise til ham, og da Toget var vendt tilbage med Sang gennem Byen ved To-Tiden, blev alt straks roligt paa Gaarden.

Fra nu af holdtes Stiftelsesfesten hvert Aar uden for Regensen, i Begyndelsen paa »Enighedsværn«, senere paa Søholm og Fortunen. Fra 1836 var Provsten inviteret med og som Regel til Stede, i 1839 galdt dette endogsaa om det theologiske Fakultet. Petersen mistede saaledes ikke sin Popularitet paa denne Sag og med Grund, thi det var jo i Virkeligheden ikke paa ham, Ansvar for Bestemmelserne hvilede. Men at han var pinlig berørt ved den Vending, Udviklingen havde taget, ses af, at han i 1835 var tilbøjelig til at foreslaa, at man forsøgsvis skulde stryge de krænkende Bestemmelser: »Jeg vil troe, at man derved vil vække Æresfølelsen til at holde »Frihedsfølelsen« i Modvægt — i det Mindste for denne Gang«. Karakteristisk er det, at den altid populære Fabricius mente, at Provsten »hellere skulde ligefrem have fraraadet det, . . . fordi vi maae være glade ved at være blevne befriede for denne Fête, og fordi den Fornøielse at sidde en Nat i Gaarden, ryge Tobak og drikke sig fuld i daarlig Punsch, er en saa daarlig Fornøielse, at den ikke er værd at gjøre noget for«. At Regensianerne heller ikke bar Nag til Provsten, fremgaar af Indbydelsen 1836, og ved Gildet kom Prof. Petersen til at sidde mellem to af Formændene: Damkjer og Ploug. »Den ene Vise — formodentlig af Ploug — var til mig, og min Skaal blev drukket med Fynd«. I sin Svartale kunde Petersen ikke lade være med vemodigt at tænke sig den Mulighed, at Følelserne imod ham en Gang kunde blive ændrede til det værre, men han fandt samtidig en Borgen herimod i sin »faste uforanderlige Hengivenhed for og Kiærlighed til Regentsens Alumner; den er en Grundfølelse i mit Væsen, og den kan ikke ophøre før med mit Livs sidste Aandedræt. Men hvad jeg saaledes føler hos mig selv i mit Forhold til Andre, hvorfor skulde jeg ikke turde regne paa, at Andre føle det samme mod mig? . . . Naar vi bevare dette Sindelag mod hverandre, . . . vil der i det høieste kunne indtræde en forbigaaende Misforstaaelse«. — Hans Ord slog an, og han ender sin Skildring med Ordene: »Min Kones og Børnenes Skaal blev drukken med Begeistring. I den sidste Vise — hvis Slutning var meget smuk — nævnes saagar de smaae Piger ved Navn«. Derfor takkede han ogsaa Dagen efter Formændene for den Glæde, han havde haft af sine »Hr. Commilitoners hædrende Indbydelse«. ⁵⁸

Maaske kan man af Prof. Petersens vemodige Passus i Talen spore, at der paa andre Punkter havde været »forbigaaende Misforstaaelser«. Dette er i hvert Fald en Kendsgerning. Men tillige maa det indrømmes, at det undertiden var Fakultetet, som igennem en skarp Optræden stillede Provsten i en uheldig Belysning i Alumnernes Øjne. Til andre Tider strakte Petersen sig saa vidt, som han kunde forene med sine Principer; i 1837 foreslog han saaledes Fakultetet at tillade, at Regensforsamlingerne holdtes i Universitetsbygningen. Det var rigtignok langt fra vidt nok. Og undertiden var han ogsaa mærkeligt usikker.

Ejendommeligt er saaledes hans Optræden i Julen 1833, da nogle Alumner, omtrent 20 i Tallet, som ikke kunde rejse hjem, bad om Lov til at holde et Julegilde. Han skrev da til Fakultetet, at paa den ene Side havde de næppe andre Glæder, og paa den anden Side var det »altid misligt eller betænkeligt at indlade sig paa deslige Concessioner«. De 20 erklærede imidlertid, at hvis Petersen stod fast paa sit Afslag, vilde de appellere til Dekanen. Provsten gik saa til Møde med dem, pegede paa sin Instruks og hævdede, at han byggede paa Alumnernes frie Bistand, ikke paa Paabud. Alligevel vilde han for denne Gang, men i det faste Haab, at Begæringen ikke gøttog, lade Festen gaa for sig, i Tillid til, at intet utilbørligt skulde foregaa. De holdt saa Maskerade til Kl. 2, og Prof. Petersen trøstede sig med, at en af Alumnerne senere sagde til ham, at hans Ord havde gjort stærkt Indtryk paa de tilstedeværende.⁵⁹

Navnlig fra 1835, da Stænderforsamlingen i Roskilde traadte sammen, og Regeringens Angreb paa Trykkefriheden satte Sindene i Bevægelse, voksede ogsaa Røret paa Regensen. Aaret i Forvejen var den 20aarige P. L. Møller bleven Regensalumne, en velbegavet og realistisk Natur, livlig, skarp og fantasifuld. Men han var tillige en udpræget negativ Aand, hvis Ironi ikke skabte ham lutter Venner og meget ofte opfattedes som Chikane og Krakileri, og hvis Bitterhed under hans Udvikling mere og mere blev til Kynisme og Livslede. Hans senere kritiske Indsats i vor Literatur viser i fuld Udvikling de Egenskaber, der endnu til en vis Grad laa forpuppede hos ham paa Regensen. Hans Debut herinde ved Fastelavnsløjerne 1835 røber dem tydeligt. Han spadserede da om i Gaarden med den Paaskrift paa Ryggen: »Vi Konge af Grønland og omliggende Øer... Ingen uden Vi alene...«, og han fik naturligvis af Provsten »sin velfortiente, alvorlige Irettesættelse«. Ude i Byen føjede Rygtet til, at en Dukke af Statsminister Stemmann var bleven slaet af Tøn-

den, hvad der naturligvis ikke gjorde Provsten blidere mod Synderen. Hertil kom, at han i Forvejen havde Møller stærkt i Kikkerten for hans Bidrag til Læseforeningens Bemærkningsprotokol »paa en lige saa kiedsommelig, som mod Inspectorerne drillevoren Maade«. Sikkert er det, at P. L. Møller havde nok saa mange Modstandere som Venner paa Regensen, og et vist Stræberi tog ogsaa Grunden bort under ham. Ved Læseforeningens Generalforsamling i November Maaned indgav han af Spekulation efter en Inspectorplads 14—16 Forslag om Lovændringer, de allerfleste af dem faldt imidlertid uden Debat og Afstemning, og ved selve Valget fik han kun 5 Stemmer. »Han har, som jeg haaber, tabt den Indflydelse, han een Gang syntes at faae. Man har lært ham kiende, og Man er retsindig nok til (at) følge denne bedre Kundskab«.

Det følgende Aar 1836 skaffede da ogsaa Provsten Fakultetets Tilladelse til Fastelavnsløjerne, efter at P. L. Møller havde lovet ikke at lave lignende Streger som i Fjor. Det

Fig. 16. P. L. Møller

var nu Ploug og Krarup, som ansøgte paa Alumnernes Vegne, og man var enig om, at uvedkommende ikke skulde have Adgang til Gaarden. Men adskillige fremmede havde skaffet sig ind før Portens Lukning, og temmelig uhyggeligt forløb det hele, da Gaardspladsen laa i Ælste og Snavs, og der var forskellige Hentydninger til Dissonansen mellem Alumnerne og Provsten. Saaledes optraadte en Bonde som Kromand og udskænkede Snapse — en Allusion til den nedlagte Kro; — en anden Regensianer parodierede Portneren med hans halvandet Ben (»Jamben«); endelig slog man en uniformeret Student (Malling?) af Tønden. Ikke uden Grund mente Provsten, at man en anden Gang hellere skulde lægge sig efter Kaffedriking end Snapseri.

I 1837 havde imidlertid Stemningen paa Regensen udviklet sig i

en saadan Retning, at det ikke var muligt at opnaa Enighed om Fastelavnsfesten. Fabricius havde i et Brev til Petersen udtalt sig for et »Generalnei«, ikke mindst af Hensyn til det blandede Publikum, men da to Alumner (C. F. Læssøe, død som Præst i Galten 1901, og H. C. Stausholm, der endte som Skolebestyrer i Holbæk 1859) ansøgte Fakultetet om Tilladelse, støttede Provsten Andragendet. Svaret blev, at det tillodes for denne Gang, mod at Porten holdtes lukket under Festlighederne. Men nu blev de to Ansøgere fornærmede over, at man ikke nøjedes med den Garanti, de havde stillet mod Misbrug af Tilladelsen. De erklærede, at deres Ansøgning »maatte nærmest betragtes som et Beviis paa den Agtelse, vi skyldte det højærv. theolog. Facultet og vor ærede Regentsprovst, skjøndt vi nærmest maatte antage, at gjøre Facultetet unødvendig Uleilighed i et saa ubetydeligt Anliggende«. Nu havde det imidlertid »paa en smærtelig Maade« forundret dem at se, at man nærede »en krænkende Mistroe« til dem, og for at svække denne saa meget som muligt foretrak de helt at give Afkald paa Festligheden, da de tilmed ansaa Portlukningen for »et Indgreb i de Ikke-deltagendes Rettigheder, hvortil vi — ikke engang ved det højærv. Facultets Anordning — troe os beføjede«. Man kan ikke andet end lægge Mærke til den nye Tone, der er kommet i Alumnernes Henvendelser til Regensbestyrelsen. Følgen blev imidlertid, at Fastelavnsløjerne ogsaa i de følgende Aar blev opgivne, og at der gik mange Aar, før de genoptoges.⁶⁰

Saa var der Gildet paa »Grundlovsdagen«, d. 28. Maj, da Stænderreskriptet var blevet udstedt. 1834 kom Tanken første Gang op, oven i Købet først paa selve Dagen; der blev forlangt og givet Tilladelse dertil, og Festen forløb uden større Mislyd. Der indtraadte en to-aarig Pavse, men 1836 blev der uden videre fremlagt en Liste til Tegning, og det blev betydet Provsten, at det i Tilfælde af Indskriden fra hans Side vilde være »vanskeligt at forebygge, at Et eller Andet vilde passere«. Professor Petersen samlede da nogle Alumner fra Gaarden i Læseforeningens Forværelse og sagde, at han maatte betragte det som en personlig Krænkelse, hvis Mødet fandt Sted uden Fakultetets Tilladelse. Denne skaffedes, og til Formand for Mødet valgtes bl. a. — P. L. Møller. Petersen betegner Festen som »en syngende, skrigende, trommende Commerce«, der trak længe ud, men i Virkeligheden frembød den kun i een Henseende særlig Interesse, nemlig ved at Regensalumnerne ogsaa lod Studenter uden for Gaarden, ganske vist »afdøde«, deltage. Der kan ikke være Tvivl

om, at dette betød et kritisk Vendepunkt i Regenslivet, i Strid mod, hvad Flertallet af Regensianere nogle Aar tidligere havde ønsket. Man var ved at falde for Fristelsen til at gøre Regensen til et Centrum for det almindelige Studenterliv, den politiserende Retning inden for Alumnerne var kommet til Magten. Betydningen heraf, den aabne Konflikt, skulde snart fremtræde, om end paa et andet Omraade end ved 28. Majfesterne.

Af disse blev der nemlig aldrig holdt flere. I Juni Maaned paa-bødes det, at Møder i Fremtiden skulde anmeldes i god Tid og skriftlig med to Alumners Underskrift. Maaske var dette Grunden til, at man i de følgende Aar foretrak at konvertere Majfesten i en Skovtur, indtil ogsaa denne ophørte ved Regeringsskiftet.⁶¹

Det er tydeligt nok en anden Vind som blæser paa Regensen i Midten af Trediverne end tidligere, og selv om Provsten endnu ikke havde samlet Odiet om sin Person, var det ildevarslende, at Fastelavnsløjerne var bleven indstillede, og 28. Majfesten og Stiftelses-gildet forlagte uden for Gaarden. Det var, som om ingen fri Bevægelse kunde trives herinde. Saa fik det endda være, at han slog ned paa alle private Udtryk for Livsglæde. »Jeg har i den sidste Tid vedtaget, at hvor jeg om Aftenen bemærker Uroe, paataaler jeg det strax, da man ellers let kunde indføre at lade Lystigheden raade om Aftenen, og Næsen, som gaves om Morgen, kunde blive uden Virkning«, skriver han. Heller ikke Fjerboldt og Pindspil i Middagsstunden i Gaarden gik Ram forbi og indbragte H. Trojel, »fordi han pleier enten at være Ophavsmand eller dog meget virksom Deeltager i Sligt«, en kraftig Næse, men rigtignok indsvøbt i en Skrivelse. Et Udflyttergilde efter endt Eksamen Kl. 8—9 om Aftenen bevirkede, at Provsten begav sig over i vedkommendes Værelse og sagde, at han »meget gerne indrømmede, at Forbudet mod deslige Selskaber ofte kunde være generende, men...«. Selskabet opløstes.⁶²

Men hvad der vel gjorde større Indtryk paa Regensianerne som Korporation var, at hver Gang de følte Trang til at give deres Følelser Luft i Anledning af en offentlig Begivenhed, søgte man at lægge dem i Baand. I Maj 1835 var Prof. David bleven frikendt ved første Instans for en Pressesag i Anledning af Artikler i »Fædrelandet«. To Alumner, Pontoppidan og P. L. Møller, kom da om Eftermiddagen op til Provsten og vilde have Lov til at illuminere Regensen, i hvert Fald indvendig. Han nægtede selv at kunne give Tilladelsen og henviste til Fakultetet, men med den Tilføjelse, at han »kunde naturligviis ikke vide, naar Resolutionen vilde komme«. Forøvrigt

burde de betænke, hvad der var ønskeligt for David selv; man burde ikke gøre hans »Reconciliation« med Regeringen vanskeligere end nødvendigt. Man frafaldt saa Projektet. Det følgende Aar skaffede atter David Provsten en Forskrækkelse, da der en Aften fandtes en Seddel paa Læsestuen: »Fædrelandets Offer, Prof. David, er lykkelig arriveret d. 22de Mai. Om DHrr. Studerende vil nu i Aften bringe ham et Vivat«. Viceprovsten var endda saa uforsigtig at vise Seddelen til de tilstedeværende, men den gjorde heldigvis intet Indtryk paa dem, og til Prof. Petersens Glæde var saa mange borte fra Byen paa Grund af Pinsen, at der aldeles ingen Bevægelse opstod.⁶³

I 1835 forefaldt der endnu et Par Smaaabegivenheder af lignende Art. I November anmodede Alumnerne Petersen om at udtale sin Mening om den Petition om Stænderforsamlingernes Offentlighed, som var bleven indlagt paa Læsestuen. Prof. Petersen indrømmede, at der ikke var noget ondt deri, men han tilføjede, at han fandt Ansøgningen overflødig, da Spørgsmaalet ikke var under Debat. »Det er en mislig Sag, naar Alle ville blande sig i Statens Anliggender; at i det mindste hos os veier Massen i politiske Sager saare lidet; at Forstand paa Statsager er sieldnere end man troer etc. etc.«. Til hans Glæde blev ogsaa denne Sag til intet.⁶⁴ En Maaned senere, i Decbr., var det under Overvejelse blandt Studenterne at bringe »Kongens og Folkets Mand« Anders Sandøe Ørsted et Vivat og et Fakkeltog. Prof. Petersen blev atter ængstelig for, at Regensen skulde blive draget ind i det politiske Liv, og han bad Ploug om at skaffe bekendtgjort, at han meget nødig saa Regensgaarden som Udgangspunkt for Toget. Ejendommeligt nok var Forholdet mellem Provsten og Ploug endnu den Gang et saadant, at sidstnævnte selv tog Vagt i Porten Kl. 9, forøvrigt til ingen Nytte, da Toget, hvori ganske vist en Del Regensianere deltog, begyndte fra Studiegaarden.⁶⁵ I April 1836 opnaaede Petersen forresten, at Konsistorium udstedte Forbud imod, at der paa Regensen og de øvrige Kollegier holdtes Studentermøder om »almindelige Anliggender«. Alt slikt skulde foregaa paa Studiegaarden efter foregaaende skriftlig Ansøgning.⁶⁶

Som de vigtigste Led i Myndighedernes Anstrengelser for at naa det dobbelte Maal: At holde den politiske Bevægelse nede og bevare Regensens særlige Liv, ja, som de to vigtigste Begivenheder overhovedet herinde i Frederik den Sjettes sidste Aar maa dog sikkert betragtes Kroens Lukning og Læseforeningens Ophævelse. Og her-

med staar vi med det samme ved Konflikten mellem Ploug og Provsten.

Carl Ploug var kommen ind paa Regensen som filologisk Studerende. Allerede herigennem var der knyttet et Baand mellem Prof. Petersen og ham, og han havde da ogsaa i flere Aar en Stilling som en Slags Sekretær hos Provsten og Madvig. Der var vel ogsaa i Petersens Ordens- og Pligtfølelse noget, som stemte med den unge Students egen Tilbøjelighed. Vi har ovenfor mødt en Række Vidnesbyrd om Samarbejde og Sympati, endnu saa sent som 1836 (Portvagten ved Fakkeltøget for Ørsted, Fastelavnsløjerne og Stiftelsesgildet). Hertil har vel ogsaa bidraget, at Forholdet mellem Ploug og P. L. Møller, den fødte Oppositionsmand i disse Aar, langt fra var godt. Men der var tillige saa dybe Forskelligheder mellem Provsten og Alumnen, at de let maatte kunne føre til Sammenstød. Den lille Ploug skjulte under

Carl Ploug.

et mut Væsen i god Overensstemmelse med sin norske Afstamning en Sum af stærke Følelser, der oven i Købet let gav sig Udtryk paa en noget taktløs Maade. Han var og blev, til Trods for sin egen Overbevisning om sine betydelige taktiske Evner, »en Hugzu og en Mand, der aldrig lærte at faa Respekt for Folks Ligtorne«, kort sagt et Stykke af »en klodset Bjørn«.

Plougs Indflydelse paa Regensen var i Trediverne i stadig Stigen. Man har ikke uden Grund brugt det Udtryk om ham, at han »opdrog« Studenterne. Det Billede, man faar af den danske Students aandelige Habitus, før han blev grebet af den politiske nationale Bevægelse, er meget broget, men ikke i alle Henseender tiltalende. Ikke blot Udlændinge klager over, at der ved Københavns Universitet ikke fandtes nogen organisk Forbindelse mellem de enkelte Fag, og at

man kun lagde Vægt paa at bibringe et vist Kvantum Kundskaber ved et aandløst Manuduktionsvæsen. Samkvemmet mellem Universitetslærerne og de Studerende var ringe; selv en Videnskabsmand som H. N. Clausen trak sig mere og mere tilbage fra Omgang med dem ud fra det underlige Synspunkt, at han var bange for at træde deres personlige Ejendommeligheder for nær. Et ligefremt uhyggeligt Indblik i Tilstandene hos de theologiske Studenter — Standens Flertal — faar man, da den Plan at nummerere Auditoriepladserne i Begyndelsen af 1835 fremkaldte ivrig Modstand hos dem. Der indløb da bl. a. et anonymt Brev fra en Student til Fakultetet, hvori der gjordes opmærksom paa, at den studerende ikke blot traadte i Forbindelse med Docenten, men ogsaa med sine medstuderende. Betydningen heraf var, at der opstod »de herlige og glædelige Forhold, som vi kalde akademiske Venskaber«, og disse truedes ved det nye Nummersystem. Andre Farer herved paavistes. »I den Tid, da jeg har besøgt Collegierne (∴ Forelæsningerne), har jeg seet to, der var synligt befængte med Utøj; to, der lede af Udslæt; Flere, hvem Venus Vulgivaga havde mærket slemt, og ligeledes Flere, hvis Aande lugter slemt«. Det første hang vel sammen med, at mange for at vedligeholde Forbindelsen med deres Hjem maatte besøge de usleste Bønderherberger i København, og hvad det sidste angik, endte Brevskriveren med de Ord: »Det er en ligesaa sikker, som frygtelig og afskyelig Kjendsgjerning, at der gives Theologer, der nedværdige sig til at søge Samkvem med Skjøger«. — At Fakultetet ikke betragtede dette som tomme Ord, fremgaar af, at det lod hele den lange Skrivelse indføre i sin Protokol i Afskrift.⁶⁷ Selv om det naturligvis drejer sig om Undtagelsestilfælde, faar man ligesom i et Glimt et Indtryk af, hvor overordentlig de sociale og moralske Forhold inden for Studenterstanden har forandret sig til det bedre i Løbet af faa Decennier.

Regenskroen var utvivlsomt et Fortidslevn af lidet heldig Art. I Marts 1833 opdagede Prof. Petersen endda, at Underbetjent Møller de tre sidste Lørdage paa egen Haand havde foranstaltet Aftensammenkomster hos sig og ved Opslag havde indbudt Alumnerne til at deltage heri. Underbetjenten havde derved ikke blot overskredet sin almindelige Beføjelse, men da han savnede Beværtningsret, udsatte han ved sin Handlemaade Regensen for Indblanding udefra af Myndighederne. Til Trods for Provstens Advarsel fortsatte Møller, »som heri saa et Middel til at ophielpe sine forfaldne Sager«, Sammenkomsterne, og Petersen maatte nu ligefrem true ham med

Afsked. »Et Partie af Alumnerne meente, at disse Sammenkomster vare lovlige, og at der ingen speciel Tilladelse dertil udfordredes«; andre satte derimod en Ansøgning til Fakultetet i Gang blandt Regensianerne. Provsten kom nu i Knibe. Helst saa han Sammenkomsterne afskaffede, men da adskillige forsikrede ham om, at de vilde betragte det som en Æressag at forhindre Misbrug, tilbød han at ansøge om en Bevilling for Underbetjenten til een Gang ugentlig om Aftenen at have Beværtning og selv at ville kautionere over for Fakultetet mod Misbrug. Det theologiske Fakultet benyttede imidlertid behændigt den Omstændighed, at Sommeren var for Haanden, hvor disse Sammenkomster dog ikke vilde finde Sted, til at udskyde Sagen; det udtalte samtidigt, at Sagen ikke var uden Betænkelighed.

At der bag disse Møder laa en Trang hos Regensianerne til et nøjere Samliv og Tankeudveksling, er aabenbart. For saa vidt kan der siges at stikke en »politisk« Tendens deri, snarere end Ønsket om et Kroliv. Fakultetet havde maaske en Anelse herom, da det endte sin Skrivelse til Provsten med Ordene: »Men da vi ere overbeviste om, at et selskabeligt Samliv, hvor det ledes og besjæles af en god Aand, maa være saare gavnligt for de Studerende, og det fornemmelig, naar de kunne drage Fordeel af den opvækkende og forædlende Indflydelse, som et dannet Familieliv og en dertil knyttet Omgang med Ældre og med hinanden indbyrdes udøver, maatte vi ansee det for meget ønskeligt, saavel som og for overensstemmende med Stiftelsens Øiemed, om der i Hr. Professorens eget Huus kunde tilbydes Regentsens Alumner en saadan Leilighed«. Fakultetet mente, at den Byrde, dette betød for ham, vilde opvejes ved de gavnlige Virkninger for Alumnerne, og det tilføjede som en Selvfølge, at de direkte Udgifter dermed skulde dækkes af Kommunitetet.

Tanken var smuk og dog næppe realisabel. For ikke at tale om Pladsforholdene i Provstelejligheden, der stillede sig hindrende mod det store Antal Gæster, som maatte ventes, kunde Tanken om en Gæstfrihed, der dog ikke var nogen Gæstfrihed, næppe være Petersen tiltalende. Dette var dog ikke Hovedsagen. Det tvivlsomme var, om Alumnerne virkelig ønskede at holde deres Møder under Provstens direkte Opsigt og Ledelse. Men navnlig maa man betvivle, at Professor Petersen, paa en Tid da en oppositionel Bevægelse var i Udbrud, skulde have været Mand for at lede den i en anden Retning og ombytte den med Valuta af sin egen Aand. Hertil krævedes en større Personlighed, hvis det overhovedet var muligt.

Først henimod Sommerens Slutning, d. 28. August besvarede Prof. Petersen denne Henstilling, hvilket noksom viser hans Forlegenhed. Han skød selv Skylden paa sin Hustrus forestaaende Nedkomst. Om Indretningen var han ved nøjere Eftertanke ikke naaet til noget Resultat, og om Udgifterne lod der sig heller ikke sige noget foreløbigt. Han foreslog en Fakultetsforhandling herom med eller uden hans Nærværelse. »For Øieblikket indskrænker jeg mig til at erklære, at det vil være mig kiært, saasomt og saafremt mine huuslige Forhold tillade det, at bidrage mit til, at ogsaa det her omtalte Middel til Alumnernes Dannelse og Fornøielse kan iværksættes«. — Man hørte aldrig mere om Sagen fra nogen af Siderne. Men for Sammenkomsterne i Kroen var der definitivt sat en Stopper.

Der gik nu et Par Aar, før man atter hørte om Regenskroen. Fra Novb. 1833 til Marts 1835 drev Madam Bendixen Beværtningen, og den var aabenbart ved at sygne hen. Da der var Tale om at give Kommunitetsalumnernes Lov til at spise til Middag herinde, erklærede Viceprovsten, at Beværtningen var bleven daarlig, og Spisningen derfor ogsaa ganske ubetydelig. Han troede ikke, den kunde ophjælpes »uden ved Kure, der vilde være værre end Sygdommen«. Det var aabenbart kun Afsætningen af de flydende Varer, som bar Indretningen oppe. Underbetjent Møller var forøvrigt svagelig, saa at hans Bortgang snart kunde ventes. Petersen var derfor betænkt paa en Ændring af Stillingen. 12. Maj døde Møller, og han begravedes »simpelt« paa Kommunitetskassens Bekostning. Pladsen blev foreløbig staaende ubesat, saaledes at Portneren varetog Forretningerne, og Md. Bendixen opsagdes til Oktbr. Flyttedag. Fabricius ønskede allerede da Pladserne som Underbetjent og Portner forenede. Hertil kunde Provsten dog ikke slutte sig, men efter Samraad med Dekanen foreslog han Beværtningen indskrænket til at omfatte Brød, Smør, Smørrebrød, Øl, Kaffe og The, som kun maatte serveres for Alumnerne og paa Værelserne inden Kl. 10 $\frac{1}{2}$. Underbetjentens egentlige Beskæftigelse skulde derimod være Tilsyn med Bygningen. Til Hjælp hermed skulde han have en Gaardskarl, og Rengøringen skulde besørges af to Koner, der antoges af ham med Approbation af Økonomen eller Provsten.

Til Stillingen indløb ikke mindre end 26 Ansøgninger. Det var en broget Samling, deriblandt Øltappere og Brændevinsbrændere; en tidligere The- og Kaffehusvært blev endog støttet af Prins Christian (VIII), der havde fattet Medynk med hans »ulykkelige Familie«. Det tjener til Petersens Ære, at han ikke tog fjerneste Hensyn til

dette Tryk. Hans Kandidat til Pladsen var en Melhandler Nørschau, der havde »særdeles gode anbefalinger, navnlig for Orden, Driftighed, Regnskabsførelse o. s. v.«. Nørschau blev den heldige, og de følgende Aar viste, at Provsten havde valgt rigtigt.

Men forinden Nyudnævnelserne havde fundet Sted, forelaa der fra Regensianernes Side en Adresse om Kroens Bevarelse i dens gamle Form. Den er underskrevet af 72 Navne og har til Forfatter Ploug, saa der er Grund til at dvæle lidt nærmere ved et Aktstykke, der i forskellige Henseender frembyder Interesse. Man erklærede heri, at man henvendte sig til Fakultetet ud fra den Forudsætning, at dettes Foranstaltninger ene og alene sigtede til Alumnernes sande Vel, at Fakultetet satte Pris paa den Tillid og Kærlighed, som Regensens Alumner af saa mange Grunde var det skyldige, og »at det hylder og stedse handler efter de samme Grundsætninger, som Naturen nedlagde i vort ungdommelige Bryst, som Dannelse kaldte til Liv, og som næres og voxer ved ethvert Skridt fremad mod sand Videnskabelighed — de Grundsætninger, som daglig Tale kalder *liberale*«.

Regenskroen var altsaa nu blevet til et Frihedens Palladium, der var »gaaet Politik i den«. Det virker næsten som et Fald mod Jorden, naar Underskriverne derefter gaar over til at drøfte Forskellen paa en Restaurant med kold og med varm Mad, og om Kroen i sin nuværende Skikkelse kunde siges at opfylde Kravene til Billighed og Behagelighed. I sidstnævnte Henseende indrømmede man, at den for Tiden var for dyr og for lidet renlig, saa at kun 20 Alumner daglig spiste her. Men disse Mangler kunde let rettes. I Sygdomstilfælde burde Kroen levere Mad til Alumnerne paa Værelserne, og under normale Forhold laa Betydningen i, at Selskabet »bestaaer af os selv«, hvorfor Talen kunde være fri og ugenert, da den førtes mellem Mennesker af samme Aandsdannelse. Man troede heller ikke, Fakultetet kunde have noget imod »maadeholden Nydelse af spirituøse Drikke« eller mod selskabelige Sammenkomster, thi de første kunde man faa uden for Kroen, de sidste kunde ikke hindres paa Kamrene.

I Slutningen af deres Andragende hævdede de 72, d. v. s. Ploug, sig atter til høj Flugt. Den forbedrede Aand, der nu herskede paa Regensen i Sammenligning med Nyerups Dage, var en bedre Betyggelse end alle positive Skranker og vilde i Fremtiden give sig Udtryk i Uvilje mod de faa, som opførte sig paa en for Regensianere uværdig Maade. »Det er den (Aanden), der, ligesom den i Dag har opfordret os til med Frimodighed at tale vor Sag for det Høiærvær. Facultet,

ligesom den vil vise sig i tillidsfuld Lydighed mod vore høie Foresatte, og i Agtelse for de Love, de maatte ansee for nødvendige for vort Vels Skyld, — vil fremtræde som kraftig Opposition mod Enhver, der vover at krænke disse, og mod Enhver, der forsøger at gjøre Indgreb i de os ved dem tilstaaede Rettigheder«. —

Det maa tilgives vor Tid, hvis den ikke nu kan tage den Harangue for den varme Mad saa højtideligt som den unge Forfatter, der lod Rammen om sit Maleri ende med saadanne Farve-Toner af »Vi viger kun for Bajonetterne« og »Fortvivlelsens Selvhjælp«. Billedet kan ikke rigtigt »bære« en saa pragtfuld Ramme. Mesteren har samtidig haft et halvt Øje paa Orla Lehmann i Trykkefrihedsselskabet og paa »Ordets Ridder« Armand Carrel.

Adressen kom til Fakultetet midt under et Møde, hvor man behandlede Instruksen for den nye Underbetjent. Petersen, der var den egentlige Fader til Planen om Kroens Nedlæggelse, var en bestemt Modstander af Indrømmelser, ogsaa saaledes at man bibeholdt Middagsspisningen. Fakultetet svarede efter en Maanedes Forløb, roligt og samtidig behændigt. Der manglede juridisk Hjemmel for den Restaurationsindretning, som efterhaanden havde dannet sig, og den var heller ikke nødvendig i en Hovedstad. Derimod vilde en saadan Beværtning, som var indskrænket til at besøges af Alumnerne og ikke underkastet den frie Konkurrence, aldrig kunne levere saa god Mad til saa billig Pris som de uden for Gaarden liggende, og dette var Grunden til, at den trivedes saa daarligt. Men blev den talrigere besøgt, kunde dette give Anledning til Uro, hvorunder Alumnerne vilde lide. Reformen skyldtes imidlertid alene den nye Underbetjents Ansættelse. »Hvad Alumnerne angaaer, da kunne vi ikke undlade med Fornøielse at bevidne, at de ikke allene ingen Grund have givet til Misnøie, men tvertimod al Grund til at vente, at de, som hidtil, saa og fremdeles ville indvirke til at holde Misbrug af enhver Art borte fra Stiftelsen og mere og mere gjøre den til en hædret Bolig for Flid og Orden«.

Da Petersen fremlagde Fakultetets Svar, tilføjede han, at han »vilde ansee en for Regensens nuværende Alumner tilfredsstillende Erklæring for en nødvendig Betingelse« for Forandringens Gennemførelse. »Dette er nu skeet, og jeg er overbevist om, at denne Erklæring vil af mine Hrr. Commilitoner blive modtaget med samme Sindelag, hvormed det theologiske Facultet har givet den«. I sine personlige Overvejelser var han dog ingeniunde saa optimistisk; han trøstede sig ganske vist med, at ikke alle 72 Underskrivere interes-

serede sig lige meget for Sagen, men han indrømmede dog over for sig selv, at nogle vilde finde Afgørelsen »haard«, og at »adskillige gjerne vilde benytte Øieblikket til at lade mig som den egentlige Ophavsmand undgælde derfor. Derpaa var jeg belavet og havde forud besluttet, at lade den Giering, jeg ventede, saa vidt muligt gaae sin egen Gang, for paa een Gang at udtømme sig, for at vække den øvrige Deel af Alumnerne til at tage sig af Sagen«...

I denne Henseende blev Provsten dog skuffet. Natten til 1. Okt. 1835, da Kroen skulde lukkes, samledes »temmelig mange Alumner«, umiddelbart før deres Afrejse til Stænderforsamlingen i Roskilde, herinde til en Afskedsfest. Kl. 3 om Natten blev Petersen vækket ved Støj og var ubemærket Vidne til, at et lille Kor sang en Vise om Kroen, ham og Fakultetet, hvorpaa der fulgte Kattemusik (»Charivari«). Hertil indskrænkede dog Reaktionen sig, og Petersen trøstede sig med, at de uvedkommende Gæster forsvandt fra Gaarden i den følgende Tid. Dette var utvivlsomt et Gode, men rigtignok kom han noget for højt op, naar han varslede

»en ny og bedre Æra i Regentsens Annaler«

fra dette Øjeblik, erklærede, at Sagen havde krævet »lang Forberedelse, Klogskab, Sindighed og Kraft«, og endte med Pathos: »Der-som der tales Mindeord ved min Grav, haaber og ønsker jeg, at denne Sag ikke glemmes«. Det kunde være kuriøst nok at undersøge, om dette Ønske blev efterkommet 24 Aar senere.

Hermed endte den første puniske Krig. De nye Forhold fæstnede sig nu i Ro. Den nye Underbetjent, Nørschau, fik en udførlig Instruks, hvorefter kun Mandspersoner maatte bringe de Ting, hvormed han maatte have Udsalg, rundt paa Værelserne. I Sygdomstilfælde skulde han, naar Lægen eller Provsten paabød det, lave Havresuppe, Bouillon o. l. til Patienterne. Nyt var det, at han ufortøvet skulde melde Provsten enhver Overtrædelse af Love og Vedtægter. Hans Hovedarbejde var dog Tilsyn med Bygningen og Renligholdelse af Alumnernes Værelser. I sidstnævnte Henseende gik man stadig frem i disse Aar; — dette er ogsaa en af Prof. Petersens Fortjenester. Kamrene fejedes og rengjordes tre Gange ugentlig; fra 1842 skulde de fire Gange aarligt underkastes Hovedrengøring, ligesom Gaarden fejedes hver Lørdag. Til Hjælp hermed havde Underbetjenten fra Marts 1837 en fast Gaardskarl. Oprindelig skulde han baade betale denne og Gangkonerne af sin Løn, men fra 1842 ændredes dette,

saa at han foruden Fribolig med to Favne Brænde havde 250 Rbd. Sølv i aarlig Nettoindtægt. Han var utvivlsomt i Kridthuset hos Provsten, og han opfyldte alle dennes Forventninger.⁶⁸

Men der var ved Kroens Nedlæggelse kommet en Kurre paa Traaden mellem Prof. Petersen og et — maaske mere kraftigt end talstærkt — Parti blandt Regensianerne. Det var kun en Vaabenstilstand, der var sluttet efter det første Sammenstød.

Den endelige Krig udbrød i Anledning af Læseforeningen. Dennes Start havde været saa vellykket, at det fulgte af de jordiske Forholds Ufuldkommenhed, at en saadan Harmoni ikke kunde vedvare mellem Alumnerne og deres Bestyrelse. Stridens Æble blev trillet ind i Kredsen, da der i August 1832 fremlagdes en Forslagsprotokol i Læseværelset. Gennem den lærer vi de daværende Regensianeres Stemninger og Udtryksform at kende, og man bliver undertiden noget overrasket ved det Indtryk, man faar af Mænd, der siden blev kendte offentlige Personligheder. Hovedbestanden af de fremlagte Bøger er naturligvis Æsthetik. De besøgende foreslaar anskaffet »Noveller af Forfatteren til en Hverdagshistorie« eller »Blickers Noveller, af hvilke flere ere særdeles udmærkede«; dette har aabenbart ogsaa været Plougs Mening, da han uden videre borttog dem fra Læsesalen, men overhovedet forsvandt bestandig herfra Blade og Bøger, deriblandt »Kong Erik og de Fredløse«, der gjorde stor Lykke.

Men især viser det aandelige Niveau sig i den Tone, der gaar gennem Bemærkningerne. En stud. theol. W. Chr. Lakier lagde for med en Række Indlæg, hvori hans Modstandere beskødes med Kastevaaben som »Sludder«, »Pedant«, »saadan en Karl«, »pøbelagtig og drengagtig Handlemaade« o. s. v., og dette er kun eet Eksempel. Det uheldige er, at Indlæggene som Regel er hyppige og skarpe, ofte endog grove, men sjældent vittige. Navnlig efter Sommerferien 1833 blussede den satiriske Lyst op, de fleste morede sig nu med at drille Lakier, f. Eks. ved under hans Navnetræk i Protokollen at tilføje Billeder af Smaadyr, Ordensdekorationer o. l. Islænderne kom nu ogsaa under Beskydning, man rev dem deres Sprogfejl i Bemærkningsbogen i Næsen.

Særlig galt blev det i Februar 1834, da den senere bekendte Historiker Kønigsfeldt ved sin hyppige og pedantiske Kritik af Læseforeningens Bestyrelse kaldte en hel Hærskare af Pseudonymer i Marken mod sig, navnlig »Taknemmelig« og »À revoir«. Kønigsfeldt blev hurtigt klar over, at bag det første Navn dækkede Historikeren C. F. Allen sig, og at det andet var identisk med den vordende Politiker

Bregendahl, og han slog over for dem om sig med Betegnelser som »Skurke« og »Uslinger«, og talte om »Skumleres Nedrighed«, som forvoldte ham »Krænkelser«. Men nu greb den 22aarige D. G. Monrad Pennen, og det er ejendommeligt at se et af de første Udslag af hans satiriske Aare:

»Undertegnede kan aldeles ikke være enig med Hr. C. Voigt, thi Hr. Kønigsfeldt har Ret. A revoir og Taknemmelig ere nogle Uslinge, nogle Skurke, nogle nedrige Skumlere. Hr. Taknemmelig overvælder Hr. Kønigsfeldt fra sit anonyme Skalkeskjul, thi vel saae Hr. K. selv paa, at Hr. Taknemmelig skrev sin Bemærkning, men alligevel er det et Skalkeskjul, thi de andre af Læseforeningens Medlemmer kunde jo ikke vide, hvem det var.« . . . Efter andre Drillerier foreslaar han saa, at afsætte Allen som Inspektør og i Stedet indsætte Kønigsfeldt, men kunde dette ikke ske, burde denne i hvert Fald trøste sig med sin gode Samvittighed, og han maatte absolut fortsætte med sin gavnlige Bestræbelse. »Deres usædvanlige chronologiske Genie og Deres Flid vil snart bringe Dem endnu langt videre og tænk Dem, hvor smukt det vil være, naar Deres Beretning er bleven endnu nøiagtigere, naar De f. Ex. kan skrive: »Den 23de Januar Kl. 10,20',40'' udkom der et Hefte af *Conversations-Lexicon der neuesten Zeit und Litteratur*. Reitzel kunde have dette Hefte den 15de [13de?] Februar Kl. 11,13',28''; ikke desto mindre fik Læse-foreningen sit Exemplar først 15de Februar Kl. 11,12',14''. Flere Gange har jeg paatalt denne Uorden.«

Kønigsfeldt baskede ganske vist imod en saadan »Tilslutning«, men Monrad bed sig fast i hans Injurier og foreslog i et nyt Indlæg, som han med god Grund »frygtede for« ogsaa vilde blive optaget ironisk, at der skulde indføres i Læseforeningens Grundlov, at man uden at ekskluderes maatte udskælde sine Medstuderende for Skurke, Uslinger og nedrige Skumlere. Monrad bad om Medlemmernes Tilslutning til en saadan Lovbestemmelse, thi i modsat Fald »er det jo, ligesom de troede, at den, der udskjelder sine Medstuderende for Skurke, Uslinge og nedrige Skumlere, burde excluderes, og jeg vil dog ikke haabe, at nogen har en saadan Mening«. Med denne truende Salut endte Artiklen.

Kønigsfeldt krøb til Korset og indrømmede, at der havde fundet »gjensidige Misforstaaelser« Sted, men han kunde dog ikke dy sig for til Afsked at klynke over Monrads »fjendske Sindelag«. Monrad forlod nu Ironien og svarede ham roligt og værdigt. Han havde opnaaet Hensigten med sit Indlæg, og var tilfreds. Angaaende Fjendskabet hed det smukt:

»Jeg forsikrer Hr. Kønigsfeldt, at Glæde over det venskabelige Forhold, som jeg staaer i til mange Regentsianere, saaledes har opfyldt mit Hjerte,

at der virkelig aldeles ikke er nogen Plads deri for Nag eller hemmeligt Fjendskab mod nogen enkelt, altsaa heller ikke mod ham. Hr. K. tilgive mig min Rolighed ved hans Yttringer! jeg føler, det var min Pligt at lægge mere Vægt paa hans Ord, jeg føler jeg burde blive ærgerlig og hidsig, men

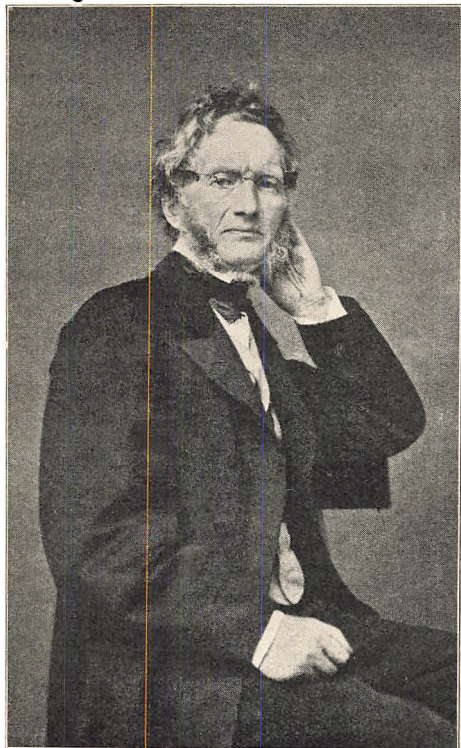

Fig. 18. C. F. Allen.

det er mig umuligt, derfor tilgiv mig! — Hvad synes De nu om Hr. K., hvis vi stak Hovederne ud, hver af sit Vindue, og under Chor af A revoir, Taknemmelig, Walter, Jespersen, Jespersens Compagnie, Kaiser, Bagger, Dreyer, Petersen, Voigt, Stausholm og Hall istemte:

Vi elske Dig alle livsalige Fred!

Monrads Forslag om Choret vandt levende Tilslutning. Hvor har man ikke alle Ingredienserne af hans Væsen i denne Ungdomsstrid: Ironien, Logikken, Evnen til at irritere og tilsidst »le beau geste«!

Han var paa dette Tidspunkt paa tredje Aar Regensalumne, havde i Sommeren 1832 ligget paa Hospitalet, og søgte et Par Aar senere af Helbredshensyn om at maatte »ligge paa Volden« i et Par Efteraarsmaaneder, hvad han forøvrigt ikke

opnaaede Tilladelse til. Svagelig af Helbred — maaske navnlig i aandelig Retning — besad han samtidig en Modenhed og overdækket Voldsomhed, der allerede da gjorde ham meget forskellig fra Kammeraterne.⁶⁹

Naar Freden saa hurtigt sluttedes inden for Læseforeningen i Marts 1834, hang det dog sikkert sammen med den pinlige Følelse, som havde grebet Provsten over for denne Fejde. Naar Læseforeningens Bestyrelse senere i et Stridsskrift paastod, at der inden for Samfundet havde hersket »en jevn og ligefrem Tone«, og at Stridighederne i Bemærkningsbogen havde været saaledes, at kun »en sjelden Gang Sømmelighedens Grændser vare blevne overskredne«, kunde Prof. Petersen ikke slutte sig til denne Anskuelse, og vi maa

vel give ham Ret. Netop i de samme Dage, som Freden sluttedes mellem Kønigsfeldt og hans Modstandere, skrev Provsten til Læseforeningens Inspektorat og foreslog et Forlig; man skulde brænde Bemærkningsbogen og bestemme nogle Regler mod fremtidige Misbrug af den nye Protokol. Saadanne Regler fik man dog først i Efteraaret 1836. Den gamle Bemærkningsbog fjernedes imidlertid og ansaas formodentlig for brændt, men heldigvis for os var dette ikke Tilfældet. For et Par Aar siden afleveredes den af en Forretningsmand til den nuværende Provst og er herved bleven en Kilde til paa første Haand at faa et Indtryk af regensielt Samliv i Gammelliberalismens Dage.

Det kan ikke siges, at man gjorde glædeligere Erfaringer med den næste Bemærkningsbog, som blev fremlagt d. 5. Juni 1834. Der stod paa dens første Side — ligesom i den tidligere Bog — et Forbud mod anonyme Skriverier, men dette viste sig ikke at være nogen til-

strækkelig kraftig Sikkerhedsforanstaltning. Allerede den Omstændighed, at Inspektoratet, der nys var tiltraadt, havde fjernet den første Bemærkningsbog i Tavshed uden at motivere dette med Provstens Brev, der aabenbart var de almindelige Medlemmer ukendt, forvirrede disse og gav den nye Protokol en daarlig Start. Det hjalp ikke syndeligt, at Ploug arrigt bad et Medlem, som søgte efter Bogen, om 1) »ikke at fylde Bemærkningsbogen med tom og unyttig Snak, 2) at skrive sine Bemærkninger saaledes, at de kunne læses«. Man frabad sig hans »faderlige Formaninger«. Nu var man allerede ved at slaa ind paa den gamle Tone. H. C. Stausholm spurgte i Anledning af Ankerne over Bemærkningsbogens Borttagelse: »Kan Hr. Thomsen vedblive at være Medlem af Læseforeningen, efter at han paa saa uforskammet en Maade har beskyldt et af dens Medlemmer for en Forseelse, der staaer parallel med Tyverie?« Samme Thomsen (til 1879 Præst i Balslev og Ejby) var aabenbart en stridbar Herre;

Fig. 19. D. G. Monrad.

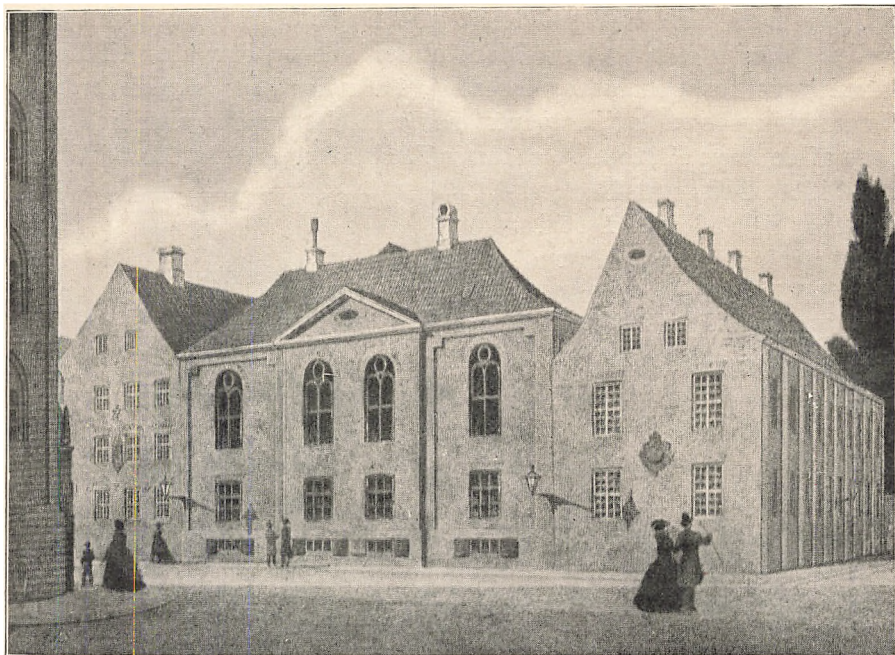

Fig. 20. Regensen ud til Købmagergade.

faa Maaneder efter taler han saaledes i et Indlæg om »ethvert Menne-
ske, der har sund Forstand,« og om »Smaalighed«. Samtidig var
Königsfeldt atter i Harnisk over »et aldeles usandt Rygte« om, at
han paa Østrups Dør skulde have føjet en Bemærkning til nogle
engelske Ord, som denne havde skrevet uden paa den.

I Efteraarshalvaaret 1834 gaar det i det hele ret livligt til i For-
eningen; som Regel er det Boganskaffelser, der ophidser Sindene,
af kulturhistorisk Interesse er ogsaa Striden om et ituslaaet Brænd-
glas (til at tænde Piberne med) og om Anskaffelsen af et Dominospil.
Dette sidste kalder Viceprovsten i Ilden; Fabricius er nemlig derimod,
da der saa maa spilles om Penge. I December Maaned udbryder atter
en Fejde i Anledning af et anonymt Skriveri. Et Medlem (der først
senere navngiver sig som den senere Missionær i Grønland og Sogne-
præst til Kongerslev M. F. D. Hammer) opfordrer nemlig spydigt
Østrup (vist den senere Præst i Kirke-Hyllinge Jakob Østrup) til at
offentliggøre den skønne Tale, som han havde holdt paa den sidste
Generalforsamling, men som desværre ingen havde kunnet høre eet
Ord af. I dyb Forargelse herover erklærer P. L. Møller, at »man

REGENSEN
GENNEM HUNDREDE AAR

Udkommer i
3 Storhæfter à Kr. 3,50. Værket vil
foreligge komplet i Løbet af
Efteråret 1925

V. P I O S B O G H A N D E L